

Претпристапна економска програма 2013 -2015

Макроекономски движења,
јавни финансии
и структурни реформи

Министерство за финансии на Република Македонија

Скопје, јануари 2013

**Претпристапната економска програма за периодот 2013 – 2015 година е усвоена од страна на Владата на Република Македонија на 116^{та} седница, одржана на 29.01.2013 година.*

*** Претпристапната економска програма за периодот 2013 – 2015 година беше дискутирана и усвоена од страна на Економсиот совет при Владата на Република Македонија, на 47^{мата} седница, одржана на 28.01.2013 година .*

****Социјалните партнери и бизнис заедницата беа консултирани по однос на нацрт-верзијата на документот (Анекс 2 за повеќе детали).*

Содржина:

Листа на табели.....	4
Листа на графици.....	4
Листа на рамки.....	4
Листа на кратенки.....	5
Предговор.....	7
ДЕЛ I Општа рамка и цели на макроекономската политика.....	9
1.1. Општа рамка и цели на макроекономската политика.....	10
Дел II Макроекономски движења.....	12
2.1. Економски преглед.....	13
2.1.1. Последни макроекономски движења.....	13
2.1.2. Последни движења во финансискиот сектор.....	23
2.2. Среднорочно макроекономско сценарио.....	30
ДЕЛ III Јавни финансии.....	37
3.1. Салдо на општ владин буџет и состојба на јавен долг.....	39
3.1.1. Фактички состојби и среднорочни очекувања.....	39
3.1.2. Фискална стратегија.....	44
3.1.3. Структурен дефицит.....	53
3.1.4. Управување со јавен долг.....	54
3.2. Сензитивна анализа.....	58
3.3. Квалитет на јавните финансии.....	61
3.4. Долгорочна одржливост на јавните финансии.....	61
3.5. Институционални карактеристики на јавните финансии.....	62
ДЕЛ IV Структурни реформи.....	66
4.1. Предизвици/приоритети за економскиот раст и агендата на структурни реформи.....	67
4.2. Клучни реформски области.....	67
4.2.1. Деловно окружување.....	68
4.2.2. Пазар на труд.....	72
4.2.2.1. Образование.....	72
4.2.2.2. Пазар на труд.....	74
4.2.3. Сектор на претпријатија.....	76
4.2.4. Финансиски систем.....	79
4.2.5. Земјоделство и земјоделска политика.....	83
4.2.6. Владеење на правото и извршување на договорите.....	86
4.2.7. Административни реформи.....	87
4.2.8. Дополнителни реформски области.....	89
4.2.8.1. Надворешна трговија.....	89
4.2.8.2. Привлекување странски директни инвестиции и промоција на извозот.....	90
4.2.8.3. Царински систем.....	92
4.2.8.4. Енергетика.....	94
4.2.8.5. Фискална децентрализација.....	95
4.2.8.6. Транспорт.....	95
4.3. Матрица на фискални импликации за планираните реформски мерки (во денари).....	97
ДЕЛ V Прилози.....	106
Прилог 1 Податоци во прилог на Претпристапната економска програма 2013 – 2015.....	107
Прилог 2 Институции, организации и здруженија од кои е побарано официјално мислење за Претпристапната економска програма за периодот 2013 – 2015 година.....	116

Листа на табели

- Табела 2.1. Меѓународно економско окружување – селектирани макроекономски показатели (во %)*
- Табела 2.2. Стапки на раст на БДП (производствен и расходен метод)
- Табела 3.1. Буџет на Република Македонија (во мил. денари)
- Табела 3.2. Консолидиран општ владин буџет (во мил. денари)
- Табела 3.3. Нето буџетски ефект од клучните планирани реформски мерки (мил. денари)
- Табела 3.4. Проектиран дефицит и извори на негово финансирање (во мил. денари)
- Табела 3.5. Агрегатни фискални индикатори и произведен јаз
- Табела 3.6. Состојба на јавен долг
- Табела 3.7. Сензитивна анализа на буџетскиот дефицит
- Табела 3.8. Анализа на сензитивноста на трошоците за сервисирање на надворешниот државен долг при промени на каматните стапки или девизните курсеви
- Табела 4.1. Избрани инвеститори и проценет аутпут (мил. евра)

Листа на графици

- График 2.1. Индекс на индустриско производство (2005 = 100)
- График 2.2. Индекс на преработувачка индустрија и степен на искористеност на капацитетот
- График 2.3. Промени во структурата на извозот (во % од вкупниот извоз)
- График 2.4. Капитални приливи, нето девизни резерви (во милиони евра)
- График 2.5. Бруто надворешен долг
- График 2.6. Структура на вработените според економскиот статус
- График 2.7. Стапка на инфлација
- График 2.8. Каматни стапки (во%) на годишно ниво
- График 2.9. Парична маса М4 и вкупни кредити (годишна промена во %)
- График 2.10. Финансиска интермедијација
- График 2.11. Реален раст на БДП и стапка на инфлација
- График 2.12. БДП по расходен метод, придонес во раст
- График 2.13. Раст на бројот на вработени и стапка на невработеност
- График 2.14. Продуктивност на трудот и ВФП (стапки на раст)
- График 2.15. Биланс на плаќања
- График 2.16. Структурата на тековната сметка на билансот на плаќања
- График 3.1. Буџетско салдо на земјите – членки на ЕУ и Република Македонија (во % од БДП)
- График 3.2. Државен долг на земјите – членки на ЕУ и Република Македонија (во % од БДП)
- График 3.3. Структура на тековни расходи
- График 3.4. Буџетски дефицит
- График 3.5. Движење на државниот долг
- График 3.6. Јавно - гарантиран долг
- График 3.7. Сопственичка структура на недостасани државни хартии од вредност
- График 3.8. Капитални расходи

Листа на рамки

- Рамка 2.1. Показатели за македонската економија согласно Процедурата за

- макроекономски нерамнотежи на Европската комисија
Рамка 3.1. Активности за подобрување на трезорското работење
Рамка 4.1. СДИ во Република Македонија

Листа на кратенки

CAF	Common Assessment Framework
CEEPUS	Central European Exchange Program for University Studies
CEFTA	Central European Free Trade Association
EFTA	European Free Trade Association
ESA 95	European System of Accounts
FP	Framework Programme
GFS	Government Finance Statistics
GRECO	Group of States against Corruption
НАССР	Hazard Analysis Critical Control Point
IAIS	International Association for Insurance Supervisors
IOPS	International Organisation of Pension Supervisors
ISO	International Organization for Standardization
ITE	Integrated Tariff Environment
KfW	Kreditanstalt für Wiederaufbau
NCTS	New computerized transit system
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
RIA	Regulatory Impact Assessment (Проценка на влијанието на регулативата)
SEETO	South East European Transport Observatory
TARIC	Tarrif and Regulation of the Community
TARIM	Customs Tariff Database
UCITS	Undertakings For The Collective Investment Of Transferable Securities
USAID	United States Agency for International Development
WBIF	Western Balkans Investment Framework
XBRL	Extensible business reporting language
ABPM	Агенција за вработување на Република Македонија
АСО	Агенција за супервизија на осигурување
БДП	Бруто домашен производ
ДДВ	Данок на додадена вредност
ЕБОР	Европска банка за обнова и развој
ЕАГФ	Европски земјоделски гарантен фонд
ЕИБ	Европска инвестициска банка
ЕК	Европска комисија
ЕЛС	Единици на локална самоуправа
ЕНЕР	Единствен електронски регистар на прописи
ЕУ	Европска унија
ЕУРГИТЕС	Европска федерација за земјоделски и селски туризам
ИКТ	Информатичко – комуникациска технологија
ИПА	Инструмент за претпристапна помош
ИПАРД	Инструмент за претпристапна помош за рурален развој
ИСАК	Интегриран систем за административна контрола
ЈИЕ	Југоисточна европа
КХВРМ	Комисија за хартии од вредност на Република Македонија
МАПАС	Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување

МБИ	Македонски берзански индекс
МБПР	Македонска банка за поддршка на развојот
МЗШВ	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
МИОА	Министерство за информатичко општество и администрација
ММФ	Меѓународен монетарен фонд
ММСП	Микро, мали и средни претпријатија
НЕДК	Номинален ефективен девизен курс
НКД	Национална класификација на дејности
НСПК	Национален совет за претприемништво и конкурентност
п.п.	процентен поен
ПЕП	Претпристапна економска програма
РЕДК	Реален ефективен девизен курс
САД	Соединети Американски Држави
СДИ	Странски директни инвестиции
СОЦДАД	Систем за обработка на царински декларации и акцизни документи
ССА	Спогодба за стабилизација и асоцијација
ЦУ	Царинска управа

Предговор

Почитувани,

Согласно утврдената пракса во европскиот систем на мултилатерален и фискален надзор, Република Македонија ја подготви седмата по ред Претпристапна економска програма која го опфаќа периодот од 2013 до 2015 година. Програмата претставува претходник на Програмите за конвергенција кои земјите-членки на Европската унија ги подготвуваат во рамки на Пактот за стабилност и раст. Преку изработка на Програмата, Република Македонија постепено се подготвува за интеграција во мултилатералниот фискален надзор во контекст на економската и монетарна унија и Стратегијата „Европа 2020“.

Континуитетот во исполнувањето на обврската на Република Македонија како земја-кандидат за членство да подготвува и доставува до Европската комисија среднорочна Претпристапна економска програма е синоним за подготвеноста на македонската администрација да одговори на предизвиците на македонската економија во процесот на конвергенција со земјите-членки и постепена интеграција во европското семејство.

Економскиот напредок, делумно условен и од динамиката на интеграцискиот процес претставува еден од клучните фактори за растот на земјата, а самиот процес на европските интеграции означува сигурно чекорење на земјата по патот на успехот, развојот и напредокот. Слично како и претходните години, и Претпристапната економска програма 2013-2015 го рефлектира фокусот на Владата на Република Македонија врз зголемувањето на економскиот раст и развој со цел намалување на невработеноста и подобрување на животниот стандард на сите граѓани.

Стекнувањето полноправно членство во Европската унија претставува врвен национален приоритет на Република Македонија, кој ужива целосен општествен консензус. Како таков, да се биде дел од европското семејство претставува силен мотив и патоказ на опсежните економски реформи на Владата на Република Македонија. Република Македонија направи исклучително многу во насока на остварување на својата стратеска цел за полноправно членство во ЕУ, а тоа јасно се потврди со препораката за отпочнување преговори од страна на Европската комисија која ја добивме веќе четврта година по ред.

Владата на Република Македонија ја дели европската визија, тежнее да постигне економија која се темели на знаење, иновации и одржлив развој. Перспективите на Република Македонија, како земја-кандидат за членство во Европската унија, се усогласени и се развиваат врз основа на целите и приоритетите од Стратегијата „Европа 2020“ за раст и вработување.

Овогодишната Претпристапна економска програма се потпира на веќе утврдените цели на економската политика на Владата на Република Македонија, притоа елаборирајќи ги макроекономските движења и проекции, политиките за управување со јавните финансии, како и агендата на структурни реформи која ќе биде имплементирана во периодот 2013 – 2015 година. Програмата дава преглед на остварувањата и среднорочните очекувања во реалниот, финансискиот, надворешниот и монетарниот сектор, јавните финансии, вклучително и активностите за усогласување на македонското со европското законодавство, притоа рефлектирајќи ги препораките од последниот Извештај за напредокот на Европската комисија за 2012 година, препораките од Пристапниот дијалог на високо ниво и Пристапното партнерство.

Клучните економски придобивки од процесот на интеграција во Европската унија се пристап до поголем пазар, зголемена конкурентност, зголемен број странски инвестиции и намалување на невработеноста. Најсигурниот пат кон раст и развој на македонската економија е приближување кон Европската унија и исполнување на економските критериуми утврдени со договорот од Копенхаген од 1993 година. Во ова време на глобализација и зголемен конкурентски притисок, главен предизвик за Република Македонија останува да биде развојот на економија базирана на знаење, развој на мали и средни претпријатија, иновации, креирање нови работни места, поволна бизнис клима и развој на нови технологии. Во таа насока, приоритет за Република Македонија е спроведување на реформите кои ќе значат исполнување на копенхагенските критериуми и земјата и понатаму останува посветена на крајната цел, а тоа е полноправно членство во Европската унија.

Република Македонија продолжува да ги исполнува сите обврски предвидени во првата фаза на спроведувањето на глава V (Движење на работниците, основање, обезбедување услуги, капитал) од Спогодбата за стабилизација и асоцијација. Врз основа на тоа, во октомври 2009 година, Европската комисија даде предлог за преминување во втората фаза на асоцијација, во согласност со член 5 од Спогодбата. Целосна имплементација на Спогодбата значи целосно усогласување на националното со европското законодавство, како и целосна функционалност на институциите.

Со целосна посветеност, преку интензивен дијалог со сите економски чинители, ќе останеме силно посветени на инвестирање во развојот на економијата што ќе резултира во зголемување на компаративните предности кои се неопходни за достоинствено позиционирање на Република Македонија на европскиот пазар.

Со почит,

м-р Зоран Ставрски,
Заменик Претседател на
Влада и
Министер за финансии
на Република Македонија

ДЕЛ I

Општа рамка и цели на макроекономската политика

1.1. Општа рамка и цели на макроекономската политика

Претпристапната економска програма (ПЕП во понатамошниот текст) за периодот 2013 – 2015 е во согласност со Програмата за работа на Владата на Република Македонија 2011 – 2015, како и со повеќе национални стратешки документи, како Националната програма за усвојување на правото на ЕУ, Спогодбата за стабилизација и асоцијација и националните секторски стратегии. Имајќи го предвид горенаведеното, ПЕП претставува кохерентен стратешки документ кој ја презентира националната економската политика на Република Македонија. Програмата се осврнува на остварените економски движења, ги претставува предвидувањата за наредниот тригодишен период и ги презентира клучните структурни реформи, кои ќе се имплементираат со цел зајакнување на квалитетот на функционалната пазарна економија која ќе биде способна да се носи со конкурентските сили по влезот во Европската унија (ЕУ).

За разлика од претходната Програма, која беше подготвена во услови на умерен раст на економската активност, ПЕП 2013-2015 е подготвена во услови на забавување на економската активност во земјата. Интензитетот на должничката криза во Европа и натаму е фактор на несигурност и намалена економска активност. Имено, екстерното окружување претставува значаен фактор за остварување повисоки стапки на економски раст. Оттука, основната претпоставка на макроекономското сценарио е очекувањето за постепено здравување и низок раст на економската активност во ЕУ на среден рок, реализацијата на планираните странски директни инвестиции (СДИ) и агендата на структурните реформи (види Дел IV) кои влијаат на зголемување на конкурентноста на економијата. Оттука, реалниот раст на бруто домашниот производ (БДП) во 2013 година се очекува да изнесува 2%. Во наредните две години, согласно очекувањата за растот на економската активност во ЕУ и останатите најзначајни трговски партнери, се очекува умерено забрзување на растот на македонската економија. Така, проекцијата за реален раст на БДП во 2014 година изнесува 3,2%, а во 2015 година 3,8%.

Во согласност со приоритетите на Владата на Република Македонија, макроекономската политика во следниот среднорочен период ќе биде насочена кон безусловно задржување на финансиската и макроекономската стабилност и зголемување на конкурентноста на економијата на трајна основа, зголемување на вработеноста и социјална заштита на најранливите категории, пред сè преку понатамошно подобрување на деловното окружување и креирање еднакви можности за економски раст и развој на сите учесници во економските процеси, даночна и царинска политика во функција на поддршка на развојот на економските субјекти, поттикнување на инвестициската активност и привлекување СДИ, како и развој на човечкиот капитал и економската инфраструктура на земјата.

Целите на фискалната политика во идниот тригодишен период, и понатаму ќе останат насочени кон зачувување на макроекономската стабилност и поддршка на македонската економија преку водење прудентна фискална политика со разумни и недисторзивни стапки на буџетски дефицит и ниско ниво на државен долг, зголемување на квалитетот на јавните финансии, пред сè преку зголемување на капиталните расходи за подобрување на инфраструктурата и физичкиот капитал, притоа поддржувајќи ја политиката на стабилен девизен курс и водејќи сметка за одржливоста на државниот долг.

Монетарната политика, како и досега, во периодот 2013 – 2015 година ќе биде насочена кон одржување на ценовната стабилност, преку одржување на стабилноста на девизниот курс, како номинално сидро во економијата. Во изминатиот период, стратегијата на таргетирање на номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото се покажа како мошне

успешна во однос на одржување на ценовната стабилност, која е во функција на остварување најповолен макроекономски амбиент за долгорочно одржлив економски развој.

Зголемувањето на економскиот раст преку зголемување на индустриското производство со повисока додадена вредност и производствена и географска диверзификација и експанзија на извозот со цел зајакнување на конкурентската позиција на земјата и македонските компании на глобален план, како и намалувањето на невработеноста, како предуслов за подобар и поквалитетен живот на македонските граѓани, претставува највисок стратешки приоритет на Владата на Република Македонија согласно Програмата за работа. Со цел соодветно да одговори на приоритетите, Владата на Република Македонија и во периодот 2013-2015 година останува посветена на спроведување на агендата на структурни реформи во сите сфери од економското живеење. Реализацијата на оваа агенда ќе значи чекор напред во заокружувањето на процесите на транзиција и пристапување во ЕУ, односно успешност во спроведувањето на моделот на економски развој кој го промовира Владата на Република Македонија, заснован на конкурентна економија која овозможува еднакви можности за сите. Ваквиот модел, имајќи ја предвид специфичноста на македонската економија, се заснова врз Стратегијата на ЕУ за брз, одржлив и сеопфатен економски развој „Европа 2020“.

Имајќи ги предвид идентификуваните приоритети за економската политика, како клучни области во агендата на структурни реформи во периодот 2013 – 2015 се издвојуваат: континуираното подобрување на бизнис климата, поддршка за иновативноста, претприемништвото и микро, малите и средни претпријатија (ММСП) како основни промотори на економски раст и намалување на невработеноста, унапредување на човечкиот капитал, како и зголемена поддршка и промоција на извозот. Исто така, во фокусот на економската политика е и спроведувањето реформи со цел создавање ефективна и професионална јавна администрација, зајакнување на правната сигурност, јакнење на супервизорските капацитети на регулаторните тела во финансискиот систем, како и зголемување на продуктивноста во земјоделството.

ПЕП 2013 – 2015 се состои од три главни дела. Првиот дел ги анализира последните макроекономски движења и го претставува среднорочното макроекономско сценарио за периодот 2013 – 2015 година, додека вториот дел ги прикажува политиките на управување со јавните финансии на Република Македонија, вклучувајќи ги анализите и среднорочните проекции на Буџетот на Република Македонија и управувањето со јавниот долг. Исто така, во овој дел се опфатени и институционалните карактеристики на јавните финансии. Третиот дел пак, ја прикажува реформската агенда и реформските приоритети за идниот тригодишен период.

Дел II

Макроекономски движења

2.1. Економски преглед

2.1.1. Последни макроекономски движења

Меѓународно економско окружување. Во 2011 година, глобалната економска активност продолжи да расте, но со забавено темпо кое беше особено карактеристично за втората половина од годината. Така, светската економија во 2011 година оствари раст од 3,8%, наспроти растот од 5,1% во 2010 година (Табела 2.1). Забавувањето на растот во најголема мера се должи на влошените макроекономски индикатори кај напредните економии како резултат на проблемите со одржливоста на јавните финансии и банкарскиот сектор, (особено изразени во Еврозоната), зголемувањето на стапките на невработеност, влошените перцепции за ризик кај инвеститорите, природните катастрофи (земјотресот во Јапонија и Нов Зеланд и поплавите во Австралија) и Арапската пролет. Од друга страна, и покрај послабите остварувања во 2011 година, растот кај брзо-растечките економии и земјите во развој беше релативно висок. Водечки фактор за растот кај овие земји беше домашната побарувачка, поттикната од координираните стимулативни пакети, како и високиот раст на кредитите. Ваквите движења неминовно придонесоа за намалување на производството, а со тоа и намалување на обемот на трговската размена, која во 2011 година забележа забавување на растот од 7,8% на годишна основа, по високиот раст од 12,3% забележан во 2010 година.

И покрај забавувањето на растот, во 2011 година беше забележано благо зголемување на општото ценовно ниво, па така просечната стапка на инфлација во 2011 изнесуваше 5% (3,7% во 2010 година). Ваквите движења произлегоа од зголемувањето на светските цени на енергенсите, кое беше особено изразено во првата половина од годината. Притоа, цената на суровата нафта забележа годишен раст од 39,3%, додека цените на примарните производи пораснаа за 17,8% споредено со нивото од 2010 година.

Последните податоци за економските движења покажуваат дека светската економија е сè уште ранлива, ризиците се засилени, а индикаторите за економската активност и невработеноста во првото полугодие од 2012 година укажуваат на влошени перформанси. Имено, имајќи ги предвид зголемените надолни ризици, есенските проекции на Европската комисија (ЕК) за глобалниот економски раст во 2012 година се дополнително коригирани надолу на 3,1% од 3,3% за 2012 година според пролетните проекции.

Намалувањето на проекциите за раст на светската економија е поврзано со релативно скромните резултати на политиките на земјите од Еврозоната во однос на обновување на довербата во среднорочните перспективи, пред сè заради зголемените ризици кои произлегуваат од фискалната консолидација и сеуште ранливиот финансиски систем. Имено, и покрај тоа што фискалната консолидација кај повеќето земји од Еврозоната се смета за неопходна, сепак острите мерки на штедење значително влијаат врз намалување на побарувачката и економскиот раст. Воедно, во многу земји, пред се од периферијата на ЕУ, банките се сèуште слаби како резултат на изложеноста кон јавниот сектор и перспективите за подобрување на нивните перформанси се влошени заради намалените изгледи за заздравување на Еврозоната на краток рок. Како резултат на тоа, условите за кредитирање се заострени и покрај прилагодувањето на монетарната политика, пред сè од страна на најголемите централни банки (Европската централна банка, Банката на Англија, Федералните резерви на САД, Банката на Јапонија), кои продолжија да одржуваат политика на ниски каматни стапки и да го помагаат финансиското посредување во целина. Годишната стапка на раст на кредитирањето во ЕУ е на најниско ниво во споредба со последните 15 години со 0% раст на кредитирањето во Еврозоната во К-2 2012, што се должи претпазливоста на банките во однос на квалитетот на пласманите.

Акумулираниот државен долг во ЕУ и натаму останува главна причина за продолжувањето на европската должничка криза која на моменти го доведува во прашање опстанокот и функционирањето на Еврозоната и на еврото како валута. Најновите податоци на Евростат покажуваат дека на крајот од вториот квартал од 2012 година, државниот долг на 17-те земји од Еврозоната достигна 90% од вкупниот БДП на монетарната унија, што е највисоко ниво од воведувањето на еврото во 1999 година. Слично на тоа, и државниот долг на ЕУ во целина достигна рекордно високо ниво од 84,9%. Државниот долг како процент од БДП во Грција достигна високи 150,3%, во Италија 126,1%, во Белгија 102,5%, во Ирска 111,5%, во Франција 91%, но и Германија оствари рекордно ниво од 82,1% од БДП.

Во поглед на очекувањата за следниот среднорочен период, се забележува умерен оптимизам на ЕК во есенскиот Извештај за економските проекции од ноември 2012 година. Првите знаци на подобрување на економскиот раст се предвидуваат за втората половина од 2013 година, како резултат на координираните економски политики за стабилизирање на јавните финансии и напредокот во поглед на корективните мерки за намалување на нерамнотежите кои, според ЕК, постепено ќе придонесат за враќање на довербата што е неопходно за зголемување на приватната потрошувачка и подобрување на перцепциите кај инвеститорите. Оттука, се предвидува стапка на глобален раст од 3,1%, односно 3,3% за 2012 и 2013 година соодветно, додека стапката на економски раст на ЕУ се предвидува на -0,3% за 2012 и 0,4% за 2013 година. За 2014 година, се предвидува одредено забрзување на растот, при што стапката на глобален раст ќе изнесува 3,9%, додека стапката на раст на ЕУ, 1,6%. Земјите во развој и растечките економии се очекува да забележат стабилен економски раст од околу 5%. Во Есенскиот извештај, ЕК прогнозира намалување на светската трговија во просек за 3,2% во следниот среднорочен период, а исто така влијанието од должничката криза ќе се чувствува и на пазарот на труд каде што стапката на невработеност во ЕУ ќе се задржи на ниво од околу 10%.

Табела 2.1. Меѓународно економско окружување – селектирани макроекономски показатели (во %)*

	2010	2011	2012п	2013п	2014п
Раст на БДП					
Свет	5,1	3,8	3,1	3,3	3,9
ЕУ	2,1	1,5	-0,3	0,4	1,6
Евروزона	2,0	1,4	-0,4	0,1	1,4
САД	2,4	1,8	2,1	2,3	2,6
Земји во развој и растечки економии	7,5	6,1	5,0	5,3	5,7
Раст на меѓународната трговија	12,3	7,8	4,0	4,4	5,5
Стапка на невработеност					
ЕУ	9,7	9,7	10,5	10,9	10,7
Евروزона	10,1	10,1	11,3	11,8	11,7
САД	9,6	8,9	8,2	7,9	7,5
Инфлација					
ЕУ	2,1	3,1	2,7	2,0	1,8
Евروزона	1,6	2,7	2,5	1,8	1,6
САД	1,6	3,2	2,1	2,0	2,1
Раст на цената на нафтата (во евра)	60,5	79,7	87,3	83,9	79,3

Извор: Европска комисија, European Economic Forecast, ноември 2012 година *п- проекции
*Есенскиот извештај на ЕК не опфаќа проекции за 2015 година.

Стапката на инфлација во ЕУ во изминатиот период беше водена од зголемувањето на цената на храната, енергенсите, основните метали и суровини, но и од зголемувањето на индиректните даноци и регулираните цени кај некои од земјите – членки на ЕУ. Во следниот среднорочен период, ЕК прогнозира намалување на влијанието на овие фактори

и се предвидува намалување на стапките на инфлација на ниво од 2% за 2013 година, односно 1,8% за 2014, споредено со прогнозата од 2,7% за 2012 година.

Последни економски движења во Република Македонија. Македонската економија во 2011 година беше релативно заштитена од влијанието на должничката криза во Еврозоната, со оглед на отсуството на поголеми макроекономски нерамнотежи и стабилниот финансиски систем кој применува класичен модел на функционирање и главно се потпира на домашни извори на финансирање. Така, Република Македонија оствари стапка на економски раст во 2011 година од 2,8% што пред сè, се должи на остварувањата во првата половина во годината, кога домашната економија забележа реален раст од 4,8% како резултат на зголемената странска ефективна побарувачка. Дополнителен стимул во првата половина од годината даде и порастот на државните капитални инвестиции, зголемената кредитна активност и зголемената вработеност. Сепак, кон средината на годината почнаа да се чувствуваат негативните ефекти од должничката криза во ЕУ, како најзначаен трговски партнер на Република Македонија. Стагнацијата, а подоцна и падот кај странската побарувачка во последните два квартала негативно се одрази пред сè врз домашната индустрија и извозниот сектор, а потоа и врз домашната побарувачка, што доведе до силно забавување на растот во втората половина на годината.

Во 2012 година, влијанието од неповолното надворешно окружување е дополнително засилено како последица на намалената побарувачка за македонскиот извоз и понискиот прилив на капитал, што предизвика забавување на економската активност. Намалената побарувачка за македонските производи придонесе за намалување на индустриското производство и извозот на стоки, со што се ограничи потенцијалот за раст на македонската економија што предизвика пад на БДП од 0,5% во првите три квартала од 2012 година (види Табела 2.2).

Табела 2.2. Стапки на раст на БДП во Република Македонија (производствен и расходен метод)

	2011	2011				2012			
		I	II	III	IV	I	II	III	Просек
БДП	2,8	6,1	3,6	1,3	1,0	-0,9	-0,7	0,2	-0,5
БДП по производен метод									
Земјоделство	1,4	9,5	2,7	-9,1	6,0	-0,4	2,2	0,6	0,9
Индустрија	4,2	16,5	6,5	0,5	-3,9	-8,6	-7,2	-7,6	-7,8
Градежништво	12,3	20,1	20,6	8,0	6,8	-11,5	-6,0	16,7	1,7
Услуги	2,2	1,9	4,7	1,3	1,1	1,6	0,5	1,4	1,2
БДП по расходен метод									
Финална потрошувачка	3,3	3,8	6,6	1,7	1,1	0,4	0,3	-1,5	-0,3
<i>Приватна</i>	3,9	4,6	7,0	2,8	1,5	0,1	0,8	-2,4	-0,5
<i>Јавна</i>	0,7	0,6	5,1	-2,8	-0,1	1,7	-2,3	2,3	0,6
Бруто инвестиции	12,3	54,4	-19,1	28,8	8,6	-6,6	25,8	14,6	11,4
Извоз на стоки и услуги	11,2	37,2	12,7	3,0	0,2	0,0	0,7	-2,9	-0,8
Увоз на стоки и услуги	13,2	36,6	6,1	11,3	4,7	-0,3	9,6	1,2	3,5

Извор: Државен завод за статистика

Анализирано според расходната страна на БДП, високата стапка на раст на бруто инвестициите од 11,4% (која се должи пред сè на растот регистриран во вториот квартал од 25,8%) го ограничи падот на БДП и истовремено создаде основи за зајакнување на конкурентноста на економијата во следниот период. Финалната потрошувачка забележа пад од 0,3% на реална основа за првите три квартала. Притоа, личната потрошувачка се намали за 0,5%, додека јавната потрошувачка забележа раст од 0,6%. Извозот на стоки и

услуги бележи просечен реален пад од 0,8% за првите три квартали, додека увозот на стоки и услуги забележа просечен реален раст од 3,5%.

Според производната страна на БДП, намалената побарувачка за македонските производи придонесе за намалување на индустриското производство кое во првите три квартали забележа просечен реален пад од 7,8%. Секторот Градежништво, по падот од 8,1% во првата половина од годината, условен од екстремно лошите временски услови, како и повисоката споредбена основа во првата половина од минатата година, во третиот квартал забележа раст од 16,7%, со што просечениот раст на овој сектор е позитивен и изнесува 1,7%. Услужниот сектор, во првите три квартали од 2012 година забележа просечна стапка на раст од 1,2%, додека земјоделството забележа стапка на раст од 0,9%.

Индустија. Индустриското производство, во 2011 година забележа раст од 4%. Сепак, во 2011 година можат да се издвојат два посебни периода на движење на индексот на индустриското производство. Во првата половина од годината, индустријата забрзано растеше и на кумулативна основа оствари раст од 9,5% во однос на истиот период од 2010 година. Растот на индустриското производство во првата половина од 2011 година главно беше движен од позитивните остварувања во преработувачката индустрија, каде се забележа кумулативен раст од 13,9%, како и остварувањата во рударството каде беше регистриран кумулативен раст од 11,6%. Ваквите движења беа резултат на поволниот глобален амбиент кој придонесе за пораст на производството во секторите ориентирани кон извоз, особено во металната и текстилната индустрија. Вториот период се однесува на втората половина од годината и се карактеризира со забавување на растот, односно пад на индустриското производство како резултат на намалената странска ефективна побарувачка. Така, просечниот раст во втората половина од 2011 година изнесува -1,6%, главно како резултат на падот на преработувачката индустрија (-0,8%). Од аспект на поодделни индустриски гранки, во 2011 година, раст е забележан кај 13 од вкупно 27 индустриски гранки. Најголем позитивен придонес има производството на електрична опрема, коешто бележи зголемување за 2,2 пати. Позначителен позитивен придонес има и зголеменото производство на облека, тутун, останата транспортна опрема и метали. Производството на енергија бележи најголем пад од 9,7%.

Во првите девет месеци од 2012 година продолжија негативните движења во индустријата кои започнаа во втората половина од 2011 година, главно како резултат на намалената надворешна побарувачка. Имено, на кумулативна основа индустриското производство во периодот јануари – септември 2012 година во однос на истиот период од 2011 година регистрира пад од 6,9%, пришто во рамките на вкупниот индекс на индустриско производство, кај 16 од 27 гранки беше забележан пад. Од гранките со највисоко учество во структурата на индексот, пад е забележан кај производството на метали (10,3%), производството на облека (13,6%), производството на други неметални минерални производи (24,7%) производството на тутун (7,2%) и производството на пијалаци (0,5%), како и производство на кокс и рафинирани нафтени производи (70,8%). Анализирани по групи, Преработувачката индустрија која учествува со 83,7% во вкупното индустриско

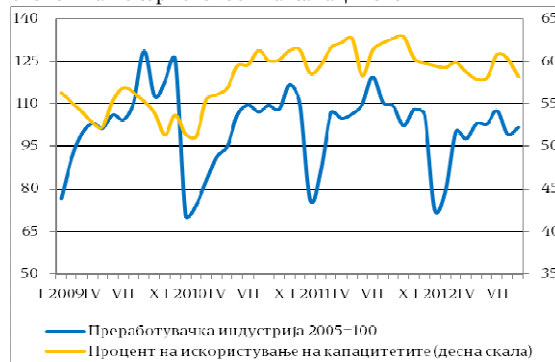
График 2.1. Индекс на индустриско производство (2005 = 100)

Извор: Државен завод за статистика и пресметки

производство забележа пад од 7%, Снабдувањето со електрична енергија, гас, пареа и

График 2.2. Индекс на преработувачка индустрија и степен на искористеност на капацитетот

Извор: ДЗС и пресметки на Министерството за финансии

светските берзи, зголемената странска побарувачка во еден дел од годината и зголемените капитални инвестиции на државата, беа главните стимулативни фактори за поголемо искористување на индустриските капацитети. Така, главни носители на растот во 2011 година беа индустријата, трговијата и градежништвото, при што индустријата имаше најголем придонес кон растот во првата половина од годината, додека во втората половина од годината бележи негативен придонес. Во согласност со економските движења, во 2012 година искористеноста на индустриските капацитети забележа одредено забавување.

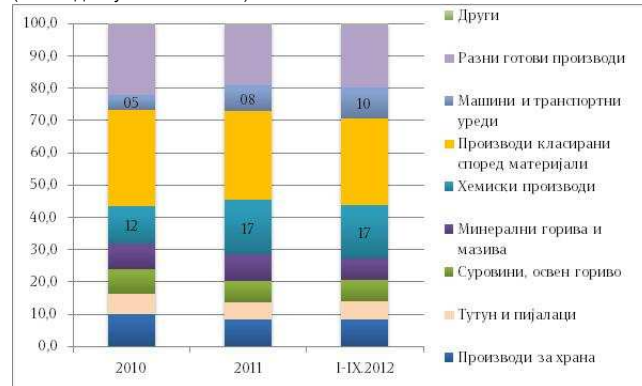
Надворешен сектор. Во 2011 година на тековната сметка од платниот биланс е остварен дефицит од 3% од БДП, што претставува проширување за 1 п.п. од БДП споредено со претходната година. Умереното проширување на дефицитот главно произлегува од зголемувањето на дефицитот во размената на стоки со странство (од 1,8 п.п.). Мал придонес кон проширување на дефицитот на тековната сметка имаше и влошувањето на дефицитот кај доходот (за 0,2 п.п. од БДП). Од друга страна, кај услугите е забележан повисок суфицит (за 0,8 п.п. од БДП). Воедно, тековните трансфери остварија зголемување на позитивното салдо за 0,3 п.п. од БДП. Имено, во втората половина на 2011 година, приватните трансфери остварија забрзан раст, особено нагласен во последниот месец од годината кога дојде до значителен пораст на нето-откупот од менувачкото работење, главно под влијание на психолошки фактори во врска со иднината на евро-зоната. Нето-приливите на капиталната и финансиска сметка (без официјални резерви) во 2011 година изнесуваа 6,7% од БДП и во најголем дел се реализирани врз основа на нето задолжување од странство на долг рок (6,1% од БДП), главно од страна на јавниот сектор. Дополнително, врз основа на СДИ се остварени нето-приливи од 4,5% од БДП. Бруто девизните резерви на крајот на 2011 година достигнаа 2.069 милиони евра, притоа обезбедувајќи над 4-месечна покриеност на увозот на стоки и услуги од наредната година.

Во првите девет месеци на 2012 година е остварено негативно салдо на тековната сметка на билансот на плаќања од 108,4 милиони евра, или 1,4% од БДП. Во споредба со истиот период од претходната година, дефицитот во тековната сметка бележи стеснување од 57%. Во услови на мало влошување кај трговскиот дефицит и намален суфицит во размената на услугите, подобрувањето се должи на повисоките нето-приливи од тековни трансфери и на стеснувањето на дефицитот кај категоријата доход. Годишниот раст кај тековните трансфери од 17,1% во најголем дел се должи на зголемените приливи од приватни трансфери, односно од нето-откупот на девизни средства на менувачкиот пазар кој во анализираниот период е повисок за 26%. Ваквиот пораст делумно се должи на присутната

неизвесност во однос на кризата во евро зоната, како и на позитивните ефекти од нерезиденти во домашната економија.

Кумулативниот трговски дефицит¹ во периодот јануари - септември 2012 година забележа мало продлабочување на годишна основа за 2,2%, при намалување на извозот за 2,7% и пад на увозот од 0,9%. Ваквите движења во надворешно-трговската размена се одраз на влошувањето на глобалниот амбиент и натамошното слабеење на странската побарувачка, како и на намалената домашна економска активност. Притоа, влошувањето на трговското салдо е остварено во текот на вториот квартал, под влијание на нето-размената на инпутите за

График 2.3. Промени во структурата на извозот (во % од вкупниот извоз)

Извор: ДЗС.

индустријата, пред сè од увозната активност на една компанија во слободната економска зона и нејзиниот зголемен увоз на обоени метали, потоа растот на увозот на руди, намалениот суфицит во размената на железо и челик и повисокиот дефицит кај храната (најмногу заради зголемениот увоз на жита). Анализирани структурно, како резултат на новите капацитети во економијата, регистрирано е значително подобрување на извозната структура. Тоа се темели на зголеменото учество на производи со повисока додадена вредност на страна на извозот, главно хемиски производи и машини и транспортни уреди (График 2.3).

Анализата на размената на Република Македонија според трговските партнери во периодот јануари - септември 2012 година укажува на зголемена размена со ЕУ за 3,9%, при што истата сочинува 60,4% од вкупната трговска размена на Република Македонија. Притоа, во трговската размена со земјите од ЕУ, како наш најзначаен трговски партнер, остварено е проширување на дефицитот за 21,7% на годишна основа. Најзначаен придонес за проширениот трговски дефицит има проширувањето на дефицитот во размената со Грција, додека намалување на дефицитот во размената се забележува во трговијата со Германија и Велика Британија. За одбележување е постепеното зголемување на учеството на земјите во развој на страната на извозот во последните години, што ја потврдува способноста на извозниците за освојување нови пазари во периодот на кризата (од околу 2% во 2008 на околу 8% во 2011 и 2012 година).

Во периодот јануари - септември 2012 година, реалниот ефективен девизен курс (РЕДК) на денарот дефлациониран со трошоците на животот, оствари апрецијација од 0,7% на годишна основа, додека РЕДК на денарот според цените на индустриските производители бележи апрецијација од 1,4%. Во услови на поволен ценовен сооднос, односно побрз раст на странските од домашните цени кај трошоците на животот (односно непроменет сооднос кај другиот ценовен индекс), ваквата промена е одраз на апрецијацијата на номиналниот ефективен девизен курс на денарот во однос на валутите на некои од земјите трговски партнери. Резултатите од моделите за оценка на рамнотежниот РЕДК² заклучно со

¹ Според надворешно-трговската статистика, каде увозот е прикажан на цифр основа.

² Според пристапот BEER (behavioral equilibrium exchange rate) за оценка на рамнотежниот девизен курс на денарот, кој базира на потесна дефиниција на реален ефективен девизен курс и е конструиран врз основа на петте најголеми трговски партнери на Република Македонија од ЕУ (REER-EU5).

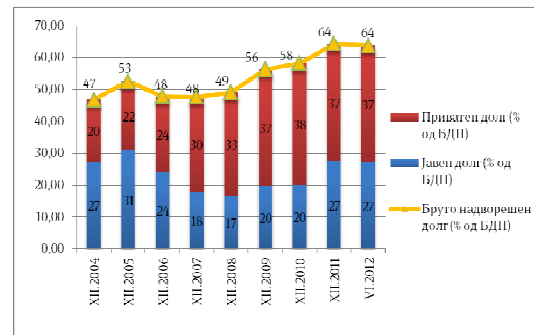
последниот квартал на 2011 година, не упатуваат на големи отстапувања од рамнотежното ниво и истите во периодот 2003 - 2011 година се одржуваат во прифатливи рамки од +/-4%, при што во текот на 2011 година, тие се во зоната на потценетост на курсот.

Во првите девет месеци на 2012 година во капиталната и финансиска сметка (заедно со грешки и пропусти) беа остварени нето-приливи во износ од 119,8 милиони евра, или 1,5% од БДП. Најзначаен извор на капитални приливи се директните инвестиции, нето (50,7 милиони евра, или 0,7% од БДП), во најголем дел во форма на акционерски капитал и реинвестирана добивка, при што во периодот август - септември беше регистриран значителен одлив од оваа категорија кон странските инвеститори. На крајот на септември 2012 година, бруто девизните резерви изнесуваа 2.104,2 милиона евра, што претставува раст од 34,7 милиони евра споредено со состојбата на крајот од 2011 година. Притоа, девизните резерви се одржуваат на адекватно ниво, обезбедувајќи просечна покриеност на увозот на стоки и услуги од наредната година од околу 4 месеци.

График 2.4 Капитални приливи, нето и девизни резерви (во милиони евра)

График 2.5. Бруто надворешен долг

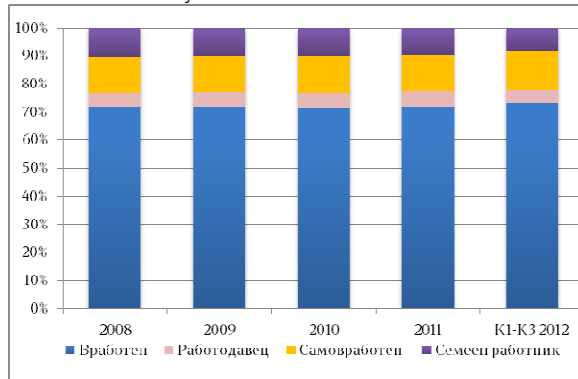
Извор: Народна банка на Република Македонија

На крајот на третиот квартал од 2012 година, бруто надворешниот долг (График 2.5.) достигна износ од 5.070 милиони евра, или 65,3% од БДП, што претставува зголемување за 223 милиони евра споредено со крајот на 2011 година. Притоа, задолжувањата на јавниот сектор објаснуваат 78% од кумулативниот раст. Имено, во текот на трите квартали од 2012 година надворешниот долг на јавниот сектор е зголемен за 174 милиони евра, и тоа најмногу врз основа на долгорочни заеми и обврзници. И покрај тоа, надворешниот јавен долг останува на ниско ниво и изнесува 25,4% од БДП, при што надворешниот долг на централна влада е низок и изнесува 20,5% од БДП. Долгот на приватниот сектор бележи умерен раст од 49 милиони евра, кој главно се должи на меѓукомпаниско задолжување, при што обврските кон директни инвеститори се зголемени за 86 милиони евра (главно по заеми), а обврските кон неповрзаните субјекти се намалени за 37 милиони евра (во најголем дел по заеми и трговски кредити). Надворешниот долг на банкарскиот сектор во анализираниот период е речиси непроменет. Гледано од аспект на рочната структура, долгорочниот долг и натаму има доминантно учество во вкупниот долг од 66,9%. Според повеќето индикатори на задолженост (според методологијата на Светска банка), Република Македонија е ниско задолжена земја. Доколку се исклучат репо-трансакциите на НБРМ, кои се јавуваат во речиси идентичен износ и на страната на обврските и на страната на побарувањата кон нерезиденти, бруто-долгот претставува 61,9% од БДП.

Пазар на труд. Состојбите во реалниот сектор соодветно се одразија и на пазарот на труд. Стапката на активност за 2011 изнесува 56,8% и е пониска за 0,1 п.п. во однос на претходната година, стапката на вработеност изнесува 38,9%, додека стапката на невработеност изнесува 31,4% и бележи намалување од 0,6 п.п. споредено со 2010 година. Во 2011 година,

активното население во Република Македонија изнесува 937.326 лица, од кои вработени се

График 2.6. Структура на вработените според економскиот статус

Извор: ДЗС.

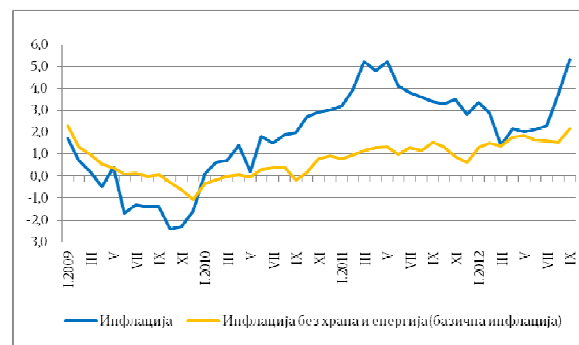
првите три квартали од 2012 година, во просек е речиси идентичен во однос на истиот период од претходната година. Сепак, анализирано по квартали, бројот на вработени бележи тенденција на зголемување, при што во третиот квартал од 2012 година забележан е раст од 0,6% на годишно ниво. Поголемата отпорност на вработеноста во однос на падот на економската активност, делумно се објаснува со тоа што најголемиот дел од падот на производството е концентриран во капитално-интензивните, а не во трудо-интензивните гранки, а од друга страна позитивен ефект врз вработеноста имаа и новите капацитети во технолошко-индустриските развојни зони (ТИРЗ) кои апсорбираа нова работна сила.

Во 2011 година, остварен е номинален раст на просечната нето плата од 1,4% и реален пад од 2,4%, додека бруто платата регистрираше пониска номинална, односно реална стапка на раст од 1,2% односно -2,6% соодветно. Во првите девет месеци од 2012 година, просечната нето и бруто плата забележаа раст од 0,2% номинално во однос на истиот период од 2011 година. Инфлацијата, во истиот период услови негативен реален раст на нето платата од 2,5% и пад на бруто платата од 2,6%.

Инфлација. Просечната годишна инфлација во 2011 година изнесуваше 3,9%, наспроти 1,6% во 2010 година. Зголемувањето на ценовното ниво во 2011 година беше водено од фактори на страната на понудата. Главен двигател на растот на инфлацијата беше храната, дополнително поддржан од растот на цените на енергенсите и зголемувањето на домашните регулирани цени. Така, промените на цените на храната имаа најголем придонес за растот на инфлацискиот индекс во 2011 година од 2,4 п.п.

Цените на енергенсите имаа придонес од 0,9 п.п., при што во нивни рамки, растот на домашните цени на нафтените деривати придонесе со 0,5 п.п. кон растот на вкупната инфлација, а остатокот се однесува на зголемените цени на електричната и топлинската енергија. Базичната инфлација во 2011 година во просек изнесуваше 1,1%.

График 2.7. Стапка на инфлација

Извор: ДЗС и НБРМ

Просечната годишна инфлација во првите два квартала од 2012 година имаше опаѓачка динамика, додека во третиот квартал од годината оствари умерено забрзување, во услови на пораст на регулираните цени на електричната и топлинската енергија (во август) и цените на храната. Во периодот јануари - септември 2012 година просечната годишна инфлација изнесуваше 2,8%. Најзначаен придонес од 1,1 п.п. во просечната годишна инфлација имаат цените на домувањето, заради ефектот од зголемувањето на цените на електричната и топлинската енергија. Дополнителен придонес од 0,6 п.п. имаат цените на храната, а придонесот на цените на сообраќајните средства и услуги изнесува 0,4 п.п.. Придонес од околу 0,2 п.п. кон просечната инфлација имаат цените на категориите: облека и обувки, хигиена и здравје, и ресторани и хотели, соодветно. Базичната инфлација, во првите три квартала од 2012 година во просек изнесува 1,6%. Со оглед на забавената економска активност и продлабочениот негативен производствен јаз, притисоци врз инфлацијата преку каналот на побарувачката не се присутни. Во вакви околности, главни ризици за движењето на инфлацијата до крајот на 2012 година се светските цени на храната и енергијата.

Монетарна политика. По континуираното олабавување на монетарната политика во текот на 2010 година, во 2011 година основната каматна стапка на НБРМ се задржа непроменета на 4%. Во првата половина на годината, еден од поголемите ризици претставуваше забрзаниот раст на инфлацијата, главно под влијание на светските цени на храната и енергијата. Во втората половина на годината, ризиците за монетарната политика главно беа поврзани со зголемената неизвесност околу должничката криза во Еврозоната. И покрај исклучително изразената неизвесност, позицијата на билансот на плаќања беше поволна. Воедно, инфлацииските притисоци слабееја, при што базичната инфлација беше релативно стабилна, а на девизниот пазар имаше релативно позитивни придвижувања. Во септември, НБРМ направи промени во регулативата за управување со ликвидносниот ризик (воведување на единствена стапка на ликвидност, на сила од октомври 2011) и кај задолжителната резерва (ослободување од обврска за задолжителна резерва на орочените депозити на население над две години и репо трансакциите, на сила од почетокот на 2012 година). Промените кои беа направени во услови на непроменета основна каматна стапка на НБРМ, упатуваат на одредено олеснување на монетарните услови во земјата. Во 2011 година најшироката парична маса оствари годишен раст од 9,7%, при раст на вкупните депозити од 9,2%. Исто како и во 2010, и во 2011 година растот на денарските депозити (14,3%) беше поинтензивен во однос на растот на девизните депозити, придонесувајќи за зголемувањето на вкупниот депозитен потенцијал со 76,1%. Во текот на 2011 година банките продолжија да ја зголемуваат кредитната поддршка на домашната економија, при што кредитите одобрени на приватниот сектор беа повисоки за 8,5% во однос на крајот на 2010 година.

Во првите три квартала на 2012 година, промените во монетарната политика беа во насока на релаксирање, кое беше овозможено од влијанието на неколку фактори. Имено, ризиците во екстерниот сектор се задржаа на ниско ниво, при натамошното задржување стабилни очекувања за инфлацијата и девизниот курс. Од друга страна, како резултат на ослабената економска активност во Еврозоната, како и на неповолните временски услови од почетокот на годината, ранливоста на реалниот сектор се зголеми, при што во првиот квартал беше забележано намалување на економската активност. Во вакви услови, на почетокот на април 2012 година НБРМ донесе измени во оперативната рамка на монетарната политика, коишто беа насочени кон развој и поддршка на финансиските пазари, поактивно управување со ликвидноста и инвестиционото портфолио на банките. Овие измени вклучуваа намалување на фреквентноста на аукциите на благајнички записи

на еднаш во рамките на периодот на задолжителна резерва и премин од тендер со неограничен износ кон тендер со ограничен износ и максимална каматна стапка, којашто беше утврдена на постојното ниво од 4%. Понатаму, НБРМ воведо и редовни неделни репо-операции за обезбедување ликвидност во банкарскиот сектор, расположливи депозити (преку ноќ и на седум дена) и ја намали каматната стапка на расположливиот кредит преку ноќ. На почетокот на мај, согласно макроекономските проекции за наредниот период, кои укажаа на релативно поволен амбиент за водење на монетарната политика согласно очекувањата за одржување ниска и контролирана инфлација и платнобилансна позиција којашто обезбедува дополнителни девизни резерви, НБРМ ја намали основната каматна стапка за 0,25 п.п., сведувајќи ја на историски најниско ниво од 3,75%. Остварените каматни стапки на аукциите на благајнички записи одржани по оваа промена се блиску до максималната и во просек се одржуваат на ниво од околу 3,73%. Монетарното олабавување е во функција на поголем кредитен раст и со тоа, поддршка на домашната економска активност.

График 2.8. Каматни стапки (во %) на годишно ниво

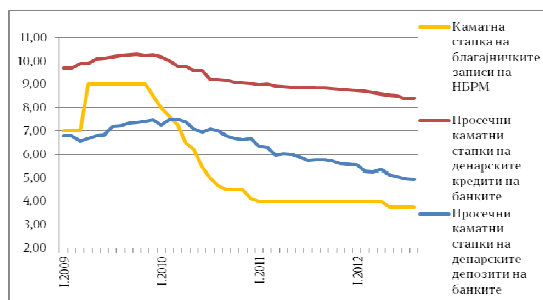
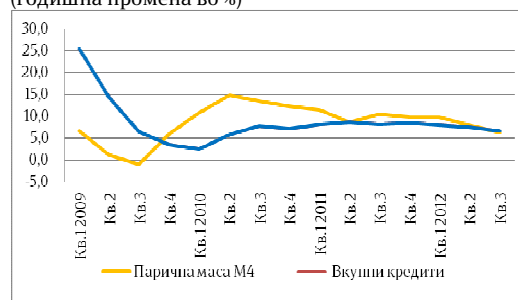

График 2.9. Парична маса М4 и вкупни кредити (годишна промена во %)

Извор: Народна банка на Република Македонија

Согласно промените во монетарната политика, преку монетарните инструменти во првите три квартали од 2012 година е остварено креирање ликвидност. Годишната стапка на раст на примарните пари (со задолжителната резерва во девизи) во септември 2012 година изнесуваше 13,7% (9,5% во декември). Во услови на забавена економска активност, годишниот раст на најшироката парична маса М4 бележи забавување и во септември изнесува 6,3% (9,7% во декември). Вкупните депозити во септември на годишна основа се повисоки за 5,7% (9,2% во декември), при интензивен раст на денарските депозити (16,4%) и пад на девизните депозити (4,6%). Просечното учество на девизните депозити во вкупните депозити од крајот на 2011 година наваму постојано се намалува, при што од околу 51% во септември 2011 година е сведено на 46% во септември 2012 година (блиску до предкризното ниво од 2008 година, кога во просек ова учество било околу 45%). Ваквата промена во валутните склоности на субјектите во голема мера е условена од неизвесноста во однос на кризата во Еврозоната, како и од повисоките приноси на денарските инструменти. Од секторски аспект, поинтензивен раст бележат вкупните депозити на домаќинствата кои се зголемија за 9,2%, додека депозитите на претпријатијата се пониски за 4,2%. Од аспект на рочноста, поинтензивен раст бележат долгорочните депозити, што се одразува со постепен пораст на нивното учество во вкупните депозити (20% во септември 2012 година).

Умерениот годишен раст на вкупните кредити продолжува и во септември 2012 година и изнесува 6,6% (8,5% во декември). Ваквите движења се остварени во услови на забавена економска активност и сè уште присутна неизвесност во однос на глобалниот амбиент, што делува во насока на зголемена претпазливост во однос на кредитната изложеност на банките. Притоа, индикаторот за покриеноста на кредитите со депозити во текот на првите квартали се одржува на ниво од околу 90%, што укажува на постоење простор за

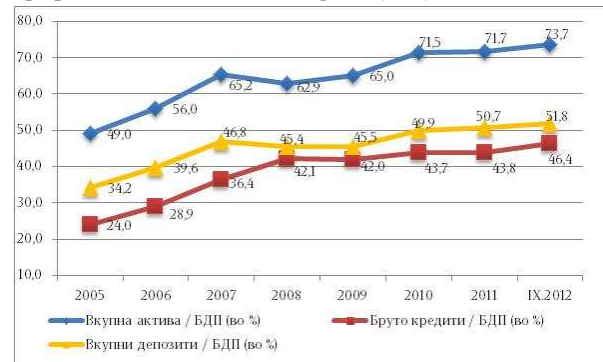

натамошно зголемување на кредитната активност во домашната економија. Сепак, динамиката на кредитен раст и понатаму е главно условена од согледувањата на банките во однос на ризиците. Од валутен аспект, кредитниот раст во целост се објаснува преку растот на денарските кредити (9,3%), додека девизните кредити бележат пад (0,6%). Ваквите движења во валутната структура на кредитите делумно се должат на промените на страната на пасивата кои се водени од растот на денарските депозити. Од секторски аспект, поголем придонес кон растот на вкупните кредити (од 57%) има порастот на кредитите на претпријатијата, што е во функција на поддршка на инвестициите на приватниот сектор. Каматните стапки на банкарскиот сектор го следеа движењето на основната каматна стапка и во првите девет месеци на 2012 година и забележаа умерено намалување. Каматната стапка на вкупните денарски кредити од 8,8% во декември 2011 година се намали на 8,4% во септември 2012 година. Истовремено, просечната пасивна каматна стапка оствари поинтензивно намалување од 5,6% во декември 2011 година на 4,9% во септември 2012 година. Поголемото намалување на пасивната каматна стапка доведе до зголемување на каматниот распон од 3,2 на 3,5 процентни поени. Во декември 2011 година, каматните стапки на девизните кредити и девизните депозити изнесуваа 7,3% и 2,5%, а во септември 2012 година се намалија на 6,9% и 2,2%, соодветно.

2.1.2 Последни движења во финансискиот сектор

Банкарски сектор. Во текот на 2012 година, банкарскиот систем ја задржа својата стабилност и сигурност, одржувајќи висока и стабилна ликвидност и солвентност. На 30.9.2012 година, вкупната актива на банкарскиот систем изнесува 339 милијарди денари, и таа оствари раст од 5,6%, споредено со 30.9.2011 година. Финансиската интермедијација од страна на банките, мерена преку учеството на активата, кредитите и депозитите во БДП, бележи постојано продлабочување и во кризниот период.

График 2.10. Финансиска интермедијација

Извор: Народна банка на Република Македонија

Интензивирањето на штедењето во денари (коешто започна кон крајот на 2011 година), продолжи и во 2012 година, при што кон средината на годината, за прв пат по подолг временски период, денарските депозити ја преземаа доминантната позиција во валутната структура на депозитната база.

Кредитниот ризик преовладува во банкарските активности. Нефункционалните кредити умерено се зголемуваат и растот главно произлегува од корпоративниот сектор. На 30.09.2012 година, учеството на нефункционалните кредити во вкупните кредити на нефинансиските субјекти изнесува 10,9% (10,0% на 30.6.2012). Нефункционалните кредити се целосно покриени со издвоената исправка на вредноста.

Банките во Република Македонија одржуваат силна и стабилна ликвидност, што пред сè се темели на високиот износ на ликвидни средства со кои располагаат банките (30,2% од вкупната актива е ликвидна актива). Покриеноста на депозитите на домаќинствата и на краткорочните обврски со ликвидни средства е висока и изнесува 57,5% и 49,3% соодветно. Соодносот помеѓу кредитите и депозитите изнесува 89,4%.

Македонскиот банкарски систем има стабилна и висока солвентност. Стапката на адекватност на капиталот изнесува 17,1% а стапката Тие1 е 14,4%. Сопствениите средства се карактеризираат со висок квалитет (над 80% од нив отпаѓаат на основниот капитал). На почетокот на третиот квартал од 2012 година започна да се применува новата методологија за утврдување на адекватноста на капиталот којшто целосно се темели на стандардизирани пристапи за утврдување на капиталот потребен за покривање на кредитниот, пазарниот и оперативниот ризик, дефинирани во првиот столб на Базел 2. Новата регулатива, покрај подобро поврзување на ризичниот профил на банките со потребниот износ на сопствени средства, овозможува и регулаторно олеснување кај дел од позициите коишто се вклучуваат при пресметката на капиталот за покривање на кредитниот и валутниот ризик. Така, новата методологија, и покрај воведената обврска за банките да издвојуваат капитал за покривање на оперативниот ризик, не предизвика позначителни ефекти врз стапката на адекватност на капиталот.

Резултатите од спроведените стрес-тест симулации покажуваат дека отпорноста на банките е на задоволително ниво. Со цел испитување на некои од можните канали на пренесување на негативните ефекти од кризата во Грција врз домашниот банкарски систем, спроведени се и три симулации за ненаплатливост (од 30%, 50% и 100%) на кредитната изложеност на банките кон: (1) грчки нерезиденти; (2) 100-те најголеми нето-извозници кон Грција; (3) домашни лица коишто имаат обврски врз основа на кредитни работи од Грција; и (4) домашни лица коишто имаат побарувања врз основа на кредитни работи кон Грција. Резултатите од трите симулации покажуваат задоволителна отпорност на банкарскиот систем. Имено при трите симулации стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем се намалува за 1,1, 1,8 и 3,7 п.п., соодветно (од 17,4% на 30.6.2012), а стапката на адекватност кај ниту една поединечна банка не се намалува под законски пропишаните 8%.

Во првите девет месеци од 2012 година, македонскиот банкарски систем прикажа добивка од 644,3 милиони денари, којшто е за 1,5 пати повисока од добивката остварена во првите девет месеци од 2011 година. Главната причина за подобрувањето на профитабилноста на банките е растот на нето-каматниот приход. Како резултат на тоа, се подобрија показателите за профитабилноста на банките (стапката на поврат на активата и капиталот достигнаа 0,3% и 2,3%, соодветно), а за одбележување е и подобрувањето на оперативната ефикасност мерена преку намалувањето на делот од вкупните редовни приходи којшто се троши за покривање на оперативните трошоци (од 68,8% на 65,2%).

И покрај малата вклученост на домашните банки на меѓународните финансиски пазари, сепак тековните случувања со некои од банкарските системи или поединечни банки во Европа може да претставуваат извор на ризик за банкарскиот систем на Република Македонија. Имено, $\frac{3}{4}$ од капиталот во банкарскиот систем е странски капитал, а близу 72% од него потекнува од земјите од ЕУ. Подружниците на ЕУ банките во Република Македонија претставуваат 58% од вкупната актива на банкарскиот систем.

Актуелните инструкции од ЕК за спроведување програми за реструктурирање до одредени европски банки кои користат државна помош, како и воведувањето бројни ограничувања во однос на нивните групациски деловни стратегии, креираат ризик од можно прелевање на последиците од овие мерки и политики кон македонските банки-подружници на овие банки.

Во овој момент, ваквите ограничувања се однесуваат на една банка мајка на подружница во Република Македонија, но веројатноста е голема дека ваквите мерки и ефекти може да се прошират и кон други банки, пред сè кон подружниците на грчките банки во Република

Македонија. Кај посочената банка, која според својата големина има системско значење за земјата и за финансиската стабилност, веќе се чувствуваат последиците од стеснувањето на активностите и нивното евентуално продолжување во иднина може да претставува потенцијален ризик за стабилноста на оваа банка. Стеснувањето на кредитната активност доведува до губење на клиентите на банката, а со тоа и пад во депозитите како основен извор на финансирање, пад на приходите, но може да влијае и врз нејзиниот кредибилитет и репутација. При сето ова, особено е битно дека банката воопшто не е зависна од својата мајка, ниту во однос на финансирањето ниту во извршување на секојдневните активности и самата по себе нема никаква потреба за „принудно“ намалување на нејзиниот биланс.

Пазар на капитал. Во текот на периодот јануари-септември 2012 година, Комисијата за хартии од вредност (КХВ) издаде 10 одобренија за издавање долгорочни хартии од вредност, во вкупна вредност од 7.354 милиони денари или околу 120 милиони евра. Од одобрените 10 емисии акции, 1 емисија се реализираше како јавна понуда, 6 емисии беа наменети за постојните акционери на друштвата како институционални инвеститори, 2 емисии беа реализирани врз основа на конверзија на побарувањата на Република Македонија во траен влог и 1 емисија на хартии од вредност е реализирана од средства на друштвото за исплата на дивиденда за тековната година со издавање нови акции на постојните акционери (скрип дивиденда).

На секундарниот пазар на капитал во Република Македонија во септември 2012 година функционираа вкупно 17 овластени учесници кои вршат работи со хартии од вредност, од кои 11 брокерски куќи и 6 овластени банки за работа со хартии од вредност. Во првата половина на 2012 година КХВ на една брокерска куќа трајно ѝ ја одзема дозволата за вршење на сите услуги со хартии од вредност и донесе одлука за исполнување на условите за ликвидација. Издадената дозвола за работа беше одземена по барање на брокерската куќа, врз основа на донесената Одлука на Собранието на акционери. Заклучно со 30.09.2012 година, вкупниот промет остварен на Македонската берза во првите 9 месеци изнесуваше околу 3.679 милиони денари или околу 60 милиони евра, што претставува намалување за 50,6% споредено со истиот период од 2011 година. Од почетокот на 2012 година, бројот на котирали компании изнесува 32, и нивната вкупна пазарна капитализација на 30.09.2012 година изнесуваше 24.950 милиони денари или околу 407 милиони евра. На 30.09.2012 година Македонскиот берзански индекс (МБИ-10) изнесуваше 1.822,4 индексни поени, што претставува намалување од 15,8% споредено со неговата вредност на 30.09.2011 година (2.164,0).

Во периодот јануари-септември 2012 година на пазарот на капитал во Република Македонија функционираа 4 друштва за управување со инвестициски фондови, кои управуваат со 9 отворени инвестициски фондови, што е за 1 фонд повеќе од истиот период во минатата година. Имено, во периодот мај-јули 2012 година, КХВ даде согласност за основање 1 нов отворен инвестициски фонд. Согласно инвестициските цели и инвестициската политика, средствата од имотот на фондот ќе се вложуваат претежно во портфолио на нискоризични должнички хартии од вредност и инструменти на пазарот на пари. Фондот е претежно наменет за вложувачи кои своите средства не сакаат да ги изложуваат на пазарни флукуации или вложувачи кои во одреден временски период располагаат со слободни парични средства на кои сакаат да остварат принос. Трендот на основање нови инвестициски фондови во Република Македонија е од големо значење за натамошното раздвижување, динамичен развој и зголемување на ликвидноста на пазарот на капитал во Република Македонија. На 30.09.2012 година нето вредноста на имотот на отворените инвестициски фондови изнесуваше 275 милиони денари или околу 4,48 милиони евра.

Сектор на осигурување. Осигурителниот пазар во Република Македонија се карактеризира со мало учество во финансискиот систем. Во 2011 година, средствата на друштвата за осигурување претставуваа 3,4% во однос на вкупните средства на финансискиот сектор. Податоците за нивото на пенетрација на осигурувањето во 2011 година покажуваат дека вкупната бруто полисирана премија (БПП) во земјата учествува со 1,5% во БДП, додека степенот на густина изнесува 3,304 денари по жител, што е на нивото во земјите од ЈИЕ.

Заклучно со септември 2012 година, на осигурителниот пазар активни се 15 друштва за осигурување, 20 осигурително-брокерски друштва и 9 друштва за застапување во осигурувањето. Кај друштвата за осигурување постои умерена пазарна концентрација, иако овој тренд е во постојан пад. Заклучно со третиот квартал од 2012 година, 4 друштва за осигурување имаа пазарно учество над 10%, додека првите пет имаа учество од 59,2%. Четринаесет од друштвата за осигурување се во доминантна сопственост на странски инвеститори и истите поседуваат 83% од вкупниот капитал, а само едно друштво за осигурување е целосна сопственост на домашни акционери. Девет од друштвата за осигурување се формирани од меѓународни осигурителни групации со седиште во ЕУ што претставува дополнителна предност за имплементација на добрите практики на ЕУ во работењето на друштвата за осигурување.

Согласно последните расположливи податоци, заклучно со третиот квартал од 2012 година, друштвата за осигурување во Република Македонија полисирале бруто премија во вкупен износ од 5,3 милијарди денари, од кои 7% произлегуваат од осигурување на живот, додека 93% од неживотно осигурување. Во споредба со истиот период од 2011 година, БПП бележи пораст кај двете групи на осигурувања. Кај неживотното осигурување е забележан пораст од 1,4%, додека пак порастот на БПП за осигурување на живот е поголем и изнесува 20,6%. Порастот на БПП вкупно за двете групи осигурувања изнесува 2,6%. Анализирани по класи на осигурување, во групата на неживотно осигурување доминантно е учеството на осигурувањето на моторните возила. Најголемо учество има задолжителното осигурување од автомобилска одговорност и истото бележи пораст од 1,9%. Каско осигурувањето кај моторните возила бележи пад од 5,1%, осигурувањето на имоти бележи пораст од 10,1% и осигурувањето од незгода бележи пад од 4,6%. Највпечатлива е состојбата кај осигурувањето на живот каде е забележан пораст од 20,6%.

Сектор на капитално финансирано пензиско осигурување. Пазарот на капитално финансирано пензиско осигурување го сочинуваат 2 пензиски друштва кои управуваат со по еден задолжителен и по еден доброволен пензиски фонд. Средствата на пензиските фондови се одвоени од средствата на друштвата и се чуваат во овластени банки како чувари на имот.

Заклучно со 30.09.2012 година, бројот на членови во вториот столб изнесува 316.876 од кои 22% се доброволни, а 78% се задолжителни членови. Заклучно со 30.09.2012 година, вредноста на нето средствата во вториот столб изнесува околу 20 милијарди денари, што претставува зголемување на средствата за 34% во однос на септември 2011 година. Заклучно со 30.09.2012 година, околу 15% од средствата на задолжителните пензиски фондови се инвестирани во странство, додека околу 85% се инвестирани во домашни финансиски инструменти.

Заклучно со 30.09.2012 година, во третиот столб имало 13.526 члена, од кои околу 28% се индивидуални членови, а околу 72% се учесници во професионални пензиски шеми. Средствата на доброволните пензиски фондови на 30.09.2012 година изнесуваа околу 165 милиони денари, што претставува зголемување на средствата за 92% во однос на септември

2011 година. Заклучно со 30.09.2012 година, околу 13% од средствата на задолжителните пензиски фондови се инвестирани во странство, додека 87% се инвестирани во домашни финансиски инструменти.

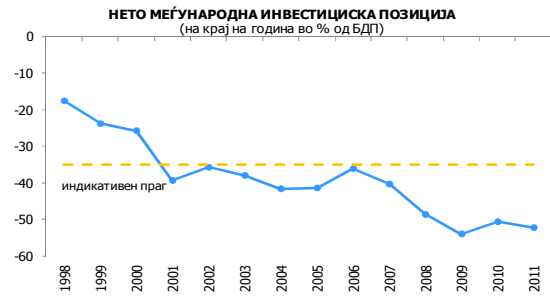
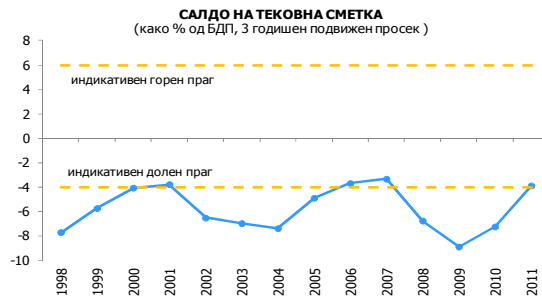
Лизинг. На 31.09.2012 година на пазарот на финансиски лизинг во Република Македонија постоеја 11 лиценцирани лизинг друштва од кои 10 активно работат. Во сопственичката структура на лизинг-секторот доминантно учество од 94% има странскиот капитал од кој 77% е во сопственост на странски финансиски институции, додека остатокот е во сопственост на странски нефинансиски правни лица (17%).

Наспроти тенденциите на постепено закрепнување на целокупниот финансиски систем, лизинг-секторот продолжи да ги чувствува негативните последици од надворешното окружување и во третиот квартал од 2012 година. На крајот на 2011 година средствата на лизинг-секторот забележаа раст за 820 милиони денари, додека на 31.09.2012 година истите забележаа пад од 15% во однос на 31.12.2011 година. Како позитивен сигнал за идното работење на лизинг индустријата може да се смета зголемувањето на вкупната вредност на капиталот на лизинг друштвата и тоа за 41% во однос на 31.12.2011 година. Зголемувањето на капиталот на лизинг друштвата ќе овозможи нивна подобра капитализираност и подобрување на нивните идни остварувања. Намалувањето на обемот на активностите и лошите пласмани на секторот лизинг доведоа до загуби во неговото работење. На 31.09.2012 година, лизинг друштвата остварија вкупна оперативната загуба од 27,3 милиони денари. Бројот и вредноста на новосклучените договори за лизинг продолжија да се намалуваат и во третиот квартал од 2012 година. Така, бројот на нови договори склучени до 31.09.2012 година изнесува 829, што претставува намалување од 44% во однос на крајот на 2011 година. Вредноста на склучените договори, во истиот период, изнесува 1.022 милиони денари или намалување од 39% во однос на 31.12.2011 година. Правните лица ја задржаа главната позиција во структурата на новосклучените и активните договори за лизинг, со 76% и 68% соодветно. Во текот на трите квартали од 2012 година преку финансиски лизинг се финансираа исклучиво движни предмети. Просечната каматна стапка на новосклучени договори за лизинг во третиот квартал од 2012 година изнесува 9 %, што претставува незначително зголемување во однос на крајот на 2011 година кога истата изнесуваше 8,9%.

Рамка 2.1. Показатели за македонската економија согласно Процедурата за макроекономски нерамнотежи на ЕК

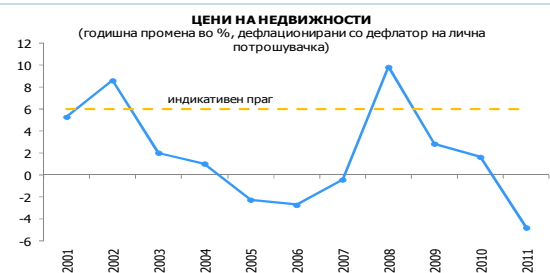
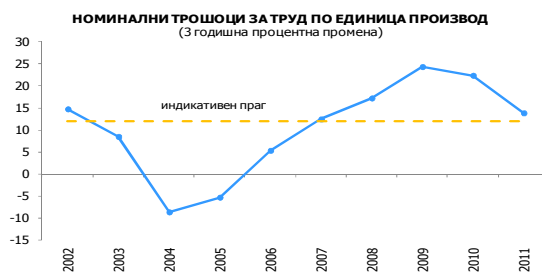
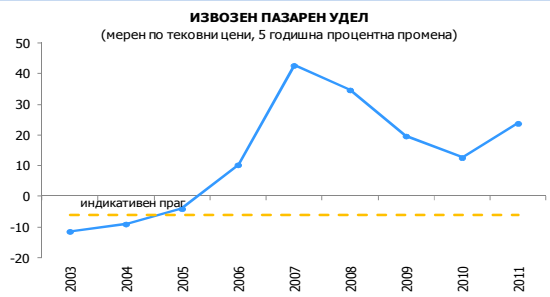
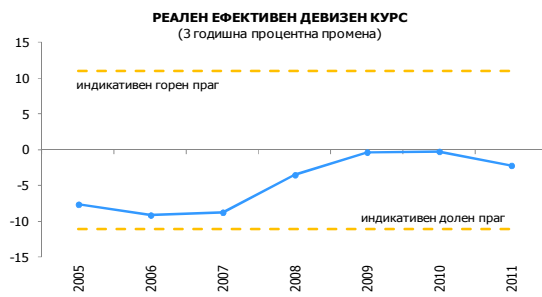
Последната светска економска криза укажа на потреба од зголемени напори за следење на макроекономските движења во секоја економија. Во овој контекст, показателите за следење на макроекономските нерамнотежи на ЕК (Macroeconomic imbalances procedures - MIP)³ кои се однесуваат на надворешни и внатрешни нерамнотежи со утврдени прагови, можат да бидат корисни за навремено идентификување на потенцијални нерамнотежи и во земјите кандидати на ЕУ. Во продолжение е прикажан степенот на исполнување на основните показатели за макроекономските нерамнотежи од страна на македонската економија, согласно со праговите утврдени од ЕК.

³ Alert Mechanism Report, European Commission, February, 2012.

Билансот на тековната сметка на Република Македонија, како тригодишен подвижен просек, континуирано се движи на или под долниот праг на ранливост. Во 2011 година, овој индикатор е на долниот праг на ранливост (-4%), односно на прифатливо ниво. Сепак, во врска со овој показател, во пристапот на ЕК се нагласува дека при интерпретација на овој индикатор треба да се земат предвид специфичностите на земјите кои конвергираат⁴. Тоа значи дека за македонската економија би било прифатливо и повисоко ниво на дефицит доколку е одржливо, односно дефицитот на тековната сметка е препорачливо да се гледа во комбинација со капитално-финансиската сметка.

Нето меѓународната инвестициска позиција на земјата, од 2006 година наваму има тренд на продлабочување со одредено стабилизирање во 2010 и 2011 година на ниво од околу 52% од БДП. Ова ниво е значајно над прагот на ранливост од 35% од БДП, што укажува на нето-обврските на економијата кон странство како зона на ранливост на економијата. Треба да се има предвид дека нето меѓународната позиција на страната на обврските ги вклучува и СДИ, кои сочинуваат половина од порастот на вкупните обврски кон странство во последните три години. Во овој контекст, при анализа на земјите кои конвергираат, токму заради ефектот од СДИ, пристапот на ЕК сугерира да се земат предвид други показатели, како што е нето надворешниот долг, кој ги зема предвид само должничките инструменти, на нето-основа. Во таа насока, на крајот на 2011 година, нето надворешниот долг на Република Македонија изнесува 13,1% од БДП.

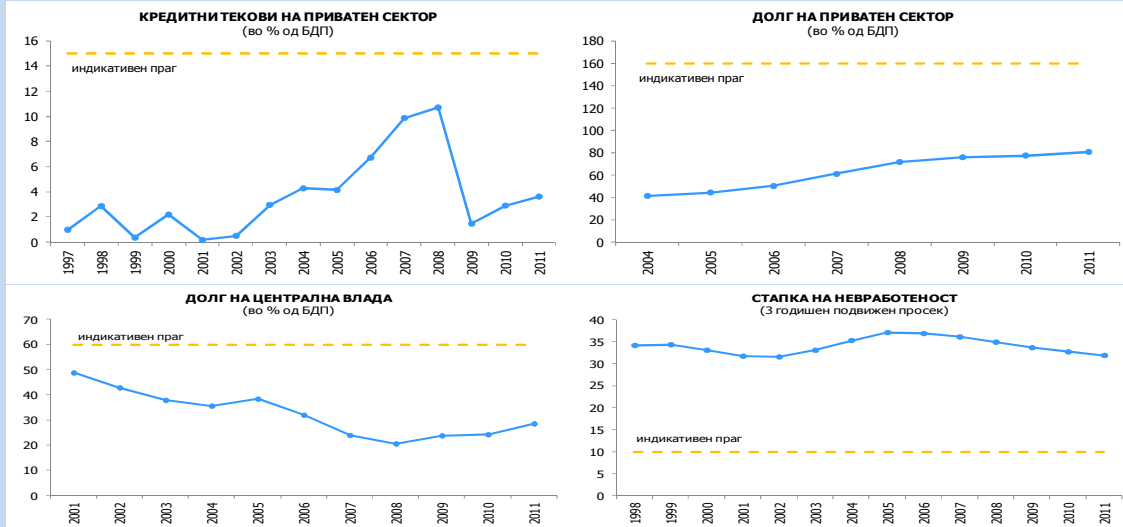

РЕДК главно се одржува во зоната на депрецијација или непроменетост, што е во функција на конкурентноста на економијата. Во 2011 година, РЕДК укажува на умерена депрецијација од околу 2%. Извозниот пазарен удел на економијата во светскиот извоз како

⁴ Commission Staff Working Paper, Scoreboard for the surveillance of macroeconomic imbalances: envisaged initial design, November 2011.

петгодишна промена, од 2005 година наваму е надвор од зоната на ранливост на економијата. По намалувањето за време на светската криза, во 2011 година извозниот пазарен удел бележи раст, укажувајќи на зајакната конкурентност на македонските извозници. Номиналните трошоци за труд по единица производ следени како тригодишна промена, од 2008 година постојано се во зоната на ранливост, со надолна траекторија од 2009 година, при што во 2011 година се доближуваат до прагот на ранливост, односно до прифатливо ниво кое не ја загрозува конкурентноста на економијата. Сумирано, во доменот на надворешните нерамнотежи, македонската економија покажува потенцијална ранливост во доменот на надворешните обврски, но сепак, како што е претходно објаснето, постојат аргументи кои го релативизираат ова прашање.

Во доменот на внатрешните нерамнотежи, годишните промени на кредитите на банките кај приватниот сектор постојано се одржуваат под прагот на ранливост, при што и највисоката годишна промена на кредитите од околу 11% од БДП во 2008 година е под прагот од 15% од БДП. Во 2011 година промената на кредитите е 3,6% од БДП и е значајно пониска од утврдениот праг. Промените на цените на недвижностите, по нивниот врв во периодот на економската експанзија во 2008 година кога беа во зоната на ранливост, во продолжение имаат динамика на опаѓање надвор од зоната на ранливост, а во 2011 година бележат негативна годишна промена. Вкупниот внатрешен и надворешен долг на приватниот сектор (кредити од домашни банки и од странство) е исто така постојано под прагот на ранливост. Во 2011 година тој изнесува 80,8% од БДП, што е половина од утврдениот праг од 160% од БДП, но од друга страна треба да се наведе дека во последните години тој бележи растечки тренд. Долгот на државата, исто така, се одржува на близу половина пониско ниво од утврдениот праг (во 2011 година на ниво од 28,6%, наспроти прагот од 60% од БДП) со умерено растечка динамика во последните неколку години. Невработеноста е најголемиот проблем на македонската економија, што се потврдува и преку овој пристап. Стапката на невработеност, како тригодишен подвижен просек, постојано е над прагот, кој е поставен на 10%, за околу дваесетина процентни поени,

Така, во доменот на внатрешните нерамнотежи, македонската економија покажува исклучителна ранливост во однос на невработеноста, што го потенцира значењето на активностите за отворање нови работни места од една страна, и попрецизна евиденција на невработеноста, од друга страна. Од оваа причина, врвен приоритет на Владата на Република Македонија согласно Програмата за работа претставува зголемување на економскиот раст и вработеноста, како предуслов за пораст на животниот стандард на граѓаните и подобар и поквалитетен живот. Оттука, предвидените мерки и реформски активности (види Дел IV) се во насока на остварување на овој приоритет.

2.2. Среднорочно макроекономско сценарио

Макроекономската политика на Република Македонија е во функција на остварување на стратешките определби на Република Македонија за долгорочен и одржлив економски раст, зголемување на конкурентноста на економијата, зголемување на вработеноста и подобрување на животниот стандард на населението. Макроекономската политика ќе биде насочена кон:

- одржување на макроекономска стабилност,
- задржување на ниско ниво на државен долг,
- зголемување на конкурентноста на економијата преку понатамошно подобрување на деловното окружување и поттикнување на инвестициската активност и привлекување СДИ, како и
- развој на човечкиот капитал и економската инфраструктура на земјата.

Со макроекономската политика во периодот 2013-2015 година се обезбедуваат услови за зголемена економска активност преку одржлива фискална политика, која во координација со монетарната политика ќе придонесе за постигнување одржливост на екстерната позиција на земјата и одржување на макроекономската стабилност во економијата.

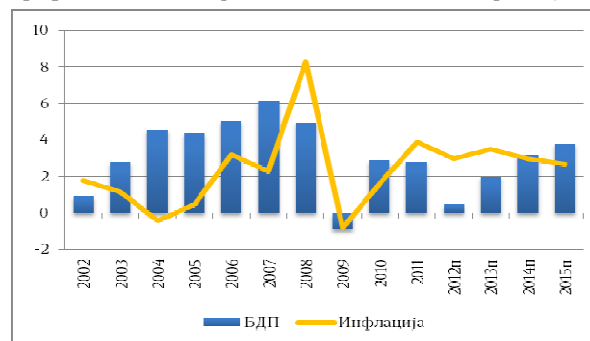
Надворешното окружување претставува значаен фактор за остварување повисоки стапки на економски раст. Среднорочното базично макроекономско сценарио се базира на очекувањата за бавно излегување на ЕУ од рецесијата и остварување ниски позитивни стапки на раст во следните неколку години, реализација на планираните СДИ и структурните реформи кои влијаат на зголемување на конкурентноста на економијата. Така, макроекономските политики за поддршка на економијата и продолжувањето со структурните реформи за зголемување на конкурентноста на земјата се од клучно значење за зголемување на инвестициите, производството и продуктивноста на економијата.

Бруто домашен производ. Реалниот раст на БДП во 2013 година се очекува да изнесува 2%. Во наредните две години се очекува умерено забрзување на растот, согласно очекувањата за растот на економската активност во ЕУ и останатите најзначајни трговски партнери на земјата. Така, проекцијата за реален раст на БДП во 2014 година изнесува 3,2%, а во 2015 година 3,8%.

Во 2013 година се очекува бавно заздравување на реалниот сектор и раст на индустриското производство од 2,3% на реална основа. Согласно очекуваната динамика за раст на странската побарувачка и цените на металите во наредниот период, индустриското производство се очекува да бележи одредено забрзување на растот. Така, во 2014 година проекцијата за раст на индустријата изнесува 3,8%, а во 2015 година 4,5%.

Највисок раст на економската активност во набљудуваниот период, анализирано според производната страна на БДП, се очекува да оствари секторот Градежништво. Просечната реална стапка на раст изнесува околу 4,5%, што се должи пред сè на планираните инфраструктурни проекти и инвестициите во технолошко-индустриските развојни зони (ТИРЗ). Секторот Услуги, кој има најголемо учество во создавањето на БДП, се очекува да

График 2.11. Реален раст на БДП и стапка на инфлација

Извор: ДЗС и проекции на Министерството за финансии
*п-проекции

забележи просечна стапка на раст од 2,7% во анализираниот период. Реалните стапки на раст по години и сектори се прикажани во Табела 1f, Прилог 1. Во рамки на услугите, секторот Трговија се очекува да оствари повисоки стапки на раст, во просек 3,5% во анализираниот период. Проекцијата за реалниот раст во секторот Земјоделство изнесува во просек 3%, во анализираниот период, поттикнат и од субвенциите за поддршка на земјоделството, каде спаѓаат средствата од Буџетот на Република Македонија и средствата од петтата компонента на ИПА за рурален развој.

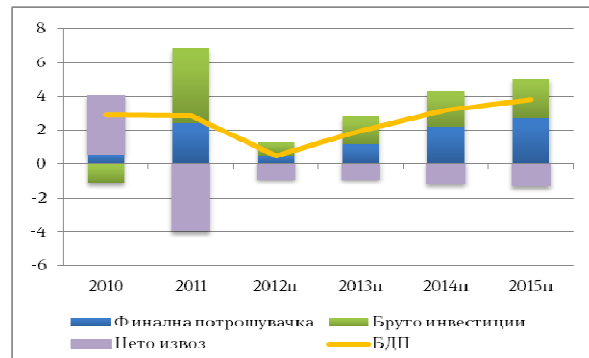
Анализирано според расходната страна на БДП, се очекува домашната побарувачка да има позитивен придонес кон економскиот раст. Проекцијата за раст на бруто инвестициите во овој период изнесува во просек 7,2% на реална основа, со изгледи за остварување повисоки стапки на раст во 2014 и 2015 година. Растот на бруто инвестициите е резултат на задржувањето на високото учество на капиталните во вкупните буџетски расходи, преку реализација на крупни инвестициски проекти (види Дел II подетално), како и очекувањата за постепен пораст на приватните инвестиции, придвижени, пред сè, од очекуваните СДИ. Во периодот 2013 - 2015 година се очекува просечен реален раст на личната потрошувачка од околу 2,5%, при проектиран умерен раст на расположливиот доход, а јавната потрошувачка се очекува да порасне за 0,6% во просек. Реалните стапки на раст по години и категории се прикажани во Табела 1a, Прилог 1.

Постепениот раст на странската побарувачка, придружен со очекувањата за умерен пораст на светските извозни цени упатува на интензивирање на растот и на извозната активност. Покрај влијанието на овие фактори, значаен фактор за растот на извозот во овој период ќе биде и зголемувањето на вкупниот извозен потенцијал, заради проширување на веќе постоечките и најавеното активирање нови извозни капацитети. Имено, ваквите инвестиции се очекува да влијаат кон подобрување на структурата на извозот на земјата во идниот период, додека на пократок рок кон зголемување на увозот при истовремено подобрување на неговата структура, со оглед на тоа дека истите претпоставуваат и поголем увоз на инвестициски добра. Извозот на стоки и услуги се очекува да оствари просечен реален раст од околу 9%. Очекуваниот раст на домашната побарувачка и извозната активност условуваат раст и на увозот, кој во овој период се очекува да изнесува 8% во просек.

Пазар на труд. Предвидениот економски раст во периодот 2013 - 2015 година се очекува да има позитивно влијание врз движењата на пазарот на трудот. Според проекциите се очекува просечен годишен раст на бројот на вработени од 1,8%. Ова пак, ќе резултира со намалување на бројот на невработени за 1,4% во просек во анализираниот период. Зголемување на вработеноста се очекува и од растот на работната сила, која е проектирано да порасне просечно за 0,6%.

Ваквите движења имплицираат стапката на вработеност во 2015 година да се зголеми на

График 2.12. БДП по расходен метод, придонес во раст

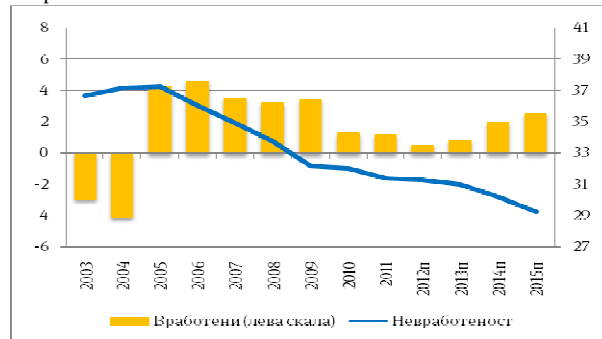

Извор: Пресметки и проекции на Министерството за финансии

*п-проекции

околу 40%, додека стапката на невработеност да се намали на околу 29% (види График 2.13). Активното население во 2015 година се очекува да изнесува 56,9% од работоспособното население. Индикаторите на пазарот на трудот по години се прикажани во Табела 1в, Прилог 1. Номиналниот раст на просечната нето плата во 2013 година се очекува да изнесува 1,5%, а во 2015 година 3,2%. Во анализираниот период номиналниот раст на просечната бруто плата се очекува да се движи помеѓу 1,4% и 3%.

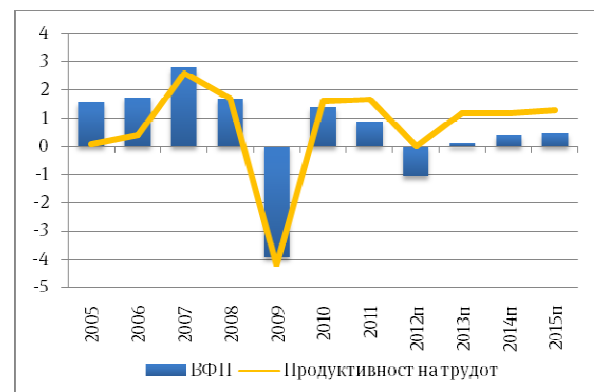
График 2.13. Раст на бројот на вработени и стапка на невработеност

Извор: ДЗС и проекции на Министерството за финансии
*п-проекции

Извори на растот. Падот на економската активност во првата половина од 2012 година беше придружен и со пад на вкупната факторска продуктивност (ВФП)⁵. На Графикот 2.14. прикажани се продуктивноста на трудот и ВФП во периодот 2005 - 2015 година. Продуктивноста на факторите на производство во периодот 2013 - 2015 година, се очекува да има благ позитивен придонес врз економскиот раст со просечно учество од 11%. Придонесот на трудот во економскиот раст изнесува 35%. Физичкиот капитал, согласно проекциите за раст на инвестициите, во периодот 2013 - 2015 година се очекува да забележи раст во просек од околу 4%, придонесувајќи со 54% во вкупниот економски раст.

График 2.14. Продуктивност на трудот и ВФП (стапки на раст)

Извор: Пресметки и проекции на Министерството за финансии
*п-проекции

Потенцијален раст. Еден од основните параметри при проектирањето на клучните макроекономски агрегати е и потенцијалниот БДП. За пресметка на потенцијалниот аутпут е користена Hodrick Prescott-овата тренд проценка. Овој метод спаѓа во групата статистички пристапи и според истиот потенцијалниот раст на БДП е проценет на 3,4%⁶. Сепак, оценетата стапка на потенцијален раст треба претпазливо да се толкува, имајќи предвид дека применетиот метод се базира единствено на историските податоци за БДП⁷. Производниот јаз во процент од потенцијалниот аутпут за периодот 2011 - 2015 година е прикажан во Табела 5, Прилог 1. Во 2012 година, во услови на влошено екстерно окружување и пад на економската активност во првата половина од годината, цикличната компонента на аутпутот е во негативната зона. Во наредниот среднорочен период,

⁵ ВФП е (Solow) резидуал на растот на останатите фактори на економски раст, трудот и капиталот. За пресметка на ВФП користена е стапка на амортизација на акумулираниот капитал од 10%, а просечната вредност на делот од доходот од капитал е проценета на 41%, а остатокот е дел од доходот од труд.

⁶ Заради неекономските случувања, 2001 година е исклучена од пресметките.

⁷ Вредноста на трендот се проценува со минимизирање на јазот на фактичкото производство и трендот и варијабилноста на истото за целиот примерок.

согласно проекциите за раст на производството и проценките за движењето на трендот на производството, јазот е во негативната зона се до 2014 година, а во 2015 година преминува во позитивната зона.

Инфлација. Негативниот шок на светските цени на храната и на енергентите, како и зголемувањето на регулираните цени во третиот квартал од 2012 година, предизвика забрзување на инфлацијата. Задржувањето на овие тенденции на светските пазари и нивниот пренос врз домашните цени резултираа со инфлација од 3,3% во 2012 година. Во 2013 година, просечната инфлација се очекува да се движи околу 3,5%, во услови на очекуван понатамошен раст на цените на храната во првата половина од годината. Дополнителен, но помал ефект ќе има и релативно високото ниво на цените на енергентите, како и претпоставеното зголемување на регулираните цени на електричната енергија. Оценките за натамошно задржување на негативниот произведен јаз и во 2013 година укажуваат на отсуство на инфлациски притисоци од страна на побарувачката, односно динамиката на инфлацијата ќе биде условена главно од фактори на страна на понудата. Монетарната политика, како и досега, ќе биде насочена кон одржување на стабилноста на девизниот курс, како номинално сидро кое е во функција на одржување на ценовната стабилност.

Во 2014 година се очекува да дојде до исцрпување на инфлациските притисоци од цените на храната и енергентите, како и нивните евентуални преносни ефекти врз останатите цени во економијата. Како резултат на тоа, во 2014 година се очекува да дојде до нормализација на инфлацијата со што истата би се движела на ниво од 2,6 - 3%, а на слично ниво би се одржувала и во 2015 година. На среден рок, движењето на инфлацијата ќе биде под влијание на движењето на светските цени на основните производи, но и на динамиката на економската активност во домашната економија.

Надворешен сектор. На среден рок, трендовите на тековната сметка од Платниот биланс, во голема мерка се условени од закрепнувањето на глобалната економија, динамиката на капиталните приливи и на домашната економска активност. Имено, во следниот тригодишен период се очекува постепено зајакнување на странската ефективна побарувачка за македонски производи, што е во функција на јакнење на извозот. Дополнителен позитивен ефект врз извозот во пост кризниот период се очекува од новите капацитети кои во последните години дополнително го зајакнаа извозниот потенцијал. Истовремено, се очекува постепено зголемување на приливите врз основа на СДИ, што во првата фаза се очекува да доведе до зголемени увозни притисоци во процесот на етаблирање на новите капацитети. Заедно со притисокот врз увозот од умерено зајакнатата домашна побарувачка, тоа би резултирало со умерено влошување на трговскиот дефицит. Со оглед на очекувањата за постепено нормализирање на приватните трансфери на среден рок, ваквите движења би довеле до продлабочување на дефицитот на тековната сметка. Сепак, на подолг рок, се очекува да зајакнуваат позитивните ефекти од СДИ од претходните години во однос на извозот, коишто се очекува да делуваат во насока на зголемени девизни приливи и стеснување на дефицитот на тековната сметка.

За 2012 година се проценува мало стеснување на дефицитот на тековната сметка на 2,8% од БДП, главно како резултат на зголемените приливи врз основа на приватни трансфери, а во услови на малку зголемен трговски дефицит. Ниската странска побарувачка за домашни производи и понеповолните извозни цени се главните фактори кои имаа неповолен одраз врз извозот во 2012 година. Негативните движења на извозната страна се очекува да се исцрпат веќе во 2013 година со стабилизирање на странската побарувачка, почнувајќи од втората половина од годината. Значителен позитивен ефект врз извозот во

текот на 2013 година ќе има најавеното проширување на извозниот потенцијал на дел од извозно-ориентираните капацитети во земјата. Закрепнувањето на глобалната економија и зголемувањето на извозот од новите капацитети во 2013 година ќе резултира со повисок номинален раст на извозот отколку увозот и мало стеснување на трговскиот дефицит на 22,3% од БДП. Во рамките на трговскиот дефицит, се очекува релативно стабилен не-енергетски трговски дефицит, додека стеснувањето на трговскиот дефицит се очекува да произлезе од малото подобрување на енергетското трговско салдо. Истовремено, во услови на заживување на економската активност и странската побарувачка, се очекува зголемен суфицит врз основа на размената на услуги. Од друга страна, по исцрпувањето на краткотрајните ефекти поврзани со неизвесноста во однос на кризата во евро-зоната, се очекува да дојде до стагнација на приватните трансфери и пад на нивното учество во БДП. Оттаму, во 2013 година ќе дојде до умерено влошување на дефицитот на тековната сметка од 3,5 - 3,8% од БДП.

График 2.15. Биланс на плаќања (% од БДП)

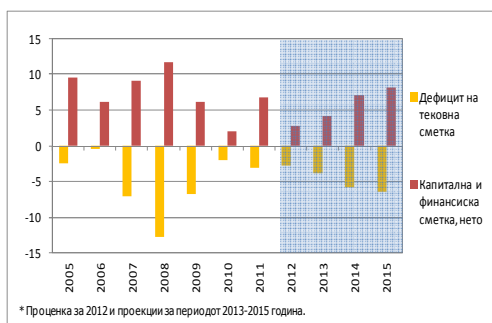
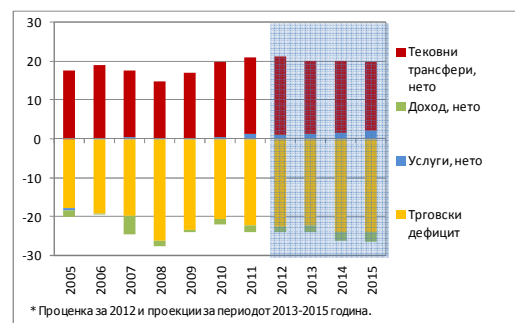

График 2.16. Структура на тековната сметка (% од БДП)

Извор: Народна банка на Република Македонија

Во 2014 и 2015 година се очекува натамошно закрепнување на домашната економија, согласно очекуваните движења кај странската побарувачка. Притоа, и покрај континуираниот раст на извозот, сепак се очекува зајакнатата домашна побарувачка и зголемениот прилив на СДИ да креираат засилени увозни притисоци кои би довеле до благо проширување на трговскиот дефицит од 23 - 24% во 2014 и 2015 година. Позитивното салдо во размената на услугите на среден рок се очекува постепено да се зголемува, согласно потенцијалот за раст на услужниот сектор. Во периодот 2014 - 2015 година учеството на нето приливите врз основа на приватни трансфери во БДП се очекува да забележи тенденција на мало забавување, согласно очекувањата за нивна постепена нормализација, по исцрпување на факторите кои овозможува нивно исклучително високо ниво во 2012 година. Притоа, се очекува нивното ниво во 2015 година да биде пониско за околу 2,5 п.п. споредено со проценетото за 2012 година. Кај категоријата - доход се очекува постепено зголемување на дефицитот, што главно произлегува од очекуваните повисоки одливи врз основа на доход од СДИ. Ваквата претпоставка се базира на очекуваниот раст на приливот на СДИ, постепеното интензивирање на економската активност и остварувањето поволни финансиски резултати, со што може да се очекува и зголемен одлив врз основа на дивиденди кон странските акционери. Ваквите движења во тековната сметка на платниот биланс се очекува да резултираат со умерено проширување на дефицитот од 4,8 - 5,9% од БДП во 2014 година. Во 2015 година, дефицитот на тековната сметка би се одржувал на слично ниво, по што би започнал процес на негово постепено намалување, согласно очекуваното позначително зајакнување на извозниот потенцијал врз основа на СДИ.

Нето приливите на капиталната и финансиската сметка во периодот 2013 - 2015 година се очекува да имаат постепен растечки тренд, главно под влијание на очекуваното движење на СДИ. Неповолните глобални и домашни економски движења, како и постојаната висока неизвесност резултираа со релативна воздржаност на странските компании од инвестирање во 2012 година. Сепак, се очекува дека закрепнувањето на глобалната и на домашната економија во наредната година ќе резултира со динамизирање на приватните капитални приливи до ниво од околу 3% од БДП во 2013 година. Значителен придонес врз растот на СДИ ќе има и реализацијата на веќе најавените проекти. Исто така, стабилизирањето на условите на финансиските пазари ќе овозможи зголемени приливи по основ на задолжување. Притоа, овие приливи во најголем дел ќе го одразуваат нето-задолжувањето на јавниот сектор, во согласност со проектираниот буџетски дефицит за 2013 година и најавената финансиска конструкција за негово финансирање. Постепеното стабилизирање на глобалните финансиски текови, намалувањето на неизвесноста и подобрувањето на перцепциите на странските инвеститори се фактори што ќе делуваат во насока на раст на приватните финансиски текови. Следствено, се очекува СДИ постепено да се зголемуваат и во следните две години, доближувајќи се до 5 - 6% од БДП во 2015 година, ниво карактеристично за преткризните години. Задолжувањето на државата од странство на среден рок во голема мера ќе зависи од потребите за финансирање на буџетскиот дефицит и условите за задолжување на меѓународните пазари. Со заживувањето на домашната економска активност се очекува и соодветно ново задолжување на приватниот сектор, со што долгот на приватниот сектор во периодот 2013 - 2015 година се очекува умерено да расте. Сепак, анализите за одржливоста на надворешниот долг на среден рок, во контекст на целокупното макроекономско сценарио, упатуваат на одржливо ниво на задолженост, при што очекуваната економска експанзија во голема мера се очекува да биде поткрепена со недолжничко финансирање од странство.

Интензивирањето на капиталните приливи во наредните три години ќе овозможи тие да го покријат продлабочениот тековен дефицит и воедно да овозможат натамошно зголемување на девизните резерви. Согласно проектираните движења на тековната и капитално-финансиската сметка, во следниот среднорочен период се очекува бруто девизните резерви да забележат континуиран пораст и да се одржуваат на ниво од околу четири месечна покриеност на увозот на стоки и услуги од секоја наредна година. Ваквото ниво на девизни резерви е во функција на поддршка на Стратегијата на таргетирање на девизниот курс.

Ризици по макроекономското сценарио. Среднорочното макроекономско сценарио е придружено со одредена неизвесност и ризици. Во наредниот среднорочен период, глобалната економија е подложна на надолни ризици. Должничката криза во Еврозоната сè уште претставува закана за глобалниот економски раст и економскиот раст на Република Македонија. На краток рок, ниската економска активност во Еврозоната најверојатно ќе биде најсериозниот потенцијален ризик за земјите во развој како Република Македонија.

Остварувањето на ризиците за полоши економски остварувања во ЕУ и другите трговски партнери на земјата може да ги влоши изгледите за растот на економската активност во Република Македонија. Евентуалното пролонгирање на европската должничка криза и послабата динамика на раст на глобалната економија може негативно да се одразат врз извозот и индустриското производство, што би довело до понатамошна нестабилност на меѓународните пазари, воздржување на инвеститорите и намалување на приливот на капитал во земјата. На позитивната страна, пак, може да се очекува ефектот од планираните СДИ кои се во фаза на реализација или се најавени, да дојде до полн израз во

следните неколку години.

Во врска со инфлацијата, ризиците за проектираната стапка на инфлација во 2013 година се главно нагорни, а нивната материјализација во голема мерка зависи од движењето на цените на основните производи на светските берзи. Дополнителен ризик фактор е и големината на преносниот ефект од досегашниот пораст на цените на енергенсите врз останатите цени во економијата.

Кај надворешниот сектор, проекцијата на салдото на тековната сметка на платниот биланс за периодот 2013 - 2015 година е придружена со ризици, кои главно се поврзани со глобалниот амбиент. Имено, неповолното глобално окружување во периодот на светската криза континуирано делува и врз домашната економија, зголемувајќи ги ризиците околу надворешната позиција. Евентуално послабата надворешна побарувачка може да има неповолни ефекти врз присуството на домашните извозници на странските пазари. Дополнително, и движењето на светските цени е придружено со неизвесност. Од друга страна, факт е дека бројот на извозни капацитети во економијата постепено расте, што на среден рок треба да резултира со натамошна диверзификација на извозот и подобрување на извозните перформанси. Во прилог на ова очекување се остварените позитивни промени во извозната структура во последните години, промените во однос на географската насоченост на извозот, како и зголемениот пазарен извозен удел. Истовремено, тоа би придонело кон јакнење на флексибилноста на економијата во однос на надворешните шокови. Дополнително, кај проекцијата на приватните трансфери може да се оцени дека се присутни нагорни ризици со оглед на можноста за одржување на нивото на приватните трансфери. Ризиците околу капиталните приливи се умерено надолни и главно се поврзани со можното пролонгирање на глобалното опоравување, што би резултирало со понатамошна нестабилност на меѓународните пазари и воздржување на инвеститорите. Општата претпазливост на меѓународниот пазар на капитал ја зголемува и неизвесноста околу надворешното должничко и недолжничко финансирање.

Владата и НБРМ ќе продолжат со секојдневно внимателно следење на ризиците, со цел навремено да се реагира од страна на фискалната и монетарната политика, соодветно. Воедно, ќе се продолжи со редовни анализи на потребите од спроведување адекватни мерки за намалување на потенцијалните негативни влијанија од случувањата со должничката криза во Еврозоната врз домашната економија. Исто така, со цел континуирано следење на движењата во финансискиот систем во Република Македонија и глобалните случувања со посебен акцент на ризиците на глобалниот финансиски систем а во насока на одржување на стабилноста на финансискиот систем на земјата, Комитетот за финансиска стабилност ќе продолжи да остварува редовни средби и во следниот среднорочен период.

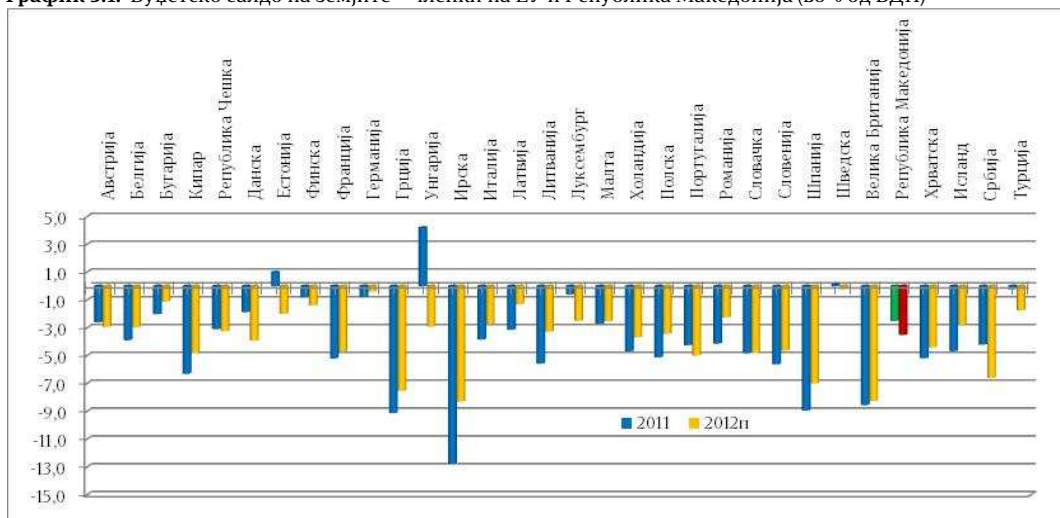
ДЕЛ III

Јавни финансии

Во континуитет со претходните години, фискалната политика и во 2011 и 2012 година беше насочена кон постигнување на деликатниот баланс помеѓу двете стратешки цели кои се однесуваат на безусловно одржување на макроекономската стабилност и поттикнување на економската активност преку зголемување на квалитетот на јавните финансии и јакнење на способноста на приватниот сектор за раст и отворање нови работни места.

Вкупната оптималност на фискалната политика во остварувањето на овие цели, се оценува според нивото на буџетскиот дефицит и структурата на јавните расходи. Наспроти сите предизвици и ризици од надворешниот сектор, буџетскиот дефицит во Република Македонија во 2011 година се одржа на умерено ниво од 2,5% од БДП. Тоа е еден од најниските буџетски дефицити во ЕУ (График 3.1) и понизок од просекот на ниво на ЕУ (3,9% од БДП за 2011 година) и од просекот на ниво на другите земји-кандидати за членство во ЕУ (-3,6% за 2011 година).

График 3.1. Буџетско салдо на земјите - членки на ЕУ и Република Македонија (во % од БДП)

Извор: ММФ, Светски економски преглед, октомври 2012 година и Министерство за финансии, ноември 2012 година

*п-проекција

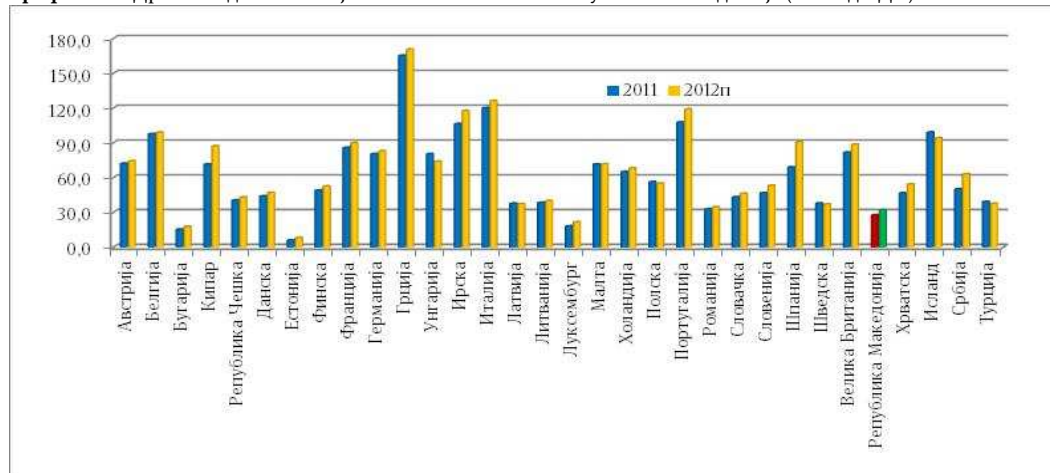
Покрај тоа, како што е прикажано на Графикот 3.2., Република Македонија се вбројува меѓу земјите со најниско ниво на државен долг (27,8% од БДП за 2011 година) споредено со земјите - членки на ЕУ (во просек 64,6% од БДП за 2011 година) и другите земји-кандидати за членство во ЕУ (во просек 58,8% од БДП за 2011 година).

Реномираните кредит-рејтинг агенции, „Фич“ и „Стандард и Пурс“, во 2012 година го потврдија кредитниот рејтинг на Република Македонија како резултат на ниската задолженост, ниското ниво на буџетски дефицит, квалитетните економски политики, стабилниот финансиски сектор и приливот на СДИ како потенцијал за економскиот раст во следниот среднорочен период. „Фич“ ја нотира фискалната дисциплина имајќи го предвид таргетирањето на номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото. Исто така, „Фич“ забележува дека ризикот од потенцијални обврски од банкарскиот и приватниот сектор е низок. Воедно, ММФ во неодамнешната анализа⁸ за движењата на пазарот на државни хартии од вредност, забележува дека прудентната фискална политика водена во Република Македонија во изминатиот период придонесе за постигнување макроекономска стабилност на земјата во изминатите неколку години.

⁸ IMF (2012) "Debt Market Development in Republic of Macedonia", Selected Issues paper, IMF, Publication Services, Washington DC;

Имајќи ги предвид тековните предизвици во надворешното окружување, Република Македонија има фискален простор за умерено задолжување, а со цел зголемување на поддршката за економијата, доколку во следниот среднорочен период дојде до прелевање на ефектите од должничката криза во Еврозоната, но без притоа да се доведе во прашање способноста за враќање на долгот.

График 3.2. Државен долг на земјите – членки на ЕУ и Република Македонија (во % од БДП)*

Извор: ММФ, Светски економски преглед, октомври 2012 година и Министерство за финансии, ноември 2012 година

*п-проекција

Во периодот 2013-2015 година, фискалната политика ќе продолжи да се карактеризира со натамошно подобрување на квалитетот на јавните финансии и дисциплинираното управување со буџетските средства, кои ќе резултираат со одржување на низок фискален дефицит и одржување на јавниот долг. Преку поефикасно користење на буџетските средства во развојни програми и инфраструктурни инвестиции, фискалната политика ќе биде во функција на задржување на макроекономската стабилност и заживување на економската активност. Фискалната политика во наредниот среднорочен период ќе продолжи да биде избалансирана меѓу остварувањето на следните две цели:

- на краток рок, да одговори на потребата за ублажување на флукуациите на бизнис циклусот;
- на долг рок, фискалната позиција ќе биде водена од потребата за воспоставување одржливо ниво на јавен долг, преку одржување на умерено ниво на буџетски дефицит кое нема да придонесува за пораст на нивото на јавниот долг над долгорочно одржливо ниво.

3.1. Салдо на општ владин буџет и состојба на јавен долг

3.1.1 Фактички состојби и среднорочни очекувања

Фактички состојби во 2011 година. Во 2011 година, Буџетот на централна власт⁹ предвидуваше дефицит¹⁰ од 2,5% од БДП (составен од: дефицит од 2,1% од БДП на основниот буџет; дефицит од 0,2% од БДП на сопствените сметки за самофинансирачки активности, 0,1% од БДП дефицит на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, 0,1% од БДП

⁹ Дефиницијата за Буџет на централна власт ги вклучува централниот буџет и буџетите на четири буџетски фондови (ПИОМ, ФЗО, Агенцијата за вработување и Агенцијата за државни патишта).

¹⁰ Фискалната статистика е согласно ГФСМ методологијата од 1986 година на ММФ.

дефицит на Агенцијата за државни патишта и избалансирани буџети на Фондот за здравство и Агенцијата за вработување). Со дефицитот од 2,5% од БДП за 2011 година се задржана динамиката на низок буџетски дефицит, кој е во функција на поттикнување на растот на домашната економија, преку зголемено учество на капиталните инвестиции во структурата на расходната страна на буџетот.

Вкупните буџетски приходи беа реализирани во износ од 137.166 милиони денари, односно 92,4% во однос на планираните со Буџетот за 2011 година. Истите се повисоки за 3,8% споредени со остварувањето во 2010 година. Во рамки на вкупните приходи на Буџетот на Република Македонија, 118.669 милиони денари се остварени по основ на даночни приходи и социјални придонеси, односно 86,5% од вкупните изворни приходи. Во структурата на вкупните приходи најголемо учество имаат даночните приходи со 57%, придонесите со 29% и неданочните приходи со 9%, капиталните приходи учествуваат со 3% и останатите приходи со 2%.

Даночните приходи во 2011 година се реализираа во износ од 78.910 милиони денари или 98,7% во однос на годишниот план. Во нив најголемо учество имаат приходите наплатени по основ на данокот на додадена вредност (ДДВ) со 54%. Споредбата на годишно ниво покажува повисоки даночни приходи за 7% споредено со минатата година. Особено е значајно што овој пораст најмногу се должи на подобрата реализација на приходите од ДДВ кои се за 12% повисоки од минатата година.

Приходите од социјалните придонеси се повисоки за 2,8% во однос од 2010 година и се остварени за 94% во однос на планот. Неданочните приходи се реализираа во износ од 12.844 милиони денари или за 80% од планот. Капиталните приходи се реализираа во износ од 3.787 милиони денари, главно од дивиденда, приватизација и закуп на градежно земјиште, како и продажба на станови, додека приходите по основ на донации се реализираа во износ од 1.087 милиони денари.

Вкупните расходи на Буџетот на Република Македонија во 2011 година изнесуваа 148.649 милиони денари или 92,9% од годишниот план. Реализацијата во 2011 година е повисока за 4,2% во однос на 2010 година. Поголемиот дел од расходите беа реализирани согласно планот и истите имаа нормална динамика на извршување. Исплатени се вкупно 23.147 милиони денари за плати и надоместоци или 2,2% повеќе споредено со 2010 година. Расходите за стоки и услуги се помали за 4,9% во однос на 2010 година и изнесуваат 13.958 милиони денари, додека социјалните трансфери се повисоки за 5,3% и изнесуваат 67.188 милиони денари. За редовна исплата на пензиите беа наменети 35.751 милиони денари, додека трансферите до приватните пензиски фондови се реализираа во износ од 3.483 милиони денари. За исплата на паричните надоместоци на невработените лица преку Агенцијата за вработување се наменија 2.269 милиони денари. Средствата за финансирање на здравствените услуги и надоместоци се реализираа во износ од 20.491 милиони денари. Во рамки на другите трансфери, од Буџетот редовно се трансферираа дотациите до единиците на локална самоуправа, по основ на дотација од ДДВ, како и блок и наменски дотации за финансирање на пренесените надлежности на општините во износ од 14.074 милиони денари. За редовно сервисирање на обврските по основ на камати се наменија 3.471 милиони денари, додека за отплата на внатрешен и надворешен долг беа наменети 8.101 милиони денари. Капиталните расходи во 2011 година се реализирани во износ од 17.710 милиони денари и се 15,5% повисоки во однос на 2010 година.

Буџетот на Република Македонија во 2011 година оствари дефицит во износ од 11.483 милиони денари или 2,5% од БДП, односно планот беше остварен во целост. Во тие рамки, централниот буџет оствари дефицит од 2,2% од БДП, додека фондовите остварија дефицит

од 0,3% од БДП. Структурата на фискалното салдо на Буџетот на Република Македонија покажува најголемо учество на основниот буџет или 83% во вкупниот консолидиран буџетски дефицит. Финансирањето на дефицитот за 2011 беше обезбедено преку надворешно задолжување.

Вкупните приходи на општиот владин буџет (Буџетот на Република Македонија и буџетите на единиците на локална самоуправа) во 2011 година изнесуваат 147.092 милиони денари или 32,7% од БДП, додека вкупните расходи достигнаа 158.979 милиони денари или 35,3% од БДП. Притоа, остварен е дефицит на консолидиран општ владин буџет од 11.887 милиони денари или 2,6% од БДП.

Фактички состојби во 2012. Во периодот јануари - септември 2012 година, вкупните остварени приходи на Буџетот на РМ се 102.377 милиони денари (21,5% од БДП), односно остварени се за 68,5% од годишниот план. Во рамки на вкупно остварените приходи на Буџетот на Република Македонија, 87.202 милиони денари се остварени по основ на даночни приходи и социјални придонеси, односно 85,2% од вкупните изворни приходи. Во структурата на вкупните приходи најголемо учество имаат даночните приходи со 56%, придонесите со 29%, неданочните приходи со 9%, додека капиталните приходи и донациите учествуваат со 4%, односно 2%. Даночни приходи на Буџетот на Република Македонија во периодот јануари - септември 2012 година се реализирани во износ од 57.448 милиони денари. Во структурата на остварените даночни приходи најголемо учество имаат приходите наплатени од ДДВ и тоа 51,7%, акцизите учествуваат со 21,4%, персоналниот данок од доход 12,2%, данокот од добивка 5,2%, увозните давачки со 5,2% и другите даночни приходи со 4,3%.

Табела 3.1. Буџет на Република Македонија (во мил.денари)

	Буџет 2012	Реализација во периодот јануари-септември 2012
1. Вкупни приходи	149.532	102.377
1.1. Даночни приходи и придонеси	123.766	87.202
1.1.1 Даночни приходи	82.295	57.448
1.1.2 Придонеси	41.471	29.754
1.2. Неданочни приходи	15.196	9.546
1.3. Капитални приходи	5.815	4.066
1.4. Донации	4.755	1.563
2. Вкупни расходи	161.667	114.402
2.1. Тековни расходи	140.231	102.018
2.1.1 Плати и надоместоци	23.057	17.032
2.1.2 Стоки и услуги	15.918	10.407
2.1.3 Трансфери	97.591	71.655
2.1.4 Камати	3.665	2.924
2.2. Капитални расходи	21.436	12.384
3. Дефицит	-12.135	-12.025
4. Финансирање на дефицит	12.135	12.025
4.1 Прилив	17.676	16.243
4.1.3 Странски извори	13.876	6.962
4.1.3 Домашни извори	3.600	16.834
4.1.4 Депозити/ Дополнителни извори	0,0	-7.606
4.1.5 Приходи од продажба на акции	200	53
4.2 Одлив	5.541	4.218
4.2.1 Отплата по странско задолжување	3.613	2.480
4.2.2 Отплата по домашно задолжување	1.928	1.738

Извор: Министерство за финансии

Во периодот јануари - септември 2012 година, вкупните расходи на Буџетот на Република Македонија се реализирани во износ од 114.402 милиони денари (24% од БДП), односно истите се реализирани за 70,8% од годишниот буџет. Гледано по категории, расходите за плати и надоместоци изнесуваат 17.032 милиони денари, додека расходите за стоки и услуги изнесуваат 10.407 милиони денари. Трансферите имаат најголемо учество во вкупните буџетски расходи 62,3% (71.655 милиони денари), додека капиталните расходи заклучно со септември се остварени во износ од 12.384 милиони денари. Во разгледуваниот период, отплатата на главнината по однос на вкупниот долг изнесува 4.218 милиони денари, додека плаќањата по основ на камата изнесуваат 2.924 милиони денари. Од вкупните одливи по основ на отплата на кредити 1.738 милиони денари се одливи за отплата на главнина кон домашни кредитори, додека 2.480 милиони денари се одливи за отплата на главнина кон нерезидентни кредитори.

Во периодот јануари - септември 2012 година остварен е дефицит на Буџетот на Република Македонија во висина од 12.025 милиони денари или 2,5% од БДП.

И покрај претпазливото планирање на Буџетот, влошените економски движења предизвикаа проблеми со ликвидноста на Буџетот на Република Македонија и воспоставените практики за управување со јавните финансии. Како што веќе беше образложено погоре во Дел II, влошувањето на економската активност во Еврозоната негативно се одрази врз македонската економија, а со тоа и врз буџетските приходи. Во таа насока, со цел да се прилагоди трошењето на актуелните економски трендови, во јуни 2012 година, беше направен ребаланс на Буџетот кој предвиде намалување на расходите за стоки и услуги и капиталните расходи. Сепак, исполнувањето на обврските кон приватниот сектор стана потешко. Исто така, при подготвувањето на Буџетот некои од обврските не беа земени во предвид бидејќи во претходно воспоставениот систем, немаше предвидено евидентирање на повеќегодишните обврски на буџетските корисници. Овие непредвидени расходи не можеа да бидат лесно апсорбирани во рамките на распределените буџетски средства, што придонесе да се појават заостанати обврски.

Сепак, во последниве месеци, постигнат е значителен напредок во решавањето на прашањето на заостанатите обврски. Имено, во септември 2012, Владата на Република Македонија предвиде временска рамка за исплаќање на заостанатите обврски почнувајќи од октомври 2012 година и предвидено е сите заостанати обврски да се исплатат до крајот на февруари 2013 година. Исто така, преземени се активности (Рамка 3.1.) за подобрување на трезорското работење со цел да не се создаваат нови заостанати обврски во иднина. Како резултат на преземените активности за намалување на обврските, нивниот износ е значително намален и заклучно со 31.12.2012 година изнесува 1.370 милиони денари, што значи намалување за 75% споредено со износот на заостанати обврски во септември, 2012 кога изнесуваа 5.650 милиони денари.

Имајќи го ова предвид, се очекува буџетскиот дефицит да изнесува 3,7% од БДП што се смета за оптимално ниво за 2012 година. Сепак, и покрај зголемувањето на дефицитот за 1,2 п.п. за 2012 година, интенцијата е Република Македонија да продолжи и понатаму да биде земја со низок буџетски дефицит.

Рамка 3.1. Активности за подобрување на трезорското работење

Во насока на натамошно унапредување на финансискиот менаџмент во јавниот сектор и спречување на акумулирање на нови обврски беше изменето Упатството за начинот на трезорско работење (Сл. весник бр. 118/12) со кои се дефинираа процедурите за известување на повеќегодишните обврски на буџетските корисници до Трезорот, се зајакнаа процедурите на

известување на обврските согласно потпишаните договори и се дефинираа процедури за валидација на преземените обврски од страна на внатрешните ревизори.

Во функција на целосно евидентирање и планирање на повеќегодишните обврски, формирана е и работна група (Одлука на Владата на Република Македонија бр.04-27553/1 од 26.07.2012) која има за задача да ги дефинира техничките спецификации и потребната документација за надградба на софтверот за трезор со нов модул во кој ќе се пријавуваат повеќегодишните обврски.

На ваков начин ќе се обезбеди прецизно планирање и следење на обврските од моментот на склучување на договорите за јавни набавки до нивното извршување, што во крајна линија ќе резултира со ефикасно планирање на ликвидноста и унапредување на управувањето со јавни финансии.

Среднорочни очекувања. Целите на фискалната политика во тековната 2012 година и во наредниот тригодишен период, ќе останат насочени кон зачувување на макроекономската стабилност и поддршка на македонската економија преку подобрување на квалитетот на јавните финансии, пред сè преку зголемен обем на капиталните инвестиции насочени кон подобрување на инфраструктурата и физичкиот капитал, водејќи сметка за надворешно - трговската позиција и зачувување на стабилниот курс на денарот. Притоа, стапката на буџетски дефицит ќе биде умерена и недисторзивна за економијата, особено ако се има предвид дека истата вклучува пораст на инвестициите, пензиите, социјалните надоместоци и субвенциите.

Табела 3.2. Консолидиран општ владин буџет (во мил. денари)

	2013	2014	2015
Консолидиран општ владин буџет-Приходи	158,914	166,099	174,549
%од БДП	31.7	31.2	30.7
Консолидиран општ владин буџет-Расходи	177,152	183,774	191,177
%од БДП	35.4	34.5	33.7
Консолидиран општ владин буџет-Дефицит	-18,238	-17,675	-16,628
%од БДП	-3.6	-3.3	-2.9
Централен Буџет -Приходи	87,697	92,099	97,443
%од БДП	17.5	17.3	17.2
Централен Буџет -Расходи	105,297	109,284	113,541
%од БДП	21.0	20.5	20.0
Централен Буџет -Дефицит	-17,600	-17,185	-16,098
%од БДП	-3.5	-3.2	-2.8
Буџетски фондови-Приходи	44,439	46,227	48,614
%од БДП	8.9	8.7	
Буџетски фондови-Расходи	44,534	46,187	48,614
%од БДП	8.9	8.7	
Буџетски фондови-Дефицит	-95	40	0
%од БДП	0.0	0.0	
Буџет на локална власт-Приходи	26,778	27,773	28,492
%од БДП	5.3	5.2	
Буџет на локална власт-Расходи	27,321	28,303	29,022
%од БДП	5.5	5.3	5.1
Буџет на локална власт-Дефицит	-543	-530	-530
%од БДП	-0.1	-0.1	
Бруто домашен производ	500,995	532,538	567,699

Извор: Министерство за финансии

Проекцијата на јавните финансии за наредниот среднорочен период се базира врз остварувањата во тековната 2012 година, проектираните макроекономски индикатори за наредниот период, како и ефектите од планираните реформи за зголемување на економскиот развој и поттикнување на инвестициите.

Проектираните приходи на консолидираниот владин буџет во наредниот тригодишен период бележат релативно намалување како учество во БДП, и тоа од 31,7% од БДП во 2013 година на 30,7% во 2015 година. Како резултат на континуитетот во спроведување дисциплинирана буџетска политика и зајакната консолидација на јавните трошења, вкупните расходи во периодот 2013-2015 година исто така ќе остварат намалување и тоа од 35,4% во 2013 на 33,7% во 2015 година.

Утврдените основни постулати на фискалната политика во наредниот период обезбедуваат задржување на дефицитот на оптимално ниво од околу 3 % од планираниот БДП.

3.1.2. Фискална стратегија

Проектирани приходи на Буџетот на Република Македонија. Вкупните изворни приходи за периодот 2013-2015 година се планирани во висина од околу 29% од БДП, при што нивното учество во БДП по години се намалува согласно политиката за намалување на даночното оптоварување на стопанството. Притоа, во структурата на планираните приходи даночните приходи учествуваат со околу 56%, приходите по основ на социјални придонеси со околу 28%, неданочни и капитални приходи со околу 14%, додека остатокот од приходите се очекува да се реализираат од ИПА фондовите. Во рамките на даночните приходи најзначаен износ на приходи ќе се остварува по основ на ДДВ, персонален данок на доход и акциза.

Проекциите на социјалните придонеси кои претставуваат изворни приходи на фондовите за пензиско, здравствено осигурување и вработување во наредниот среднорочен период се базираат на планираната динамика на намалување на стапките за социјални придонеси, како и ефектите од реформата во овој сегмент. Неданочните приходи во наредниот среднорочен период учествуваат со околу 9% во вкупните приходи, а во истите најзначајно е учеството на приходите по основ на административни такси, концесии од минерални сировини и други неданочни приходи кои ги остваруваат буџетските корисници.

Во проекцијата на приходите на Буџетот на Република Македонија во делот на странските донации во наредниот период планирани се донациите што буџетските корисници ќе ги реализираат за конкретни проекти, како и повлекувањата од предпристапните фондови на ЕУ.

Проектирани расходи на Буџетот на Република Македонија. Расходната страна на Буџетот на Република Македонија во наредниот среднорочен период е планирана во функција на целосна поддршка на заздравувањето на македонската економија, пребрдување на последиците од кризниот период, подобрување на економската положба на таргетираните групи население (пензионерите и корисниците на социјални надоместоци) и зголемувањето инвестициите во инфраструктурни проекти. Притоа ќе продолжи спроведувањето на дисциплинирана буџетска потрошувачка со нагласен акцент на рестриktivност и ригорозна контрола на помалку продуктивните трошоци, за сметка на зголемување на инвестиционите вложувања во капитални проекти. Просечното учество на расходите на Буџетот на Република Македонија во период 2013-2015 година изнесува околу 32,% од БДП. При проекцијата на расходите за наредниот период земени се предвид следните претпоставки:

- во делот на расходите за плати и надоместоци продолжување на строгата контрола на новите вработувања и зголемување на платите во јавниот сектор;

- целосна и навремена исплата и зголемување на пензиските примања и социјалните надоместоци, со цел обезбедување на материјалната состојба на корисниците на овие права;
- зголемена исплата на субвенциите во земјоделството, со цел зајакнување и поддршка на овој сектор.
- обезбедување зголемен обем на средства, како од домашни, така и од странски извори, за целосно завршување на започнатите капитални проекти, особено во инфраструктурни проекти, како поддршка на економското заздравување.

Притоа, расходите за пензии се проектирани врз основа на оценетиот пораст на корисници на пензија и пресметаното законско усогласување на пензиите согласно проектираниот пораст на трошоците на живот и порастот на платите. Во проекциите на потребните средства на Фондот за здравствено осигурување земени се во предвид ефектите од планираните контроли за поефикасно користење на средствата како и ефектите од имплементацијата на здравствениот трезорски систем со целосна примена на буџетските принципи.

Во рамките на среднорочните проекции на социјалните надоместоци планирани се средства за редовно покривање на обврските на државата кон социјално најзагрозените семејства во вид на социјална помош, детски додаток, надоместоци по основ

на права на инвалидизираните лица, воени и цивилни инвалиди и азиланти. Планираните реформи во социјалната сфера преку поедноставување на постапките за остварување на овие права како и ефектите од интегрирање на социјалните центри во единствен информативен систем, ќе обезбедат определени заштеди и правилно таргетирање на овие надоместоци кон најзагрозените категории.

Планираните реформи во земјоделскиот сектор ќе создадат услови за изградба на ефикасен и конкурентен земјоделски сектор и негова успешна интеграција во ЕУ. Овие реформи успешно ќе се реализираат преку зголемена финансиска поддршка на земјоделците, за која цел се планирани субвенции во износ од 130 милиони евра во 2012, 135 милиони евра во 2013 година, 140 милиони евра во 2014 година и 150 милиони евра во 2015 година, како и средствата од ИПАРД програмата.

Со цел остварување и одржување позитивни стапки на економски раст, во следните три години се очекува значителен износ од буџетот да се намени за јавни инвестиции. Во рамки на буџетските средства наменети за капитални расходи предвидени се значајни инвестициони вложувања во доизградба на преостанатиот дел од автопатот на Коридорот X и железничката инфраструктура, енергетската и комунална инфраструктура, како и капитални инвестиции за подобрување на условите во образовниот, социјалниот и здравствениот систем, земјоделието, заштитата на животната средина и правосудството. Имено, во текот на 2013 година планирани се следните активности:

- интензивирање на реализацијата на Проектот за доизградба на автопатот на Коридорот X, на делницата Демир Капија – Смоквица, со што ќе се комплетира главната оска од Коридорот X. Овој проект се финансира со заеми од Европската банка за обнова и развој

График 3.3. Структура на тековни расходи

Извор: Министерство за финансии

(ЕБОР) и Европската инвестициска банка (ЕИБ), средства од ИПА фондовите и буџетски средства.

- редовно и тековно одржување на постојната железничка инфраструктура со сопствени средства, како и подобрување на железничката пруга Коридор X преку ремонт на повеќе делници, финансирано со заем од ЕБОР. Во областа на железничкиот сообраќај, во текот на 2013 година фокусот ќе биде ставен и на рехабилитацијата на првата делница Куманово – Бељаковце од источниот дел од железничкиот Коридор VIII, финансирана со заем од ЕБОР. Изградбата на источниот дел на Коридор VIII се планира да биде финансирана со заеми од ЕБОР и ЕИБ, како и средства од ИПА. Со рехабилитацијата и изградбата на делниците од железничкиот Коридор VIII ќе се придонесе кон намалување на трошоците за нивно одржување и обезбедување сигурен сообраќај, односно кон подобрување на безбедноста при транспортот на луѓе и добра, заштеда во време, како и еколошки придобивки. Подготовката на овој проект е финансирана од инструментот на ЕУ, WBIF.

Во однос на вложувањата во енергетската област и комуналната инфраструктура предвидени се капитални инвестиции во износ од околу 2.051 милиони денари, при што е предвидено интензивирање на активностите околу гасоводниот систем, финансирање на изградбата на водоводни и канализациони системи во повеќе општини при што е предвидено финансирање од сопствени извори и повлекување кредитни линии од ЕИБ и KfW банката.

За уредување на ТИРЗ во Буџетот за 2013 година планирани се средства во износ од 413 милиони денари, кои ќе обезбедат изградба на инфраструктурни објекти и геомеханички истражни работи во зоните.

Во областа на здравствениот сектор планирани се инвестиции од околу 2.164 милиони денари кои се однесуваат на проект за изградба и реконструкција на јавни -здравствени установи, финансиран од буџетски средства и средства од Банката за развој при Советот на Европа, во функција на подобрување на условите во здравствените установи, изградба на амбуланти во рурални средини, набавка на медицинска опрема и амбулантни возила, како и имплементација на интегриран здравствен систем.

Во областа на образованието, детската заштита и спортот капиталните инвестиции планирани се на ниво од околу 1.909 милиони денари наменети за изградба и реконструкција на основни и средни училишта, детски градинки, изградба на училишни и спортски сали, реконструкција на ученички и студентски домови, опремување и реконструкција на универзитетите, набавка на современа лабораториска опрема и инвестиции во спортска инфраструктура.

Со цел зајакнување на земјоделскиот сектор планиран е зголемен обем на капитални инвестиции во износ од околу 978 милиони денари, кои се однесуваат на изградба на хидростеми и инвестиции за подобрување на конкурентноста и модернизација на земјоделските стопанства, реструктурирање и надградба до стандардите на ЕУ.

Капиталните инвестиции планирани во останатите области, вклучувајќи ги правосудството, јавниот ред и безбедност, одбраната, културата и информатичките технологии бележат соодветен пораст, согласно планираната динамика на реализација на активностите и проектите во овие области.

Ефикасното користење на средствата обезбедени со заеми од меѓународните финансиски институции и билатерални кредитори ќе претставува основа за низа инвестициони

активности и реформи кои се предвидени согласно договорите за заем, а кои ќе овозможат креирање нови работни места и поволно деловно окружување.

Во областа на патната инфраструктура со средства од заеми од Светската банка и ЕБОР, во 2013 година, ќе продолжи имплементацијата на Проектот за реконструкција и рехабилитација на регионалните и локалните патишта. Овој Проект е дел од политиката на Владата на Република Македонија за рамномерен регионален развој и има за цел подобрување на квалитетот на патната инфраструктура во Република Македонија, како и намалување на трошокот за пристап на општините до пазарите и услугите.

Во септември 2012 година започна изградбата на делницата Демир Капија – Смоквица од автопатот Коридор X, со која ќе се комплетира главната оска од Коридор X која поминува низ Република Македонија. Со овој капитален инфраструктурен проект ќе се изгради нова модерна делница Демир Капија – Смоквица во должина од околу 28км, автопат во согласност со европските стандарди. Дополнително, преку модернизација на системот за наплата на патарини и изградба на нови наплатни станици долж Коридорот X ќе се подобри наплатата на патарините. Реализацијата на овој проект е поддржана со заем од ЕИБ, ЕБОР, грант средства преку ИПА, како и буџетски средства.

Во однос на железничката инфраструктура, предвидено е продолжување на започнатите активности околу имплементација на проектот за подобрување на железничката пруга на Коридорот X, финансиран со заем од ЕБОР, со кој ќе се изврши ремонт на повеќе делници од железничкиот Коридор X, во вкупна должина од околу 53км. Во рамките на овој проект, во октомври 2012 година започна ремонтот на делниците Табановце Куманово и Миравци - Смоквица, а во текот на 2013 година ќе се започне со ремонт и на останатите предвидени делници на правецот Ногаевци – Неготино. Главна цел на проектот е подобрување на железничката пруга, намалување на трошоците за нејзино одржување и обезбедување сигурен железнички сообраќај. Исто така, во областа на железничкиот сообраќај, во следниот среднорочен период, фокусот ќе биде ставен и на реализацијата на проектот за доизградба на железницата на Коридорот VIII. Со воспоставување на Коридорот VIII ќе се развие железнички превоз што ќе придонесе за зголемување на трговската размена, односно подобрување на приодот и поврзување со соседните земји Бугарија и Албанија и воедно за подобрување на конкурентноста на економијата и комуникацијата со европските земји. Изградбата на источниот дел на железничката пруга на Коридор VIII (Куманово-Деве Баир – граница кон Бугарија) во должина од 88км ќе се одвива во три фази, со финансиска поддршка од ЕБОР, ЕИБ и ИПА. Во 2013 година ќе започне рехабилитацијата на првата делница од источниот дел Куманово – Бељаковце, финансирана со заем од ЕБОР.

Паралелно со имплементирањето на проектите од областа на железничката инфраструктура, во 2013 година ќе започне проектот Набавка на нови влечни и влечени средства во МЖ „Транспорт“ АД-Скопје, финансиран со заем од ЕБОР. Со имплементирањето на овој проект ќе се обнови возниот парк на МЖ Транспорт АД-Скопје, ќе се подобри состојбата на тековните возни средства, со што ќе се создадат услови за поквалитетни услуги за превоз на патници и стока и ќе се унапреди конкурентноста на МЖ „Транспорт“ АД-Скопје.

Во 2013 година, Градот Скопје ќе ја продолжи реализацијата на проектот *„Со нови концепти за ефикасен сообраќај кон почисто Скопје“* поддржан со заем од ЕБОР. За потребите на проектот ЕБОР обезбеди и грант средства за техничка помош, додека Градот Скопје учествува и со сопствени средства.

Во 2013 година, се очекува да започне со реализација проектот Надградба на македонскиот систем за воздухопловна навигација 2 кој ќе се реализира со заем без државна гаранција од ЕБОР и дел со сопствени средства на М-НАВ АД Скопје. Со овој проект предвидено е подобрување на перформансите на целиот систем (безбедност, капацитет, трошковната ефективност, ефикасност, флексибилност, предвидливост, влијанието врз околината и др).

Во 2013 година ќе продолжи реализацијата на третата фаза на Проектот за финансирање на мали и средни претпријатија и други приоритетни проекти, со финансиска помош од ЕИБ. Овој проект претставува продолжување на успешната реализација на првиот и вториот проект, како и продолжување на поддршката на приватниот сектор од страна на Владата на Република Македонија од аспект на поддршка на нови проекти, нови вработувања, зголемена ликвидност на стопанството и зголемен извоз.

Воедно, во следниот среднорочен период, ќе продолжи втората фаза од проектот за наводнување на јужната долина на реката Вардар со цел зголемување на продуктивноста и одржлив развој на земјоделското производство, финансирана со заем од KfW, а која опфаќа рехабилитација и модернизација на системите за наводнување на земјишна површина од 3.904ха.

Со цел обезбедување, остварување и унапредување на човековите права, во однос на условите за сместување, хигиената, здравствената заштита и слободните активности на осудените и притворените лица, во наредниот период ќе продолжи со имплементација Проектот за реконструкција на казнено-поправните установи, финансиран со заем од Банката за развој при Советот на Европа. Реализацијата на овој проект предвидува реконструкција на четири казнено - поправни установи со што ќе се имплементираат стандардите предвидени во Европските затворски правила.

Активностите и мерките на Владата на Република Македонија во делот на социјалната политика се поддржани преку Проектот за условени парични трансфери, финансиран од Светската банка, за кој во наредниот период се очекува да придонесе кон намалување на сиромаштијата на ранливите групи преку условување на постоечките парични надоместоци.

Во насока на продолжување на реформите за заштита на имотно-правните односи и регистрацијата на имотните права, во текот на 2013 година продолжува реализацијата на активностите поврзани со надградба на веќе започнатата реформа во катастарот поддржани со дополнителното финансирање на Проектот за катастар на недвижности и регистрација, финансиран од Светската банка. Со реализација на овој проект ќе се одобри доставата на јавните услуги во секторот на катастарот на недвижности и регистрација на права кој директно влијае врз економскиот развој преку пазарот на недвижности. Со проектот се поддржува и Управата за имотно-правни работи преку подобрување на условите за работа на подрачните одделенија, како и автоматизација на деловните процеси и дигитализација на постојната евиденција за создавање дигитална архива.

Со цел да се зголеми пристапот на домаќинствата, земјоделците и малите и средни претпријатија до финансиска заштита од загуби предизвикани од природни катастрофи, во 2012 година Република Македонија започна со имплементација на Регионалниот проект за осигурување од ризик од катастрофи, кој се финансира со заем од Светската банка. Заемот се искористи како влог во „Европа Ре“ која претставува специјализирана регионална компанија за реосигурување на ризиците од катастрофи во сопственост на земјите од ЈИЕ. Преку учеството во овој проект, ќе се овозможи создавање нов финансиски инструмент под прифатливи услови за стопанството, земјоделците и домаќинствата за

осигурување од природни катастрофи како поплави и суши, кој до сега не беше воопшто развиен.

Во функција на подобрување на условите во здравствените установи, од ЦЕБ обезбедени се средства за реализација на првата фаза од Проектот за реконструкција и доградба на јавните здравствени установи. Целта на овој проект е да се подобри здравствената инфраструктура, оперативните услуги за испорака на соодветни здравствени услуги, како и да се воведат нова и модернизирана опрема и технологија, која ќе замени поголем дел од постоечката застарена опрема. Оваа фаза вклучува реконструкција или рехабилитација на најјургентните 20 ЈЗУ. Со техничка помош од ЕУ преку инструментот WBIF се направија сеопфатни проценки за обемот и видот на интервенциите, како и финансиските средства за останатите јавни здравствени установи, како и за Клиничкиот центар. Врз основа на оценките, предвидено е да се развие Стратегија за фазна реализација за реконструкција и доградба на останатите јавни здравствени установи и други здравствени објекти и истото ќе биде реализирано преку обезбедување дополнителни финансиски средства во вид на заеми од меѓународните финансиски институции.

Во следниот среднорочен период, предвидено е да продолжи реализацијата на првата фаза од проектот за изградба на фискултурни сали во средните училишта, финансиран со заем од ЦЕБ. Во 2012 година започна реализацијата и на втората фаза од овој проект, со вклучување нови училишни фискултурни сали како и реновирање основни и средни училишта во целата земја.

Еден од поважните елементи на политиката за социјален развој е зголемување на квалитетот на живот на лицата со ниски приходи и ранливите групи на граѓани со обезбедување на нивно соодветно домување. Активностите и мерките на Владата на Република Македонија во делот на социјалната политика се поддржани и со проектот за домување на социјално - ранливи категории на граѓани, преку кој се инвестира во изградба на станови за лица со ниски примања, а за кој се обезбедени средства од ЦЕБ, како и средства од Буџетот на Република Македонија

Со цел обезбедување рамномерен регионален развој, подобрување на условите и зголемување на квалитетот на животот во руралните средини преку обезбедување на чиста вода за пиење, во 2011 година започна имплементацијата на проектот за водоснабдување и одведување на отпадните води финансиран со заем од ЕИБ. Во рамките на овој проект, општините добија неповратни средства со кои ќе ги финансираат своите инвестиции за рехабилитација, надградба или нова изградба на водоводна инфраструктура, системи за водоснабдување, објектите за третман на водата за пиење, системи за одведување на отпадната вода, фекална канализација и пречистителни станици на отпадни води. Исто така, ќе продолжи реализацијата на првата фаза од проектот кој се однесува на подобрување на водоводните и канализационите мрежи во 8 општини во земјата, финансиран од KfW. Воедно, овој проект предвидува и втора фаза која ќе опфати поголеми инвестициони зафати на водоводните и канализационите мрежи во општините.

Првата фаза од проектот кој вклучува подобрување на искористувањето на водите од басенот на реката Злетовица завршува во јануари 2013 година. Со поддршка од ЕИБ, ќе се реализираат втората и третата фаза кои се однесуваат на наводнување и производство на електрична енергија преку изградба на мали хидроцентрали по течението на реката Злетовица. Реализацијата на овој повеќенаменски проект ќе овозможи обезбедување вода за пиење во општините од овој регион, поддршка на развојот на земјоделството, како и

зголемување на учеството на обновливите извори на енергија во финалната потрошувачка на енергија.

Во областа на енергетиката, во следниот период ќе се имплементира Проектот за изградба на гасоводен систем во Република Македонија, со финансиска поддршка од ЕБОР, ЕИБ, средства од обврските на поранешниот СССР кон Република Македонија и сопствено учество на Република Македонија. Целта на проектот е обезбедување евтина и еколошка енергија за потребите на стопанството, јавниот сектор и домаќинството, што ќе резултира со намалување на емисијата на штетни гасови во атмосферата. Во 2013 година ќе започне изградбата на трасата од националниот гасоводен систем Клевовце-Штип-Неготино, со крак до ТЕЦ Неготино, која ќе се финансира со средствата обезбедени од долгот на поранешниот СССР. Во следниот среднорочен период, предвидено останатиот дел од гасоводниот систем да се финансира со заеми од ЕБОР и ЕИБ.

Иако не се дел од Централниот буџет на Република Македонија, сепак значајно е да се споменат и инвестициите во енергетскиот сектор кои имаат за цел зголемување на производството на електрична енергија од обновливи извори до ниво од 20% согласно насоките прикажани во Стратегијата „Европа 2020“ и Стратегијата за обновливи извори на енергија на Република Македонија - 2020. Така, во следниот среднорочен период, ќе продолжи рехабилитацијата на шест хидроенергетски централи финансирани со заем од KfW банката. Во тек е и имплементацијата на проектот „Ветерен парк - Богданци“ финансиран со заем од KfW, со чија реализација ќе дојде до зголемување на инсталираната моќност на АД ЕЛЕМ за околу 30-40 мегавати. Исто така, во 2013 година се очекува да започне изградбата на браната - Луково Поле и довод на Корабски води што ќе се финансира со заем од Светската банка, како и изградба на хидроцентралата - Бошков Мост, што ќе се финансира со заем од ЕБОР. Истовремено, со финансиска поддршка од Дојче банка продолжува ревитализацијата и модернизацијата на ТЕ Битола во насока на намалување на емисиите на азотни оксиди, во согласност со ЕУ директивите. Исто така, во текот на 2013 година со заеми од Светската банка ќе продолжи изградбата на 110 кило-волтен двосистемски далекувод, трафостаница Битола 3 до трафостаницата Битола 4, ревитализацијата на 110 кило-волтен далекувод Скопје 1 - Тетово 1 и изградбата на 400 кило-волтен далекувод Штип (Република Македонија) – Ниш (Република Србија). Со заем од ЕБОР се очекува да започне изградба на 400 кило-волтен далекувод Битола (Република Македонија) - Елбасан (Република Албанија). Покрај тоа, во 2013 година, АД МЕПСО ќе обезбеди заем од ЕБОР без државна гаранција за подобрување на енергетската преносна мрежа со што ќе се зголеми квалитетот на испорака и сигурноста во снабдувањето со електрична енергија, а воедно ќе се изврши ревитализација на 110 кило-волтните далноводи кои се постари од 40 години.

Буџетски импликации од предвидените структурни реформи¹¹. Проектираните расходи на Буџетот на Република Македонија ги опфаќаат и расходите за клучните структурни реформи прикажани во Дел IV од ПЕП. Во табела 3.3 е прикажан нето-буџетскиот ефект¹² од предвидените мерки во поединечните области. Имајќи ја предвид целта на Владата за намалување на невработеноста која е идентификувана во Дел II (Рамка 2.1.) како сериозна внатрешна нерамнотежа, може да се забележи дека нето буџетскиот ефект е најголем во областа Пазар на труд.

¹¹ За повеќе детали види Дел IV, Точка 4.3.

¹² Нето-буџетски ефект од одредена мерка претставува разлика меѓу средства од Буџет на Република Македонија за одредена област и приходите од ИПА и други приходи во форма на донации.

Табела 3.3. Него буџетски ефект од клучните планирани реформски мерки (мил. денари)

	2012	2013	2014	2015
Деловно окружување	-14,7	-93,5	-379,6	- 369,5
Пазар на труд	1.589,6	2.214,0	2.704,2	3.197,6
Сектор на претпријатија	109,9	84,5	-51,6	23,9
Финансиски систем	213,2	0,3	-38,4	-25,6
Земјоделство	732,7	1.700,5	1.710,1	1.838,3
Владеење на правото	- 5,7	55,4	-22,8	-108,9
Административни реформи	12,0	7,9	51,9	93,2
Царински систем	-108,9	-15,4	-17,8	-10,6
Енергетика	10,0	- 28,9	-31,5	3,1
Транспорт	453,6	458,5	544,1	453,1
Вкупен ефект врз Буџетот	2.991,7	4.383,3	4.468,7	5.094,7
Вкупен ефект врз Буџетот (во % од БДП)	0,63	0,87	0,84	0,90

Извор: Министерство за финансии

Проектиран дефицит и негово финансирање. Согласно проекциите на приходите и расходите на Буџетот на Република Македонија за 2013 година, планираниот дефицит е проектиран на ниво од 3,5% (Табела 3.4), додека на среден рок буџетскиот дефицит е проектиран да се реализира на ниво од 3,2% во 2014 и 2,8% од БДП во 2015 година.

Финансирањето на планираниот дефицит ќе се обезбедува од странски извори (поволни кредити од меѓународни финансиски институции, кредитни линии наменети за финансирање одделни проекти, еврообврзници и друг вид на странско задолжување) и домашни извори (емисии на државни хартии од вредност). И покрај кризата во еврозоната и големата претпазливост на странските инвеститори на меѓународниот пазар на капитал, Владата на Република Македонија успеа да обезбеди финансиски средства во износ од 250 милиони евра преку нов инструмент за гаранција во лимитиран период (Policy Based Guarantee) на Светска банка, преку кој Владата ги обезбеди овие средства за финансирање под многу поволни услови. Со тоа, во целост е обезбедено финансирањето на Буџетот за 2013 година и почетокот од 2014 година. Исто така, Владата на Република Македонија веќе ги обезбеди финансиските средства, во износ од 183,6 милиони евра, наменети за сервисирање на обврските по основ на еврообврзницата (камата и главница) која достасува на 08.01.2013 година. Со политиката на редовно и навремено сервисирање на обврските, Владата сака да испрати јасен сигнал до сите инвеститори за високиот степен на макроекономска и фискална стабилност на Република Македонија, во услови кога повеќе европски држави се соочуваат со финансиска и должничка криза.

Табела 3.4. Проектиран дефицит и негово финансирање

	2013	2014	2015
Буџетски биланс	-17,695	-17,145	-16,098
Финансирање на дефицит	17,695	17,145	16,098
Приливи	33,464	27,988	39,382
Странски извори	17,758	24,348	35782
Домашни извори	15,706	3,640	3600
Одливи	15,769	10,843	23,284
Отплата по странско задолжување	13,896	9,098	20490
Отплата по домашно задолжување	1,873	1,745	2794

Извор: Министерство за финансии

Во текот на 2013 година, ќе продолжи да се следи состојбата на меѓународниот пазар на капитал. Странското задолжување како извор на финансирање ќе се користи од страна на буџетските корисници за реализација на конкретни проекти.

Во однос на задолжувањето на домашниот пазар, основна заложба во следниот среднорочен период ќе биде продолжување на политиката за унапредување и натамошен развој на домашниот пазар на хартии од вредност. Во таа насока, во наредниот период посебен акцент ќе се стави на редовната застапеност на подолгорочните хартии од вредност и продолжување на рочноста на постојното портфолио на државни хартии од вредност преку издавање подолгорочни хартии од вредност, односно преку издавање на пет, седум и десет годишни државни обврзници. Особен интерес за вложување во долгорочните хартии од вредност издадени од Република Македонија се очекува од пензиските друштва, како и од комерцијалните банки и осигурителните компании. Исто така, со цел подобрување на ликвидноста на домашниот пазар на државни хартии од вредност, во следниот среднорочен период ќе се продолжи со мерките и активностите кои се однесуваат на постепено намалување на учеството на државните хартии од вредност со девизна клаузула во вкупно издадените државни хартии од вредност, таргетирање на позитивно годишно нето задолжување и повторно отворање на веќе одржаните аукции на државни хартии од вредност (re-opening).

Буџет на локална власт. Во периодот 2013-2015 година се очекува општините да продолжат со трендот на пораст на сопствените приходи, зајакнување на капацитетите за развивање политики за финансирање на општините и јакнење на капацитетите за финансиско управување. Преземените надлежности во повеќе области од страна на општините го зголемија административниот и фискален капацитет и ги зајакнаа капацитетите за управувањето со поголем обем на финансиски средства. Со успешно администрирање и наплата на сопствените приходи продолжува процесот на пораст на сопствените приходи на општините и капацитетот за менаџирање на средствата, извршувањето на пренесените надлежности и управувањето со финансиските средства и другите ресурси потребни за нивно извршување.

Во следниот среднорочен период се предвидува стабилизирање на сопствените приходи на општините со целосен опфат на даночната основа на физичките и правните лица и репроценка на вредноста на недвижниот имот. Создадени се услови за вработување стручно лице проценувач или користење на услугите на овластен проценувач при утврдување на вредноста на недвижниот имот при оданочувањето на имот. Со ова се очекува поквалитетна и објективна проценка согласно новата методологија. Дополнителни стабилни приходи на општините се обезбедени преку порастот на процентот на приходите од дотацијата од ДДВ на 4,5% во 2013 година. Започнувајќи од 2013 година ќе се реализираат нови приходи за општините од надоместокот кој се наплаќа од издавање концесија за користење на водните ресурси за производство на електрична енергија (50:50%) во зависност од тоа на чие подрачје се врши концесиската дејност од 2016 година, а во меѓупериодот распределбата ќе се врши 75% наспроти 25%.

Во наредниот среднорочен период општините ќе продолжат со поинтензивно извршување во делот на пренесените надлежности за управување со градежното земјиште и третман на бесправно изградени објекти. Подинамичен локален развој во наредниот среднорочен период ќе продолжи со изградбата на позначајни капитални проекти со кои се обезбедува повисок квалитет на локалните услуги. Имплементацијата на повеќегодишни капитални инвестиции го зголеми интересот за донации и пристап до пазарот на капитал, особено за задолжување со меки заеми.

Во 2013 година, продолжува реализацијата на Проектот за подобрување на општинските услуги финансиски поддржан од Светската банка а насочен кон зајакнување на управувањето на локално ниво. Со проектот им се овозможува на општините кои согласно

законската регулатива ги исполнуваат условите за задолжување, своите инвестициски проекти да ги финансираат по пат на долгорочно задолжување. Поради големиот интерес на општините за користење средства за финансирање на своите потреби под мошне поволни услови, во јули 2012 година започна втората фаза од Проектот за подобрување на општинските услуги. Средствата од заемот се наменети за финансирање инфраструктурни инвестициски проекти во областа на водоснабдувањето и одведувањето на отпадните води, управувањето со цврст отпад, енергетската ефикасност, локалната патна инфраструктура и други инвестиции во општински услуги кои имаат потенцијал за генерирање приходи односно остварување заштеди или пак кои се од висок приоритет за општините. Проектот е во вкупна вредност од 56,1 милиони евра и предвидено е да трае до ноември 2017 година. Условите под кои Министерството за финансии ги препозајмува средствата кон општините вклучуваат шест месечен Еурибор со варијабилан распон, грејс период од максимум 3 години и рок на отплата од 13 години. Заклучно со 30.09.2012 година, 21 општина ја искористија можноста да ги финансираат своите инвестиции преку овој Проект. Согласно проценките на Министерството за финансии, се очекува до крајот на 2012 да бидат потпишани уште 8 договори за под-заем со 5 општини, додека во текот на 2013 планирано е да бидат потпишани уште најмалку 12 договори за под-заем, со општините учеснички во проектот. Со ова ќе се обезбедат адекватни решенија за подинамичен економски развој, повисока стапка на вработеност и пораст на квалитетот на живеење на локално ниво.

3.1.3. Структурен дефицит

Економската активност со текот на времето има тенденција на раст, но при движењето кон трендовската патека економијата вообичаено флукутира над и под долгорочниот тренд. Ваквите циклични движења во економијата се рефлектираат и врз фискалните движења, преку автоматските стабилизатори, поради што, всушност, е замаглена вистинската фискална позиција на земјата. Оттука, за да добиеме појасна слика за фискалната позиција вршме пресметка и анализа на циклично прилагодениот буџетски дефицит.

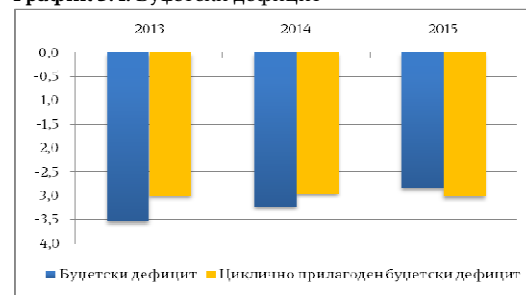
Табела 3.5. Агрегатни фискални индикатори и произведен јаз

	2013	2014	2015
Вкупно буџетско салдо	-3,5	-3,2	-2,8
Примарно буџетско салдо	-2,7	-2,4	-2,0
Произведен јаз (% од потенцијален аутпут)	-1,6	-0,8	0,6
Циклична буџетска компонента	-0,5	-0,3	0,2
Циклично прилагодено вкупно буџетско салдо	-3,0	-2,9	-3,0
Циклично прилагодено примарно буџетско салдо	-2,2	-2,1	-2,1

Извор: Пресметки на Министерство за финансии

Врз основа на проектираниот економски раст и неговата структура за периодот 2013 – 2015 година, односно проценетиот произведен јаз, е пресметана негативна циклична компонента на буџетот во првите две години од периодот на ПЕП, а во 2015 година истата има позитивна вредност, имајќи предвид дека проектираниот аутпут е над потенцијалниот. Како резултат на ова, вкупниот циклично прилагоден дефицит во периодот 2013 – 2015 година изнесува околу

График 3.4. Буџетски дефицит

Извор: Пресметки на Министерство за финансии
*п-проекција

3%, при што во 2013 и 2014 година истиот е понизок од планираниот, а во 2015 година е повисок (види График 3.4). Примарниот циклично прилагоден буџетски дефицит на среден рок изнесува нешто над 2% (Табела 3.5).

3.1.4. Управување со јавен долг

Законска рамка. Рамката која ја одредува политиката на управување со јавниот долг во Република Македонија е среднорочната Фискалната стратегија. Имено, со последните измени на Законот за јавен долг (Службен весник бр. 35/2011) се предвидува политиката за управување со јавен долг да биде интегрален дел од среднорочната Фискална стратегија. Ваквата измена е иницирана заради досегашната неконзистентност на Фискалната стратегија и Стратегијата за управување со јавен долг, во однос на временската рамка за нивно донесување. Измените го интегрираат управувањето со јавните финансии, односно фискалната рамка и јавниот долг и обезбедуваат целосна конзистентност на податоците.

Со цел обезбедување извори за финансирање на потребите на државата со најнизок трошок на среден и на долг рок со истовремено одржливо ниво на ризик, во Фискалната стратегија на Република Македонија за периодот 2013 – 2015 година се дефинирани следните среднорочни плафони:

- максималното ниво на државниот долг во наредните три години да не надмине 35% од БДП;
- максималното ниво на вкупниот јавен долг во наредните три години да не надмине 45% од БДП;
- износот на гарантираниот јавен долг во наредните три години да не надмине ниво од 12% од БДП;
- учеството на долг во евра во вкупниот јавен долг со странска валута да не биде под ниво од 70%.

Државниот долг на Република Македонија¹³ на крајот на третиот квартал од 2012 година, изнесуваше 2.402,3 милиони евра, односно 30,3% од БДП, што е значително пониско од нивото поставено со Мастришкиот критериум, според кој долгот на општата влада не смее да надмине 60% од БДП. Од друга страна, вкупниот јавен долг на Република Македонија¹⁴, според Законот за јавен долг (Службен весник бр. 62/2005, 88/2008 и 35/2011) и GFS-методологијата на крајот од третиот квартал е на ниво од 3.231,5 милиони евра што претставува 40,8% од БДП и во споредба со крајот од 2011 година, бележи зголемување од 0,9 п.п. Во анализираниот период, внатрешниот јавен долг учествува со 37,7% во вкупниот јавен долг, а надворешниот јавен долг со 62,3%. Учеството на внатрешниот јавен долг бележи намалување за 2,4 п.п. за сметка на учеството на надворешниот јавен долг. Промената на односот внатрешен - надворешен јавен долг се должи првенствено на намаленото ниво на долгот на НБРМ по основ на издадените благајнички записи како и амортизирањето на структурните обврзници.

¹³ Државен долг претставува збир на финансиски обврски создадени со задолжување на Република Македонија, вклучувајќи го долгот на јавните установи основани од Република Македонија и општините, општините во градот Скопје и градот Скопје.

¹⁴ Јавен долг претставува збир на сите финансиски обврски создадени со задолжување на Република Македонија, вклучувајќи го долгот на јавните установи основани од Република Македонија, општините, општините во градот Скопје и градот Скопје, долгот на јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна или во доминантна сопственост на државата општините, општините во градот Скопје и градот Скопје и долгот на Народна банка на Република Македонија.

Табела 3.6. Состојба на јавен долг (во милиони евра)

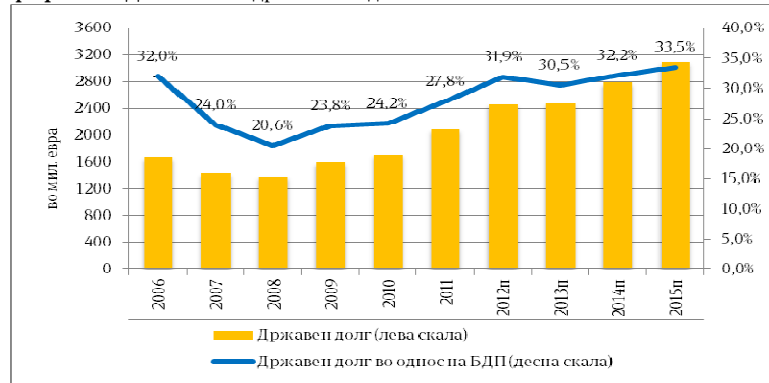
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	30.09.2012
Надворешен јавен долг	1.223,0	1.027,9	1.115,7	1.373,8	1.484,3	1.944,6	2.012,2
Државен долг	1.025,2	877,2	921,2	1.105,3	1.173,8	1.582,1	1.640,1
Централна банка	42,4	0,0	0,0	71,7	76,4	78,2	78,2
Јавни претпријатија	155,4	150,6	194,5	196,8	234,1	284,3	294,0
Домашен јавен долг	806,5	899,9	754,5	755,0	973,7	1.059,9	1.219,3
Државен долг	648,4	552,8	465,9	492,0	537,0	510,8	762,2
Централна банка	155,3	344,3	285,2	260,4	422,5	524,9,7	427,9
Јавни претпријатија	2,8	2,8	3,5	2,7	14,3	24,1	29,1
Вкупен јавен долг според GFS методологија и законот за јавен долг	2.029,5	1.927,8	1.870,2	2.128,8	2.458,0	3.004,5	3.231,5
Вкупен јавен долг како % од БДП	38,8	32,3	27,8	31,6	35,4	39,9	40,8
Државен долг	1.673,6	1.430	1.387,1	1.597,3	1710,8	2.092,9	2.402,3
Државен долг како % од БДП	32,0	24,0	20,6	23,7	24,6	27,8	30,3

Извор: Министерство за финансии и Народна банка на Република Македонија

Од аспект на каматната структура, промени се забележуваат кај вкупниот јавен долг. Имено, во периодот јануари - септември 2012 година се забележува намалување на долгот со варијабилна каматна стапка за 2,8 п.п во однос на крајот од 2011 година. Така, односот на долг со фиксна наспроти променлива каматна стапка изнесува 43,5 наспроти 56,5 соодветно. Зголемувањето на долгот со фиксна каматна стапка е резултат на намалување на нивото на благајнички записи на Народна банка, зголемување на државните обврзници во портфолиото на државните хартии од вредност, како и на заемот заснован за гаранција на политики (PBG) кој има фиксна камата. Од аспект на валутната структура, долгот деноминиран во странска валута учествува со 73 % и во споредба со крајот на 2011 година бележи намалување од 3,26 п.п.

Во текот на 2013 година, се проектира умерен пораст на инвестициската активност преку користење кредитна поддршка од странство. Исто така, во периодот од 2013 – 2015 година, се очекуваат нови инвестиции во областа на енергетиката, патната и железничката инфраструктура, водоводната и канализациска мрежа, спортските објекти, изградба на социјални станови, како и инвестиции во областа на образованието, кои имаат за цел зголемување на продуктивноста, односно зајакнување на конкурентноста на економијата на долг рок. Исто така, во следниот среднорочен период се очекуваат поголеми инвестиции во областа на енергетиката, а кои би се реализирале преку задолжување на јавните претпријатија од енергетскиот сектор. Сепак, во следниот среднорочен период, државниот долг е проектиран на ниво од околу 30-35% од БДП, со цврста определба да не се загрози долгорочната одржливост на нивото на задолженост на земјата, како и плафоните за долгот зададени во Фискалната стратегија.

График 3.5. Движење на државниот долг*

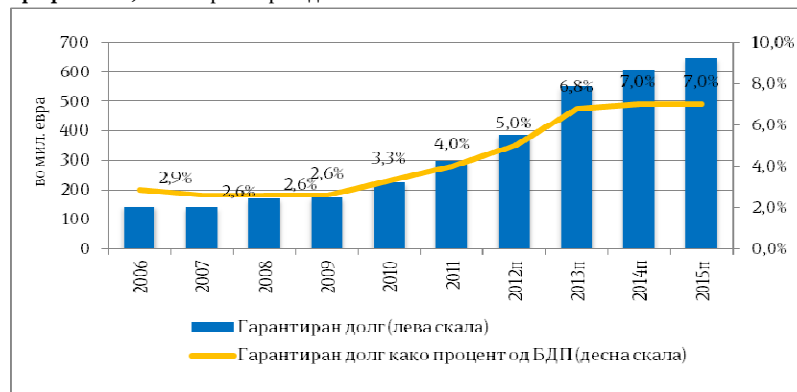

Извор: Министерство за финансии и Народна банка на Република Македонија

*п-проекции

Како потенцијални обврски за Буџетот на Република Македонија претставуваат издадените државни гаранции, кои заклучно со 30.09.2011 година се во износ од 307,24 милиони евра, што претставува 3,9% од БДП. Во периодот 2013 – 2015 година, гарантираниот долг во однос на БДП ќе се задржи во границите на таргетот за гарантиран долг.

График 3.6. Јавно гарантиран долг*

Извор: Министерство за финансии и Народна банка на Република Македонија

*п-проекции

Примарен пазар на државни хартии од вредност. Во првите три квартали од 2012 година беа спроведени вкупно седумдесет и седум аукции на државни хартии од вредност, односно четириесет аукции на три месечни државни записи, дванаесет аукции на шестмесечни државни записи, осум аукции на дванаесетмесечни државни записи, седум аукции на тригодишни државни обврзници и десет аукции на петгодишни државни обврзници. Вкупниот износ понуден за продажба на аукциите изнесуваше 85.605,49 милиони денари, побарувачката изнесуваше 79.489,55 милиони денари, а реализацијата изнесуваше 79.489,55 милиони денари.

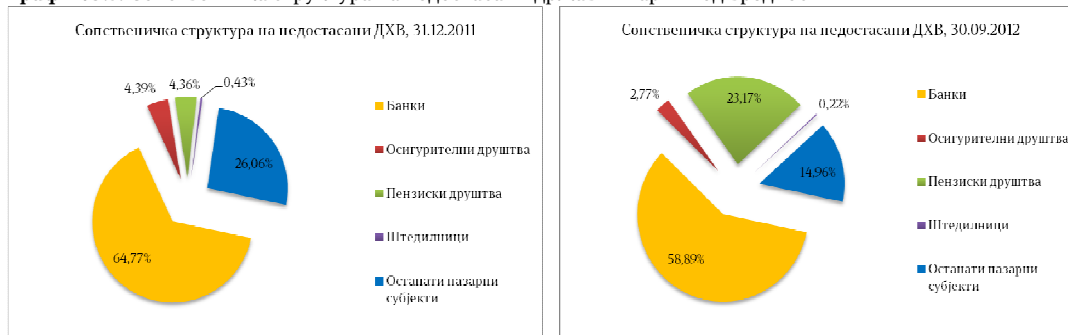
Заклучно со септември 2012 година, состојбата на недостасани државни хартии од вредност (краткорочни и долгорочни) изнесува 38.644,96 милиони денари, од кои 29.808,97 милиони денари се однесуваат на државни записи, а останатите се однесуваат на државни обврзници.

Во периодот јануари - септември 2012 година, каматните стапки на краткорочните државни хартии од вредност се променија еднакратно, и во зависност од рочноста на инструментите истите се променија од 0,1 п.п до 0,45 п.п. Во анализираниот период,

каматните стапки на тримесечните државни записи без и со девизна клаузула се намалија за 0,2 п.п. и на крајот на септември изнесуваа 4% и 3,9% соодветно, каматните стапки на шестмесечните државни записи со девизна клаузула се намалија за 0,1 п.п. и на крајот на септември изнесуваа 4%, додека каматните стапки на дванаесетмесечните државни записи без девизна клаузула се зголемија за 0,45 п.п. и на крајот на септември изнесуваа 4,75%. Во овој период, каматните стапки на долгорочните хартии од вредност останаа непроменети, при што каматните стапки на тригодишните државни обврзници без и со девизна клаузула изнесуваа 5,3% и 5,1%, соодветно, додека каматните стапки на петгодишните државни обврзници без и со девизна клаузула изнесуваа 5,7% и 5,5%, соодветно.

И покрај намаленото учество на банките во сопственичката структура на недостасаните државни хартии од вредност, трендот на нивното доминантно учество во сопственичката структура на државни хартии од вредност продолжи и во текот на 2012 година (график 3.6). Во периодот јануари - септември 2012 година, со исклучок на пензиските друштва сите останати категории пазарни учесници бележеа намалување на нивните учества во сопственичката структура. Во анализираниот период, учеството на банките бележи намалување за 5,06 п.п. во однос на учеството на останатите пазарни учесници. Заклучно со септември 2012 година, соодносот меѓу банките и останатите пазарни субјекти изнесува 58,9% спрема 41,1%, соодветно.

График 3.7. Сопственичка структура на недостасани државни хартии од вредност

Извор: Министерство за финансии

Во рамки на реформата за унапредување на домашниот пазар на државни хартии од вредност, Министерството за финансии и ММФ заеднички дефинираа акциски план со мерки и активности во насока на продолжување на рочноста на постојното портфолио на државни хартии од вредност преку издавање на подолгорочни хартии од вредност, односно преку издавање на три и пет годишни државни обврзници. Исто така, со цел подобрување на ликвидноста на домашниот пазар на државни хартии од вредност во изминатиот период се пристапи кон постепено намалување на учеството на државните хартии од вредност со девизна клаузула во вкупно издадените државни хартии од вредност, таргетирање на позитивно годишно нето задолжување и повторно отворање на веќе одржаните аукции на државни хартии од вредност (re-opening).

Секундарен пазар на државни хартии од вредност. На Македонската берза се тргуваше со структурни државни обврзници. Во периодот јануари - септември 2012 година беше евидентирано тргување само со државните обврзници за денационализација. Вкупниот обем на тргување во анализираниот период изнесува 104,7 милиони денари што претставува намалување за 19,3% во однос на истиот период од минатата година, додека вкупниот промет на тргување изнесуваше 962,4 милиони денари што претставува намалување за 16,4%.

Меѓународен пазар на капитал. На меѓународниот пазар на капитал се тргуваше со двете еврообврзници издадени од страна на Република Македонија во 2005 и 2009 година. Куповната цена на еврообврзницата 2005, која достасува во 2015 година, се движеше во распон од 90,625% до 97,625%, а приносот до достасување од 5,3% до 7,5%. Куповната цена на еврообврзницата 2009, која достасува во 2013 година, година се движеше во распон од 101% до 103,625%, а приносот до достасување од 5,3% до 7,7%.

Кредитен рејтинг на Република Македонија. Република Македонија на годишно ниво, добива нови ревидирани оценки за кредитниот рејтинг од страна на меѓународните кредитни рејтинг агенции „Стандард и Пурс“ и „Фич“. Во 2012 година и двете кредитни рејтинг агенции ги потврдија оценките за кредитниот рејтинг на Република Македонија кои ги доделија претходната година.

Имено, во мај 2012 година, агенцијата за кредитен рејтинг „Стандард и Пурс“ објави дека ја потврдува претходно доделената оценка за кредитниот рејтинг за странска и домашна валута на Република Македонија ВВ, како и стабилниот изглед на земјата. Доделениот кредитен рејтинг на Република Македонија од страна на „Стандард и Пурс“ се должи на поволната фискална политика и на ниската задолженост, како и на изгледите за евентуално пристапување кон ЕУ, што претставува стожер за спроведување на реформите.

Агенцијата за кредитен рејтинг „Фич“ на 18.10.2012 година, објави дека ја потврдува доделената оценка за кредитниот рејтинг на Република Македонија за странска и домашна валута ВВ+, како и стабилниот изглед на земјата. Потврдата на кредитниот рејтинг на Република Македонија од страна на „Фич“ се базира на ниското ниво на инфлација, умерениот буџетски дефицит, релативно нискиот јавен долг, како и на добро капитализираниот банкарскиот сектор. Дополнително, потврдата на рејтингот се базира и врз квалитетните економски политики, како и врз приливот на странски инвестиции што претставува потенцијал за економски раст, а нивното зголемување во иднина може да има позитивно влијание и врз подобрување на оценката за кредитниот рејтинг на земјата.

Стабилниот кредитен рејтинг на Република Македонија е значаен сигнал за странските инвеститори и позитивно влијае на каматната стапка по која земјата позајмува на меѓународниот пазар на капитал, како и на вкупниот економски и политички имиџ на Република Македонија. Дополнително, потврдата на кредитниот рејтинг е уште еден силен сигнал кон странските инвеститори дека Република Македонија е земја во која може да имаат доверба и во која може да сметаат дека и во иднина ќе има здрави економски политики.

3.2. Сензитивна анализа

Сензитивност на буџетскиот дефицит. Согласно основното макро - фискално сценарио кое беше презентирано понапред во програмата, во следниот среднорочен период се планира водење прудентна фискална политика и релативно ниско ниво на буџетски дефицит, со цел обезбедување поволен амбиент за интензивирање на економската активност. Среднорочните проекции секогаш се проследени со одреден степен на неизвесност и ризици, па во рамките на овој дел даваме преглед на резултатите од извршената сензитивна анализа, со која беше испитана чувствителноста на буџетскиот дефицит при три песимистички сценарија, кои претпоставуваат поинакви услови од оние земени како основа за среднорочните проекции.

Со оглед дека среднорочното фискално сценарио се темели на макроекономските претпоставки, истите ги сметаме за фактор со најголемо потенцијално влијание врз

фискалните движења. Така, како прво сценарио претпоставуваме остварување на ризиците за полоши економски остварувања во ЕУ и другите трговски партнери на земјата, што би ги влошило изгледите за растот на економската активност во Република Македонија. Основното сценарио врз кое се темелат проекциите на буџетските приходи и расходи, предвидува реален раст на БДП од 2% во 2013 година, 3,2% во 2014 година и 3,8% во 2015 година (види 2.2. Среднорочно макроекономско сценарио). Во ова сценарио претпоставуваме дека стапките на реален раст на БДП се пониски од базичното сценарио за 1/2 во 2013 година и 1/3 во 2014 година, односно изнесуваат 1% во 2013 година и 2,1% во 2014 година. Како резултат на тоа, буџетскиот дефицит во 2013 година би изнесувал 3,7% од БДП, а во 2014 година 3,5% од БДП. Влијанието на овој негативен шок се почувствува и во 2015 година, кога буџетскиот дефицит изнесува 3,1% од БДП или 0,3 п.п. над планираното ниво. Во Табелата 3.7. е прикажан буџетскиот дефицит во анализираниот период според основното и алтернативните песимистички сценарија.

Табела 3.7. Сензитивна анализа на буџетскиот дефицит

	2013	2014	2015
БДП, стапка на раст	2,0	3,2	3,8
Буџетски приходи, стапка на раст	-1,1	4,5	5,3
Буџетски расходи, стапка на раст	2,5	3,7	4,2
Буџетски дефицит (% од БДП)			
Основно сценарио	-3,5	-3,2	-2,8
Сценарио 1. Намалување на стапката на економски раст за 1/2 во 2013 и 1/3 во 2014	-3,7	-3,5	-3,1
Сценарио 2. Зголемување на негативната стапка на раст на приходите за 50% во 2013 и намалување на позитивната стапка на раст за 20% во 2014	-3,7	-3,6	-3,2
Сценарио 2. Зголемување на стапката на раст на расходите за 1/4 во 2014	-3,5	-3,5	-3,1

Извор: Пресметки на Министерството за финансии

Буџетските приходи е проектирано да бидат пониски за 1,1% во 2013 година споредено со ребалансот во 2012 година, и да се зголемат за 4,5% во 2014 и 5,3% во 2015 година. Така, како второ сценарио, претпоставуваме воздржување на економските субјекти од потрошувачка и инвестиции и консеквентно зголемување на негативната стапка на раст на приходите за 50% од првично предвидената во 2013 година и намалување на позитивната стапка на раст за 20% во 2014 година. Под вакви претпоставки, буџетскиот дефицит во 2013 година би изнесувал 3,7%, во 2014 година 3,6%, а во 2015 година 3,2% од БДП.

Во третото сценарио се претпоставува еднократен шок на страната на буџетските расходи во 2014 година, кој предизвикува 25% повисока стапка на раст на буџетските расходи во однос на планираната во основното сценарио. Како резултат на тоа, буџетскиот дефицит се зголемува за 0,3 п.п. во 2014 и 2015 година над нивото предвидено со основните проекции и достигнува 3,5% и 3,1% од БДП, соодветно.

Доколку се оствари некое од прикажаните сценарија, Владата на Република Македонија е подготвена соодветно да реагира, прилагодувајќи ја потрошувачката до ниво неопходно за да се задржи планираниот буџетски дефицит. Од друга страна, здравите економски политики, макроекономската стабилност и ниското ниво на државен долг, овозможуваат Република Македонија да се задолжи со поволни кредити од меѓународни финансиски институции, кредити од комерцијални банки кои би биле гарантирани, пред сè од Светска банка, како и кредитни линии наменети за финансирање на одделни проекти.

Ризици на јавниот долг. Неизвесноста која произлегува од идното движење на макроекономските варијабли на меѓународниот пазар на капитал има значително влијание при донесувањето на одлуките за ефикасно управување со должничкото портфолио на државата. Во услови на големи осцилации на економските варијабли се

јавува потреба од активно управување со ризиците на кои подлежи портфолиото на јавниот долг во Република Македонија. Како основни ризици кои се идентификувани при управувањето со ова портфолио се јавуваат:

- ризикот од рефинансирање;
- пазарниот ризик, во кој се вклучени следните ризици:
 - а) ризик од промена на каматните стапки;*
 - б) ризик од промена на девизните курсеви;*
- ризик поврзан со потенцијалните обврски и
- оперативен ризик.

Сензитивност на јавниот долг. Со цел, анализа на сензитивноста на портфолиото на јавниот долг на Република Македонија на изложеноста на пазарен ризик, односно ризик од промена на каматните стапки и девизните курсеви, направена е анализа за влијанието на промената на каматните стапки и девизниот курс врз надворешниот државен долг. Оваа сензитивна анализа за движењата на каматните трошоци во Буџетот на Република Македонија, по основ на надворешен долг, се заснова на следните претпоставки:

- со промена на една варијабла сите останати варијабли остануваат непроменети, т.е. *ceteris paribus*;
- при евентуални движења на другите валути во однос на еврото, девизниот курс на денарот во однос на еврото ја задржува стабилната вредност; и
- непостоење корелација меѓу каматните движења и движењата на девизниот курс.

Анализата го опфаќа периодот 2013-2015 година и се заснова на сценарија на пораст на каматната стапка за 1 п.п. и за 2п.п. од основното сценарио како и на апрецијација и депрецијација на еврото во однос на другите валути за 10%.

Табела 3.8. Анализа на сензитивноста на трошоците за сервисирање на надворешниот државен долг при промена на каматните стапки и девизните курсеви (индексни поени)

	2013	2014	2015
Основно сценарио	100.0	100.0	100.0
Сценарио 1: +1% к.с.	109.3	108.7	106.4
Сценарио 2: +2% к.с.	118.7	117.3	112.8
Сценарио 3: апрецијација на еврото, во однос на другите валути за 10%	102.7	105.6	101.8
Сценарио 4: депрецијација на еврото, во однос на другите валути за 10%	97.3	94.4	98.2

Извор: Пресметки на Министерството за финансии

Главни заклучоци од оваа анализа се:

- каматните трошоци за сервисирање по основ на надворешниот државен долг се сензитивни на движењето на каматните стапки. Доколку каматните стапки во периодот 2013 -2015 година пораснат за 1 п.п. тоа би предизвикало пораст на каматните трошоци за најмногу 9,3%, како резултат на изложеноста на должничкото портфолио на ризикот од промена на каматни стапки, што е последица на релативно високото учество на долгот со променливи каматни стапки.
- идна апрецијација, односно депрецијација на еврото во однос на другите валути во портфолиото (американскиот долар, јапонскиот јен и специјалните права за влечење) за 10% ќе предизвика зголемување, односно намалување на трошоците за сервисирање поради режимот на фиксен девизен курс на денарот во однос на еврото. За периодот 2013 – 2015 година, евентуалните неповолни движења на девизните курсеви на другите валути во однос на еврото нема да предизвика позначително зголемување на трошоците за сервисирање поради фактот што најголемиот дел од надворешниот државен долг е деноминиран во евра.

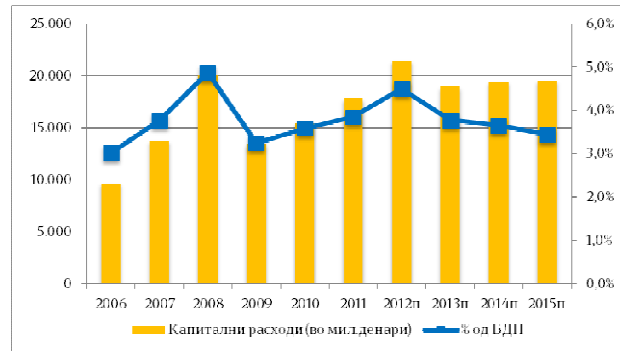
3.3. Квалитет на јавните финансии

Во текот на 2012 година и во наредниот среднорочен период политиките ќе бидат насочени кон подобрување на квалитетот на јавните финансии како на приходна, така и на расходна страна. Во првата половина од 2012 година беше донесен ребаланс на Буџетот, со што се изврши соодветно прилагодување на буџетските проекции и буџетската потрошувачка. Во следниот среднорочен период јавните расходи ќе претставуваат мошне важен инструмент за зголемување на потенцијалниот развој и за зголемување на производството и побарувачката.

Истовремено, во текот на 2012 година како и во наредниот среднорочен период се очекува структурно подобрување на расходната страна на Буџетот со постепено зголемување на учеството на капиталните инвестиции и одржување на социјалната компонента за сметка на контрола и рестриктивност кај помалку продуктивните расходи.

Притоа, согласно приоритетните секторски политики, во следниот среднорочен период се предвидува значително зголемување на капиталните инвестиции за изградба на патна и железничка инфраструктура, која позитивно ќе се одрази врз заживување на економската активност и квалитетот на живеење. Истовремено, преку зголемување на пензиските и социјалните примања, зголемени субвенции во областа на земјоделието како и кредитни линии за МСП за отпочнување нови бизниси со ниски каматни стапки ќе се обезбеди зголемување на економскиот раст и вработеноста, како предуслов за пораст на животниот стандард на граѓаните и подобар и поквалитетен живот¹⁵.

График 3.9. Капитални расходи

Извор: Министерство за финансии
п*-проекции

3.4. Долгорочна одржливост на јавните финансии

Пресметките за долгорочната одржливост на јавните финансии¹⁶ се темелат на следните претпоставки:

- просечен економски раст во анализираниот период од 4%,
- стабилен раст на продуктивноста на трудот од околу 2%,
- зголемување на стапката на активност кај мажите од 76,3% во 2010 година на 89,6% во 2060 година,
- поинтензивно зголемување на стапката на активност кај жените (од 51,8% во 2010 година на 75% во 2060 година), со што учеството на женската популација во вкупното активно население се очекува да достигне 46% во 2060 година,
- намалување на стапката на невработеност со посилен интензитет во првите триесет години (од 32,2% во 2010 година на 9,5% во 2040 година) и со помал интензитет во останатите 20 години, така што проектираната стапка на невработеност во 2060 година изнесува 4,8%,

¹⁵ Програмата за работа на Владата на Република Македонија (2011 – 2015) беше усвоена од страна на Собранието на Република Македонија на 29.07.2011 година.

¹⁶ Види Табела 7 во Прилог 1.

- постепено зголемување на учеството на популацијата на возраст над 65 години, достигнувајќи 11,4% во 2060 година.

Покрај тоа, се претпоставува дека неданочните буџетски приходи во процент од БДП нема да се променат. Врз основа на горенаведените претпоставки, како и проекциите за раст на вработеноста, се проценува одредено зголемување на учеството на приходите од придонеси за пензиско осигурување, од 6,2% од БДП во 2010 година на 6,6% во 2040 година и стабилизирање на ниво од 6,5% во останатиот анализиран период.

Поврзано со расходите за пензии, вреди да се напомене дека се опфатени оние на државниот пензиски фонд, додека расходите на приватните фондови за пензиско осигурување се исклучени од пресметките. Така, учеството на расходите за пензии во БДП во периодот до 2030 година се очекува да изнесува 9%, а во наредниот период е предвидено постепено намалување на учеството ако се има предвид дека ќе дојде до намалување на учеството на оние пензионери чии пензии се целосно исплатени од првиот столб, а зголемување на учеството на оние пензионери кои дел од нивните пензии ќе го примаат од првиот столб, а другиот дел од вториот столб.

Јавните расходи за здравствена заштита како процент од БДП се предвидува да се зголемат постепено од 4,5% во 2010 година на 5,5% во 2060 година. Ваквиот проектиран пораст на расходите е резултат на ефектите на стареење на населението и зголемените расходи за здравствена заштита согласно растот на продуктивноста на трудот.

Расходите за образование во процент од БДП се предвидува да се зголемат од 4,6% во 2010 година на 5% во 2030 година и да останат на истото ниво до крајот на анализираниот период. Зголемувањето на учеството на расходите за образование е важно за реструктурирањето на пазарот на труд, намалување на стапката на невработеност и повисока продуктивност и економски раст.

Каматните трошоци во однос на БДП се очекува да се зголемат на 1% во 2030 година од 0,7% во 2010 година, а во 2060 година се очекува учеството да се намали на 0,8%, согласно проектираното движење на буџетско салдо.

3.5. Институционални карактеристики на јавните финансии

Подобрувањето на квалитетот на јавните финансии е континуиран процес на кој Министерството за финансии посветено работи. Во текот на 2012 година навремено беше подготвен и доставен Предлог-буџетот на Република Македонија за 2013 година до Собранието, а заедно со Буџетот се подготвија и измени и дополнувања на Законот за буџети што е во согласност со препораките од Пристапниот дијалог на највисоко ниво.

Со предложените измени на Законот за буџетите ќе се овозможи подобрување на процесот на стратешко планирање на буџетските корисници и единки-корисници на начин што истиот ќе биде поефикасен и ќе ги одразува во целост активностите и потребните средства за извршување на истите. Притоа, стратешките планови на буџетските корисници треба да содржат квантифицирани програми, активности, цели и приоритети на буџетските корисници за тригодишниот период кои не треба да ги надминуваат максималните износи на одобрени средства за наредните три фискални години утврдени од Владата на Република Македонија. Стратешките планови се составен дел од буџетското барање на буџетските корисници, кое се доставува до Министерството за финансии на начин утврден со овој закон. Доколку буџетските корисници не ги изготват и достават стратешките планови во утврдениот рок, ќе се смета дека буџетското барање не е

комплетно и истото со укажувања ќе се врати на доработка на буџетскиот корисник во рок утврден од Министерството за финансии. Доколку буџетските корисници не постапат по укажувањата на Министерството за финансии, ќе се смета како воопшто да не доставиле буџетско барање и Министерството за финансии во нивно име го изготвува Предлог буџетот.

Во наредниот среднорочен период ќе се спроведат активности во насока на:

- унапредување на буџетскиот процес преку зајакнување на процесот на стратешко планирање и подготовка на тригодишни стратешки планови, во целост конзистентни со планираните средства и програми во Буџетот и утврдените максимални лимити на расходи за наредните две години;
- подготовка на Организациона класификација во функција на дефинирање на хиерархиската поставеност на буџетските институции во која ќе бидат дефинирани буџетските корисници од прва линија-министерствата и буџетските корисници од втора линија- сите други агенции, комисији и сл.;
- подготовка на Програмска класификација со цел прецизно дефинирање на активностите по програми согласно планираните активности во Стратешките планови и воспоставување механизам за нивно следење преку соодветни индикатори на успешност, што е во крајна линија и основна цел на програмското буџетирање ;
- комплетирање на постојните процедури на работење и протоколот на документи и информации, имајќи предвид дека реформите кои ќе се превземат во функција на унапредување на процесот на планирање и извршување на буџетот во голема мера ќе ги зголемат и усложнат работните процеси;
- дизајнирање модел на повеќегодишно буџетско планирање, со посебен акцент на развојните програми, со индикативни проекции за наредните две години и можност за пренос на одобрените средства за финансирање на капиталните проекти и проекти финансирани од претпристапните фондови од една во друга фискална година;
- Зголемување на транспарентноста на буџетскиот процес, преку поместување на временската рамка за подготовката на буџетскиот процес и истовремено вклучување на невладиниот сектор, експертската јавност и бизнис заедницата во самото подготвување на Буџетот;
- понатамошно усогласување и примена на меѓународните сметководствени стандарди; и
- зајакнување на фискалниот капацитет на единиците на локална самоуправа и обезбедување можност за нивно задолжување.

Јавна внатрешна финансиска контрола (ЈВФК). Република Македонија, во последните неколку години, интензивно ги спроведува реформите со цел развој во управувањето на јавните финансии. Целта на реформите е унапредување на системите за управување и контрола со јавните средства, со што како идна земја-членка подготвено би се справиле со предизвиците кои ги носи членството и можностите за користење на фондовите на ЕУ.

Во последните години во Република Македонија е постигнат добар напредок бидејќи врз основа на Законот за ЈВФК донесени се сите подзаконски акти кои се во сила. Основани се единици за финансиски прашања (ЕФП), а функцијата на внатрешната ревизија стана попрофесионална. Во следниот среднорочен период, ќе следи целосно спроведување на ЈВФК на централно и локално ниво.

Со цел политиките на ЈВФК да бидат посеопфатни, поконзистентни и полесно применливи во 2013 година ќе биде соодветно изменет и дополнет Законот за ЈВФК. Заради олеснување на примената на законот ќе бидат утврдени критериуми согласно кои ќе биде определено кои мали субјекти ќе бидат ослободени од обврската за основање посебни организациони

единици за финансиски прашања и единици за внатрешна ревизија, Во 2013 година, исто така, ќе биде донесен и Законот за финансиска инспекција во јавниот сектор со кој ќе бидат уредени начелата, надлежноста, организацијата на финансиската инспекција во јавниот сектор, како и постапката за вршење на финансиската инспекција.

Воведување на стандардот ISO 9001:2008. Во текот на 2012 година, Министерството за финансии започна постапка за воведување на стандардот за управување со квалитет ISO 9001:2008. Имено, ISO 9001:2008 е доброволен меѓународен стандард за документиран систем за управување со квалитет, што подразбира имплементација на одржлив систем за квалитетно работење на институцијата.

Основната цел што се очекува да се постигне со имплементацијата на овој стандард е воспоставување систем за управување со квалитет (QMS) во Министерството за финансии. Притоа, цел на Министерството е да се зголеми ефективноста и ефикасноста во работењето преку точно дефинирање на одговорностите на определено работно место, прецизирање на роковите за завршување на задачите, дефинирање на процесите во рамките на организациските единици и на Министерството како целина, идентификување на слабостите на системот и ризиците и утврдување на активностите за надминување на тие слабости или ризици. До почетокот на 2013 година, предвидени се следните активности со цел имплементација на стандардот ISO 9001:2008: анализа на постојаните работни процедури, идентификација на разликите меѓу постојната состојба и барањата на стандард ISO 9001:2008, дефинирање делокруг на работа во Министерството за финансии кој ќе подлежи на примена и имплементација на системот за управување со квалитет, информирање на раководните органи и раководните државни службеници за концептот на систем за управување со квалитет и придобивките од негово воспоставување, дефинирање процесен модел на работење, дефинирање на клучните индикатори за следење на перформансите на реализација на услугите и нивната ефикасност, изработка на проектен план за воведување на документираниот систем за управување со квалитет согласно со стандардот ISO 9001:2008 во пракса, со временска рамка за имплементација на истиот, реализација на тренинг план и обука на вработените за оспособување за документирање и имплементација на систем за управување со квалитет, проверка на работните процедури во насока на тоа дали истите се изработени во согласност со барањата на ISO 9001:2008 стандардот и добивање сертификат ISO 9001:2008. Воедно, во периодот 2013-2015 година, ќе следат годишни проверки на функционирањето на QMS во Министерството за финансии.

Воведување на методологијата ESA 95. ДЗС беше корисник на ИПА 2007 проектот „Техничка помош за ДЗС“, во кој Министерството за финансии и НБРМ учествуваа како партнери во компонентата за хармонизација на националните сметки. Проектот започна во 2010 година и заврши во 2012 година. Компонентата од проектот за национални сметки беше фокусирана на имплементација на регулативите поврзани со ESA95. Работната група придонесе за унапредување на размената на податоци меѓу вклучените институции, и притоа се донесе одлука НБРМ да биде одговорна институција за составување на финансиските сметки.

Имплементацијата на националната класификација на дејностите НКД Рев.2 за националните сметки е завршена за податоците 2009-2010 година. Експериментално се составени секторските сметки и табелите од Протокол за дефицит. Активностите се во тек и се анализира квалитетот на расположивите податоци. Во тек е имплементацијата на проектот „Поддршка на ДЗС за зајакнување на капацитетите и подобрување на усогласеноста на податоците со стандардите на ЕУ“ поддржан од ИПА 2009, кој започна во

август 2012 година и ќе трае до август 2014 година. Во рамките на Проектот ќе продолжат активностите за имплементирање на ESA95, но ќе се разгледаат и прашањата за ESA2010. Прашањата за ESA2010 се предмет и на поддршка преку планираната повеќекорисничка програма ИПА 2011 со која се очекува да се имплементираат најважните прашања од промените во ESA2010. Соработката меѓу ДЗС, Министерството за финансии и НБРМ ќе биде од особено значење во тој процес.

Со цел да се обезбеди целосно прифаќање на ESA95, од аспект на квалитетот на податоците што треба да се презентираат, во следниот среднорочен период ќе бидат преземени следниве активности: а) имплементирање на регулативата 1500/2000 на Комисијата во однос на приходите и расходите на секторот Држава, Регулјативата 2516/2000 во однос на таксите и придонесите за социјално осигурување, Регулјативата 1221/2002 за принципите на Европскиот систем на сметки и регионалните сметки во однос на таксите и придонесите, Регулјативата 113/2002 во однос на ревидираната Класификација на потрошувачката на секторот Држава (COFOG), Регулјативата бр 2558/2001 во однос на рекласификацијата на „swaps“ од нефинансиски во финансиски трансакции, а во врска со Протоколот за дефицитот, како и Регулјативата бр 3605/93 на Советот на Европа во однос на Протоколот за дефицитот со што ќе овозможи комплетна споредливост на податоците и нивно доставување до Еуростат; б) примена на новата Класификација на дејностите НКД РЕВ 2; в) преземање подготвителни активности во врска со ESA 2010.

Транспарентност на буџетите. Согласно Законот за буџети, а во насока на целосна транспарентност, податоците во рамки на владината фискална статистика редовно се објавуваат на интернет страницата на Министерството за финансии. Имено, на интернет страницата на Министерството за финансии, редовно се објавуваат податоците за остварувањето на приходите и извршувањето на расходите на Буџетот на Република Македонија (т.н. фискални табели), податоци за остварување на приходите извршување на расходите на Општиот Буџет на Република Македонија, како и за податоци за висината на надворешниот и внатрешен долг на централна влада. Според календарот за објавување на податоци кој исто така е објавен на интернет страницата на Министерството за финансии, податоците се објавуваат за секој месец, а најдоцна во рок од 30 дена по изминување на периодот за кој се однесуваат податоците. Исто така, министерот за финансии најдоцна во 31 јули во фискалната година доставува Извештај до Владата на Република Македонија за извршување на Буџетот на Република Македонија, во првите шест месеци и кон него приложува ажуриран извештај за макроекономските индикатори и проектираните приходи, како и преземените обврски и расходи за фискалната година. Во прилог на поголема транспарентност, Буџетот на Република Македонија и завршната сметка, се објавуваат во Службен весник на Република Македонија, додека буџетите на општините и завршните сметки се објавуваат во службеното гласило на општините.

ДЕЛ IV

Структурни реформи

4.1. Предизвици/приоритети за економскиот раст и агендата на структурни реформи¹⁷

Крајната цел на процесот на транзиција на Република Македонија е таа да се развие во модерно, демократско општество засновано на развиена пазарна економија, кое води соодветна грижа за економските и социјални предизвици и проблеми. Имајќи предвид дека ЕУ се заснова на истите овие вредности и стандарди, членството во ЕУ, се смета за потврда дека процесот на транзиција е завршен или се наоѓа во многу напредна фаза. Оттука, националниот приоритет за стекнување на полноправно членство на Република Македонија во ЕУ претставува главен двигател за одредувањето на насоките за спроведување на реформите во Република Македонија.

Процесот на транзиција и процесот на пристапување во ЕУ се два процеси кои взаемно се поткрепуваат. Додека успешен процес на транзиција се смета за предуслов за членство во ЕУ, процесот на пристапување во ЕУ, од друга страна, се покажа како одличен инструмент за забрзување на транзицијата на земјата. И покрај тоа што Република Македонија направи многу во поглед на остварувањето на својата стратедиска национална цел и надминување на предизвиците кои ги носат процесите на транзиција и пристапување кон ЕУ, сепак остануваат уште голем број на предизвици и за периодот 2013 – 2015 година. Во таа насока, Владата на Република Македонија за следниот среднорочен период ги идентификуваше следните приоритети за агендата на структурни реформи и економската политика во целина:

1. намалување на стапката на невработеност, како најгорчлив проблем на македонската економија согласно Процедурата за макроекономски нерамнотежи на ЕК, и
2. остварување стапки на економски раст преку зголемување на индустриското производство со повисока додадена вредност и диверзификација и експанзија на извозот со цел зајакнување на конкурентската позиција на земјата и македонските компании на глобален план.

Со цел соодветно да одговори на предизвиците, Владата на Република Македонија и во периодот 2013-2015 година останува посветена на спроведување на агендата на структурни реформи во сите сфери од економското живеење. Реализацијата на оваа агенда ќе значи чекор напред во заокружувањето на процесите на транзиција и пристапување во ЕУ, односно успешност во спроведувањето на моделот на економски развој кој го промовира Владата на Република Македонија, заснован на конкурентна економија која овозможува еднакви можности за сите. Ваквиот модел, имајќи ја предвид специфичноста на македонската економија, се заснова врз Стратегијата на ЕУ за брз, одржлив и сеопфатен економски развој, позната како Стратегија „Европа 2020“.

4.2. Клучни реформски области

Како што беше прикажано во Рамка 2.1. (Показатели за македонската економија согласно Процедурата за макроекономски нерамнотежи на ЕК) во Дел I, во доменот на внатрешните нерамнотежи, македонската економија покажува исклучителна ранливост во однос на невработеноста, што го потенцира значењето на активностите за отворање нови работни места, од една страна, и попрецизна евиденција на невработеноста, од друга страна. Од оваа причина, врвен приоритет на Владата на Република Македонија согласно Програмата за работа претставува зголемување на економскиот раст и вработеноста, како предуслов за

¹⁷ Фискалните импликации за предвидените активности за периодот 2013-2015 година се прикажани на крајот од Дел IV (види Точка 4.3.).

пораќ на животниот стандард на граѓаните и подобар и поквалитетен живот¹⁸. Оттука, предвидените мерки и реформски активности претставени во овој Дел од ПЕП се во насока на остварување на овој приоритет.

Имајќи ги предвид идентификуваните приоритети за економската политика, како клучни области во агендата на структурни реформи во периодот 2013 – 2015 година се издвојуваат: намалување на долгорочната невработеност и невработеноста кај младите континуирано подобрување на бизнис климата, поддршка за иновативноста, претприемништвото и ММСП како основни промотори на динамичен економски раст и намалување на невработеноста, унапредување на човечкиот капитал, зајакнување на правната сигурност, привлекување на СДИ и зголемена поддршка и промоција на извозот. Исто така, во фокусот на економската политика е и спроведувањето реформи со цел создавање ефективна и професионална јавна администрација, јакнење на супервизорските капацитети на регулаторните тела во финансискиот систем, како и зголемување на продуктивноста во земјоделството.

4.2.1 Деловно окружување

Имајќи ги предвид основните принципи во економскиот дел на Програмата за работа на Владата на Република Македонија кои се однесуваат на воспоставување висок степен на економска слобода и еднакви услови за работење на економските субјекти, поддршка на претприемништвото, продолжување со динамично спроведување на економските реформи за подобрување на бизнис климата и зајакнување на конкурентноста на македонската економија, во следниот среднорочен период се предвидува продолжување на утврдените реформски активности. Во овие мерки и активности се инкорпорирани најдобрите искуства на многу европски земји и препораки на меѓународните институции. Имплементацијата на овие проекти се очекува директно да придонесе за зголемување на економскиот раст и намалувањето на невработеноста како структурен проблем на македонската економија.

Doing business. Согласно последниот Извештај на Светската банка за водење бизнис за 2013 година („Doing Business 2013“), Република Македонија е рангирана на високото 23^{то} место во светот по условите за водење бизнис. Притоа, Светската банка во „Doing Business 2013“ забележува дека Република Македонија е лидер во регионот на ЈИЕ по условите за водење бизнис. Значајно е да се забележи дека во најновиот Извештај, Република Македонија се наоѓа на високото 5^{то} место во групата од 50 земји кои од 2005 година до денес спровеле најмногу реформи за подобрување на условите за водење бизнис, што укажува на капацитетот на Република Македонија да спроведува реформи и желбата за воспоставување целосно функционална пазарна економија способна да го издржи конкурентскиот притисок и да постигне реална конвергенција со земјите – членки на ЕУ.

И покрај остварените резултати во изминатиот период, Владата на Република Македонија ќе продолжи со спроведување дополнителни мерки и активности во насока на понатамошно подобрување на бизнис-климата во земјата, а за кои се очекува дека ќе придонесат кон зајакнување на конкурентноста на македонската економија. Согласно анализата на поединечните индикатори од Извештајот „Doing Business 2013“, позначајни мерки и активности предвидени за периодот 2013 – 2015 година се: засилена промоција на електронската регистрација на бизнис, намалување на трошоците и времето за добивање

¹⁸ Програмата за работа на Владата на Република Македонија (2011 – 2015) ја усвои Собранието на Република Македонија на 29.07.2011 година.

приклучок на електрична енергија што ќе се овозможи со примена на новите мрежни правила, воспоставување електронски услуги за плаќање даноци и такси во градот Скопје, континуирано зголемување на базата на податоци на приватното кредитно биро, воведување задолжителна обврска за електронско плаќање даноци за правните лица, унапредување на системот за електронско поднесување царински декларации и царински документи, засилена промоција на медијацијата при решавање на споровите со цел намалување на високиот трошок како процент од побарувањето и зголемување на стапката на реорганизација и реструктурирање на претпријатијата во стечајната постапка.

Регулаторна реформа. Во однос на регулаторната гилотина, во тек е имплементација на мерките од втората и третата фаза, со кои се постигнува значително отстранување голем административен товар, како и поедноставување на голем дел од постапките и процедурите за издавање одобренија и дозволи за водење бизнис. По анализата и процената на добиените предлози од страна на МСП, Владата на Република Македонија во јуни 2012 година, го усвои акцискиот план за реализација на фазата 4 од Регулаторна гилотина наречена „Предност за малите“, со што и официјално започна имплементацијата на оваа фаза. Исто така, во согласност со Програмата за работа на Владата за периодот 2011-2015 година, Владата иницираше нов проект „Регулаторна гилотина за поедноставување на прописите и намалување на трошоците за занаетчиите“ чија цел е да се идентификуваат проблемите со кои се соочуваат занаетчиите при работењето. Кон крајот на август 2012 година, Владата ги разгледа барањата на занаетчиите и усвои сет од 20 прифатливи барања, со чија реализација во идниот период ќе се измени законската регулатива која се однесува на работењето на занаетчиите, ќе се придонесе за намалување на трошоците и поедноставување на процедурите за вршење занаетчиска дејност.

Процена на влијанието на регулативата (РИА). Во насока на континуирано градење на административните капацитети за спроведување на РИА, се врши континуирано спроведување на активностите кои произлегуваат од Акцискиот план за подобрување на регулаторната реформа во Република Македонија и тоа: изработка на работна верзија на нова Методологија за РИА, нова форма на Извештај за РИА, како и критериуми и листа за проверка на квалитетот на РИА документите, воведување ex-post анализа при што е изработена работна верзија на Методологија за спроведување ex-post анализа, спроведување целосна и детална анализа на процесот на донесување закони, подзаконски акти и стратешки документи во рамките на министерствата, како и изработка на дијаграми, обука на 60 државни службеници за напредни техники за РИА и сл.

Со цел проширување и продлабочување на знаењето на државните службеници во поглед на техниките кои се користат при спроведување на процената на влијанието на регулативата (cost-benefit, standard-cost model и други), во следниот период ќе се спроведува целосна процена на влијанието на регулативата врз занаетчиството и социјалното домување чии резултати ќе бидат публикувани во Прирачник за државните службеници за спроведување на РИА.

Во следниот период, се планира организирање промотивен и образовен настан за презентирање на надградениот Единствен електронски регистар на прописи (ЕНЕР) со цел обезбедување негова поширока примена како и обука за повратни механизми за државните службеници вклучени во процесот на РИА и ЕНЕР.

Едношалтерски систем за домашни и странски инвеститори. Во следниот среднорочен период, Владата на Република Македонија предвидува формирање и воспоставување ваков систем кој ќе овозможи сите потребни лиценци и дозволи за започнување и водење бизнис да може да се обезбедат од едно место. Се предвидува изработка на физибилити

студија во која ќе бидат образложени повеќе предлог - опции за воспоставување на едношалтерскиот систем. Физибилити студијата ќе понуди и правна, организациона и техничка рамка, а како составен дел на истата ќе биде изработена мапа на институции кои се одговорни за издавање лиценци и дозволи. Исто така, предвидено е да се спроведе анализа на трошоците за обезбедување на лиценци/дозволи и ќе се изработи единствена база на лиценци и дозволи, кои се од значење за бизнисите.

Дополнително, во тек се подготвителни активности кои имаат за цел започнување на пилот проект во периодот 2013-2015 година за издавање дозволи за градба. Спроведувањето на пилот проектот се очекува да се случи во 2013 година и истиот ќе придонесе кон тестирање на електронскиот пристап за воспоставување електронски едношалтерски систем преку кој ќе се обезбедуваат електронски услуги за бизнисите. Активностите за воспоставување едношалтерски систем за домашни и странски инвеститори се во насока на подготовките за воспоставување „Единствена точка за контакт“ како обврска од Директивата за услуги на ЕУ.

Стратегија за иновации. Во текот на 2011 и 2012 година, Владата на Република Македонија со поддршка на OECD, спроведе анализа на националниот иновациски систем и врз основа на добиените резултати од анализата, изработи Стратегија за иновации со акциски план за периодот од 2013 - 2015 година. Основни цели на Стратегијата за иновации за следниот среднорочен период се зајакнување на склоноста на бизнис секторот за внесување иновации, зајакнување на човечките ресурси за иновации, создавање регулаторно окружување за поддршка на иновациите и зголемување на протокот на знаење помеѓу актерите во иновациите. Со имплементирањето на мерките од Акцискиот план од оваа Стратегија се очекува да се зајакне конкурентноста и да се поттикне економскиот развој заснован на знаење и иновации, што всушност претставува една од трите основни цели на Стратегијата „Европа 2020“. Истовремено, се очекува дека Стратегијата за иновации ќе придонесе за создавање ефективен систем за иновации за сите инволвирани страни (бизнис - заедницата, академскиот сектор и државните органи).

Една од најзначајните мерки на Стратегијата за иновации е формирање на Фонд за иновации и технолошки развој што е во согласност со стратешката определба за поддршка на развојот на приватниот сектор на Владата на Република Македонија. Со формирањето на Фондот ќе се обезбеди поддршка на развојот на МСП, нови извори за финансирање на нивните проекти со посебен акцент на иновациите и ќе се овозможат поголеми вложувања во истражувања и развој на нови технологии. Целта е да се зголемат инвестициите во делот на иновациите, како и да се подобри комуникацијата и соработката помеѓу бизнис секторот и универзитетите. Преку Фондот ќе се доделуваат финансиски средства во вид на грантови, условени заеми и еквити инвестиции, а ќе биде достапна и техничка помош за компаниите за нивна подготовка за подобро искористување на средствата од регионалните и европските фондови.

Учество во регионалниот проект „Платформа за развој на претпријатија и иновации за Западен Балкан“. Во периодот 2013 – 2015 година, предвидено е Република Македонија да се приклучи кон регионалниот проект „Платформа за развој на претпријатија и иновации за Западен Балкан“ кој е поддржан од ЕК, ЕБОР и Европскиот инвестициски фонд. Проектот има за цел да им овозможи нови извори на финансирање на компаниите од земјите од Регионот на ЈИЕ и истиот е составен од четири компоненти: Фонд за иновации, Фонд за експанзија, Гарантен фонд и Фонд за техничка помош.

Учиме од бизнис – заедницата. Во насока на постигнување широк консензус, креирање економски политики и зајакнување на дијалогот со бизнис - заедницата, Владата на

Република Македонија во периодот 2013 – 2015 година ќе продолжи со спроведувањето на проектот „Учиме од бизнис-заедницата“. Целта на овој проект е согледување на идеите и иницијативите на бизнис заедницата, а кои се во насока на подобрување на деловното окружување, како и идентификување на главните проблеми со кои се соочуваат компаниите при своето работење. За таа цел, стручни владини тимови од различни институции годишно ќе посетуваат најмалку 100 компании низ целата територија на Република Македонија. Со проектот се опфатени компании со различна големина и степен на успешност, кои самостојно или преку стопанските комори ќе покажат интерес да бидат посетени од страна на стручните владини тимови. Имплементацијата на овој проект започна во 2010 година, кога беа посетени вкупно 150 компании во 24 града во Република Македонија. Од приближно 130 барања и иницијативи коишто беа детално разгледани од страна на надлежните институции, 40% се прифатени и целосно реализирани, 10% се делумно реализирани, а останатите не се прифатени или се неосновани. Кон крајот на 2011 година, беа посетени нови 165 компании и беа поднесени вкупно 220 барања и иницијативи, по коишто институциите сèуште постапуваат.

Акциски план за подобрување на глобалната конкурентност на Република Македонија. Во периодот 2013-2015 година, се планира ревидирање на Акцискиот план за подобрување на глобалната конкурентност и економските слободи во смисла на негово надополнување согласно резултатите од последниот Извештај за глобална конкурентност за 2012-2013 година на Светскиот економски форум. Предвидено е акцискиот план да се усогласи со бизнис заедницата во т.н. „Мастер план“ за подобрување на глобалната конкурентност и економските слободи на Република Македонија.

Активности на Националниот совет за претприемништво и конкурентност (НСПК). НСПК е целосно функционален и регистриран правен субјект, кој работи на обезбедување широк консензус и зајакнување на дијалогот помеѓу Владата и бизнис заедница. Активностите на НСПК во следниот среднорочен период вклучуваат подобрување на конкурентноста преку идентификување проблематични области и изработка на Национални стратегии за унапредување на конкурентноста на македонската економија, подобрување на условите и намалување на трошоците за водење бизнис, промоција и поттикнување на извозот за производите и услугите со повисока додадена вредност кон растечките пазари (надвор од земјите од регионот), вклучување на финансиските институции во развојот на конкурентна економија, како и зголемување на домашните и странските инвестиции и следење на Извештајот за глобална конкурентност на Светскиот економски форум.

Топ менаџмент. Една од иницијативите во рамките на Програмата за работа на Владата (2011-2015) е проектот наречен „Топ менаџмент“, преку кој на менаџери од македонски извозно-ориентирани компании им се обезбедува теоретска обука во Република Македонија и практична обука во компании од соодветни области во развиени земји во странство. Преку овој проект на менаџерите им се овозможува да ги унапредат своите менаџерските способности и да стекнат практични искуства во процесите на преговарање, одлучување, маркетинг и менаџирање на ресурсите во соодветни компании во странство. Со пренесувањето на странските искуства ќе се придонесе за унапредување на конкурентноста на македонските компании и зголемување на извозот на македонската економија во целина. Во рамките на првата фаза на проектот, 98 менаџери поминаа теоретска обука во Македонија. Од нив, 28 менаџери беа испратени на практична обука во Словенија, додека пак 11 менаџери поминаа и практична обука во Германија. Во периодот 2013-2015 година, предвидено е да се обезбеди теоретска обука на нови 100 менаџери,

додека пак практична обука е предвидено да се обезбеди за менаџерите кои во првата фаза на проектот се здобиле само со теоретска обука.

Македонско сонценце. Проектот „Македонско сонценце“ има за цел да овозможи најголемиот број на меѓународно барани сертификати да се издаваат во Република Македонија. Во склоп на овој проект, во периодот 2013-2015 се предвидува воведување на знак „Македонско сонценце“ кој ќе гарантира дека производот или услугата која го носи овој знак, ги задоволува меѓународно бараните стандарди за сообразност и исполнува и дополнителни критериуми за квалитет поставени и прифатени од претставниците на секој од секторите во стопанството. Со овој проект ќе се поедностават постапките за добивање сертификати за сообразност, ќе се намалат трошоците на домашните производители, ќе се зајакне конкурентната моќ и ќе се подобри извозниот потенцијал на македонското стопанство. Истовремено, со знакот „Македонско сонценце“ ќе се изгради препознатлив бренд на национално и меѓународно ниво и ќе се подигне свеста на македонските компании за потребата за насочување на нивната бизнис стратегија кон остварување конкурентна предност заснована на квалитет.

4.2.2. Пазар на труд

4.2.2.1. Образование

Тргувајќи од човечките ресурси како основа за одржлив развој, вработувања и зголемување на конкурентноста, три од петте стратешки приоритети на Владата на Република Македонија за наредниот среднорочен период се фокусирани на развојот на човечкиот капитал.

Наука и истражување. Согласно препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2012 година, ќе се донесе Национална програма за истражување и развој 2013-2016 година. Ќе продолжат подготовките за успешно вклучување во новата ЕУ програма - *Хоризонт 2020*. За олеснето вклучување во Европската истражувачка област и придонес кон Иновационата унија, согласно препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија во 2012 година, ќе продолжат повеќегодишните капитални проекти *Превод на 1000 стручни, научни книги и учебници* и *Лаборатории 2010/2020* за набавка на 190 лаборатории за јавните високообразовни установи и институти. Ќе се поттикнува соработката универзитет-стопанство со финансирање мали (до 50.000 евра) и големи проекти (над 50.000 евра) за развој на нови технологии во приватниот сектор, со универзитетски професори како главни истражувачи.

Високо образование. Во периодот 2013-2015 година ќе продолжи имплементацијата на Болоњскиот процес, особено од аспект на квалитет на високото образование, интердисциплинарност на студиските програми и развој на постдокторски студии. Ќе продолжи финансирањето на државната квота за II и III циклус на студии, а со јавно – приватно партнерство ќе се унапредат и условите за сместување на студентите на државните универзитети. Во согласност со националната политика за обезбедување еднаков пристап кон високото образование, социјалната кохезија и доживотното учење, ќе продолжи спроведувањето на *Проектот 35/45*, со досега запишани преку 1000 студенти. Ќе продолжи интернационализацијата на високото образование со учество во ЕУ програмите за образование и во новата програма од областа на образованието и младите (со работен наслов *Еразмус за сите 2014-2020*), како и во програмата *CEEPUS*. Ќе продолжи спроведувањето на проектот „*Стипендии за студирање во странство*“ кој овозможува студии на престижни странски универзитети во областите од интерес за општествено-економскиот развој на земјата.

Основно и средно образование. Клучните политики ќе бидат поврзани со: подобрување на легислативата, развој на современи наставни програми поврзани со примена на современи образовни методологии и ИКТ, подигање на квалитетот на воспитно-образовниот процес, обезбедување еднакви услови за образование на децата од сите општествено-економски категории, децата со посебни образовни потреби и социјална инклузија.

Во согласност со препораките од Пристапниот дијалог на високо ниво помеѓу Република Македонија и ЕУ започнат во 2012 година, ќе се реализира проектот „Рана социјализација“ за стекнување клучни предучилишни знаења, вештини и квалитетни програми за предучилишно воспитание. Проектот „Вешти и компетентни“ ќе придонесе за зголемени применливи знаења, вештини и способности преку воведување претприемништво во програмите на сите нивоа, зголемување на компетенциите и ефективноста на наставниот кадар, следење на излезните резултати од образованието и нивно подобрување, како и партнерски однос со стопанството. Особено внимание ќе се посвети на инклузија на децата со посебни потреби во средните училишта, реформа на уметничкото образование со подобрување на условите за работа и промовирање политики за рано изучување на странските јазици. Во рамките на поддршката на еднаквиот пристап до сите нивоа на образование, а во согласност со приоритетите од Пристапното партнерство, ќе продолжи обезбедувањето бесплатно сместување ученици во средно образование, стипендии за ученици со посебни потреби, ученици од социјалните категории, талентирани ученици и талентирани ученици спортисти.

Согласно препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија во 2012 година, ќе продолжи имплементацијата на Стратегијата за интегрирано образование, поддржана од повеќе донатори. Исто така, во согласност со препораките од Извештајот, продолжува поддршката на учениците Роми, со мерки за зголемување на опфатот, намалување на раното напуштање на образованието и зголемување на квалитетот на образованието, вклучувајќи преку 600 стипендии на годишно ниво и натамошна примена на менторскиот и титорскиот систем (120 стипендии во учебната 2012/13 година). Исто така, согласно препораките од Извештајот, ќе се унапредува образовната инфраструктура согласно правилата за енергетска ефикасност. Акцентот е ставен на рамномерен регионален развој и на средини со мешовит етнички состав.

Стручното образование и обука. Реформите во согласност со Бриж процесот ќе продолжат. Ќе продолжи примената на Протоколот за соработка на социјалните партнери во областа на стручното образование и обука и на Меморандумот за соработка и разбирање, преку долгорочна соработка на Центарот за стручно образование и обука, Владата и социјалните партнери. Ќе продолжи и имплементацијата на Стратегијата за развој на Центарот за стручно образование и обука, развојот на стандарди за занимања и наставни програми согласно потребите на пазарот на трудот, вклучувајќи програми за ученици со посебни образовни потреби, испитни програми и тестови за екстерно проверување на постигнувањата на учениците. Исто така, ќе продолжи учеството во проектот за претприемничко учење во земјите на ЈИЕ. ИПА твининг проектот придонесува за реформирање на две- и три-годишното стручно образование и обука. Во 2013 година ќе се усвои и ќе започне имплементацијата на Стратегија за стручно образование и обука, поддржана од Европската фондација за обука. Согласно годишните Оперативни планови за активни програми и мерки за вработување, ќе продолжи соработката со Агенцијата за вработување во подготовка на програми и организирање обуки за занимања дефицитарни на пазарот на трудот, како и ангажманот на имплементација на Националната стратегија за вработување на Република Македонија 2015 година.

Образование на возрасните. Ќе продолжи реализацијата на Стратегијата за образование на возрасни преку годишни акциски планови, особено од аспект на функционирање на

системите за верификување понудувачи и програми за образование на возрасни, како и одржување на каталозите на понудувачи и програми за образование на возрасните. Ќе продолжи промоцијата на кариерен развој и професионално усовршување, унапредување на соработката со локалната администрација и социјалните партнери и др. За зголемување на социјалната кохезија и еднаков пристап до образование, ќе се реализира проектот „*Центри за образование на возрасни*“, во регионите со изразена потреба од ваков тип на образование. Центарот за образование на возрасни ќе соработува со Агенцијата за вработување во развојот и имплементацијата на наставните програми за образование на возрасни, за профили за кои има потреба на пазарот на трудот. Значаен придонес во зајакнувањето на системот за образование на возрасните дава ИПА твининг проектот „*Поддршка за градење на капацитетите на Центарот за образование на возрасните, развој на програми за образование на возрасни и програми за описменување и за дооформување на основното образование на исклучените лица*“. Ќе продолжи имплементацијата на Уредбата за Националната рамка на високообразовни квалификации, како и развојот на Националната рамка на квалификации за нивоа различни од високообразовните квалификации. Ќе продолжи и јакнењето на административните капацитети и имплементација на Директивата 2005/36 на ЕУ за заемно признавање на професионалните квалификации.

4.2.2.2. Пазар на труд

Со оглед на проблемот на структурната невработеност на Република Македонија, врвен стратешки приоритет на Владата на Република Македонија, согласно Програмата за работа и приоритети утврдени во повеќе стратешки документи, претставува зголемувањето на економскиот раст и намалување на долгорочната невработеност, високата стапка на невработеност кај младите, како и подигање на свесноста за потребата од борба против непријавената работа, како еден од предусловите за пораст на животниот стандард на граѓаните. Зголемување на учеството на пазарот на трудот и намалување на структурната невработеност се меѓу главните приоритети и препораки кои произлегуваат од Пристапното партнерство на Република Македонија и Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2012 година.

Во насока на креирање кохерентна стратешка рамка за намалување на невработеноста, во 2012 година во соработка со синдикатите и организациите на работодавачи се имплементираа политики и програми кои се во согласност со Националната стратегија за вработување (2011 – 2015), во која се дефинирани клучните приоритети, цели и политики кои ќе придонесат за зголемување на учеството и отворање повеќе работни места на среден рок преку:

- натамошно подобрување на бизнис-климата и конкурентноста и зголемување на инвестициите;
- подобрување на механизмите на пазарот на трудот, како што се измени на законската регулатива, утврдување на минимална плата и сл;
- подобрување на образовниот систем и човековите ресурси согласно потребите на пазарот на трудот;
- зголемување на свеста на јавноста за прашања поврзани со пазарот на трудот и вработеноста;
- борба против сивата економија и неформалната вработеност;
- ефикасни служби на пазарот на трудот преку натамошна модернизација и зголемување на квантитетот и квалитетот на услугите, подобрување на процедурите за размена на податоци;

- обезбедување поголема безбедност и флексибилност на работните места;
- имплементација на активните политики на пазарот на трудот;
- развој на ефикасен и функционален социјален дијалог, и сл.

За остварување на поставените цели во Националната стратегија за вработување 2015 година ќе се реализираат мерки од Националниот акциски план за вработување 2011-2013 година кои се во согласност со интегрираните насоки на Стратегијата „Европа 2020“ за економските политики и политиките за вработување на земјите членки на ЕУ. Притоа, имајќи ја предвид и Иницијативата за можноста на младите на ЕУ за развивање програми за вработување, образование и вештини за младите и за преземање активности во рамките на националните политики за вработување, во соработка со Меѓународната организација на труд изработен е нов Национален акциски план за вработување млади (2013-2015 година) со кој се планира да се опфатат 28% од вкупното младо население на возраст од 15 до 29 години со цел зголемување на вработливоста што ќе им помогне поподготвени да влезат на пазарот на трудот.

Во текот на 2012, Меѓународната организација на трудот изработи анализа на перформансите од три активни програми на пазарот на труд (обука, субвенционирано вработување и помош при самовработување) имплементирани од страна на АВРМ во периодот од 2007–2010 година. Резултатите од анализата покажуваат дека 57,8 % од сите учесници од трите разгледувани програми биле вработени во текот на 2012 година, што се смета за релативно висок процент. Притоа, 77,2% од лицата кои во текот на 2007-2010 година искористиле средства од програмата за самовработување, 55,8% од лицата кои искористиле средства од програмата за обука и 43,4% од програмата за субвенционирано вработување, го задржале своето работно место и во 2012 година. Како резултат на оваа анализа и успешноста на овие мерки, Владата и во наредниот среднорочен период ќе продолжи со имплементирање на вакви и слични мерки со цел подобрување на состојбата на пазарот на труд.

Имено, имајќи ги предвид специфичните потреби и услови на пазарот на трудот во Република Македонија, институционалните капацитети, како и можностите за јавно финансирање, со цел намалување на долгорочната невработеност, високата стапка на невработеност на младите, зголемување на учеството на жените на пазарот на трудот, односно зголемување на учеството на пазарот на трудот и намалување на структурната невработеност, во периодот 2013-2015 година ќе се реализираат следните мерки:

- поддршка за самовработување за започнување сопствен бизнис;
- дополнителни вработувања со грантови за секое нововработено лице во фирмите кои се регистрирани со мерките за самовработување;
- подготовка за вработување преку обуки, преквалификации или доквалификации на невработени лица заради стекнување знаења и вештини, со цел зголемување на нивната вработливост;
- обука за одделни занимања кои се дефицитарни на пазарот на трудот според искажаните потреби на пазарот на трудот од претходната година;
- поддршка за самовработување со поволни кредити;
- формализирање неформални бизниси во функција на намалување на сивата економија;
- практиканство како поддршка за прво вработување на младите до 27 години,
- субвенционирање на вработувањето невработени лица кои потешко се вклучуваат на пазарот на трудот (долгорочно невработени, млади, самохрани родители, постари лица од 55-62 години, жртви на семејно насилство; жени, лица со статус на деца без родители, Роми и др.);

- субвенционирање на вработувањето инвалидни лица и сл.

Менаџирањето на политиките за вработување ќе биде потпомогнато со подобрен систем на мониторинг, ориентиран со анализирање податоци, комуницирање и користење информации за напредокот во имплементација на политиките за вработување и достигнувањата на нејзините цели. Раководењето на политиките за вработување ќе биде потпомогнато со систем на евалуација. Системот на мониторинг и евалуација се развива во рамките на имплементацијата на Твининг проектот *„Поддршка на националните политики за вработување“*.

Имплементацијата на ИПА проектот *„Понатамошна модернизација на Агенцијата за вработување“* ќе придонесе за зајакнување на институционалните капацитети и понатамошна модернизација на Агенцијата и подобрување на квалитетот, ефикасноста и ефективноста на нејзините услуги. Активностите на Проектот и во наредниот период ќе бидат насочени кон поедноставување и рационализација на процедурите, давање услуги на невработените лица и работодавачите, внатрешна комуникација и управување со знаење, планирање, мониторинг и известување и човечки ресурси.

Во наредниот среднорочен период, Агенцијата ќе продолжи со отпочнатите активности, со планирање и спроведување нови активности кои ќе придонесат за целосна трансформација во современа служба за вработување усогласена со стандардите на ЕУ. Посебен акцент е ставен на следните активности: воведување систем за управување со квалитет согласно стандардот ISO 9001:2008, имплементација на Законот за изменување и дополнување на Законот за вработувањето и осигурување во случај на невработеност со цел согледување на реалниот број на баратели на работа, утврдување на структурата на барателите на работа, креирање соодветни активни политики и мерки за вработување прилагодени според потребите на барателите на работа и можностите на пазарот на трудот, развој на услугите за вработување со зголемување на опфатот на корисниците и зајакнување на индивидуалниот пристап во работењето со невработените лица, особено со лицата со намалени можности на пазарот на трудот, спроведување на ИПА проектите *„Поддршка за вработување на млади лица, долгорочно невработени и жени II“* и *„Поддршка на Агенцијата за вработување за имплементација на активни мерки и услуги за вработување“*, учество во имплементацијата на проектот ИПА проектот *„Јакнење на капацитетите за ефективна имплементација на законодавството во областа на слободното движење на работници“*, зајакнување на човечките ресурси со обуки преку Програмата за билатерална соработка помеѓу Министерството за труд и социјална политика на Република Македонија и Министерството за труд, вработување, професионална обука и социјален дијалог на Франција, имплементација на проектот на УСАИД *„Младинска мрежа за стекнување вештини за вработување“* со цел подобрување на квалитетот на понудата на пазарот на трудот и следење на флукуацијата на работната сила и предвидување на работодавачите во однос на нови вработувања преку Анализата на потребите од вештините на пазарот на трудот во Република Македонија.

4.2.3. Сектор на претпријатија

Мали и средни претпријатија. Со учество од 99,6% во вкупниот број на претпријатија и со истовремено апсорбирање на 79,5% од вкупниот број вработени, ММСП продолжуваат да претставуваат важни учесници во економијата.

Во 2013 година се предвидува изготвување и имплементирање интегрирана Програма за конкурентност, иновации и претприемништво која ќе ги обедини Програмата за

имплементација на индустриската политика во Република Македонија, Програмата за развој на претприемништвото, конкурентноста и иновативноста на малите и средни претпријатија и Програмата за поддршка и развој на кластерското здружување во Република Македонија. Ова се прави со цел зајакнување на поддршката, поефикасно креирање и имплементирање на политиките на зголемување на конкурентноста, како и заради потранспарентно и поедноставено информирање на бизнис заедницата за мерките со кои се поддржуваат деловните субјекти за зголемување на нивната конкурентност. Во рамките на интегрираната Програма се предвидуваат следниве активности: примена на франшизингот како бизнис метод, поддршка на бизнис инкубаторите, имплементација на стандардите за квалитет ИСО и ХАСАП, меѓународна пријава на патент, претприемништвото кај жените, претпријатија со брзорастечки потенцијал, промоција на занаетството, поддршка на младите занаетчии и автентичните македонски ракотворби.

Третата фаза на Проектот за финансирање на МСП и други приоритетни проекти во износ од 100 милиони евра претставува продолжување на успешната реализација на првиот и вториот проект (во вкупен износ од 150 милиони евра), како и продолжување на поддршката на приватниот сектор од страна на Владата на Република Македонија од аспект на поддршка на нови проекти, нови вработувања, зголемена ликвидност на стопанството и зголемен извоз. За реализација на третата фаза, во јули 2012 година беше потпишан Договор со ЕИБ. Заклучно со ноември 2012 година, повлечена е првата транша од кредитната линија од третата фаза на овој Проект во износ од 22 милиони евра, што е одраз на високиот интерес кај МСП за искористување на овие средства.

Индустриска политика. Согласно приоритетите од Пристапното партнерство, беше донесен и се имплементира стратешкиот документ „*Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020*“, кој промовира интегриран и проактивен пристап за поттикнување на конкурентноста на економијата. Во документот се дефинирани неколку области на делување, кои директно влијаат на поттикнување на конкурентноста на индустријата и тоа: зголемување на меѓународната соработка и поттикнување СДИ, применливо истражување, развој и иновации, еколошки технологии, производи и услуги за одржлив развој, развој на МСП и претприемништво и соработка во кластери и мрежи. Целите на овој стратешки документ се во согласност со приоритетите и иницијативите предложени во Стратегијата „Европа-2020“, конкретно со иницијативата за воспоставување интегрирана индустриска политика во ерата на глобализација во чиј фокус се конкурентноста и одржливиот раст, како и иницијативата за зајакнување на конкурентноста.

Во периодот 2013-2015 година предвидено е да се реализираат многу нови проекти кои ќе ја зајакнат поддршката на развојот на приватниот сектор базиран на знаење и иновации, што е тесно поврзано со определбата за овозможување поголеми приватни инвестиции во доменот на истражување и развој, понудена во иницијативата за создавање Унија на иновации на Стратегијата „Европа 2020“. Имено, во следниот среднорочен период, предвидено е понатамошна имплементација на Стратегијата за извоз каде како приоритетни сектори за поддршка се издвоени: индустрија на метали и прецизна механика која вклучува автомобилска индустрија, текстил, агро-бизнис и прехранбена индустрија и ИКТ. Поддршката се реализира преку помош и поддршка за учество на саеми, групни Б2Б средби, трговски мисии итн. Фокусот во периодот 2013-2015 година е и во зајакнување на институционалниот капацитет на Агенцијата за странски инвестиции и промоција на извозот (АСИПИ) за зајакната трговска и инвестициска промоција и активно ангажирање на промоторите.

Со цел ефикасна координација меѓу сите засегнати страни и усогласување на активностите, усвоен е Акциски план за имплементација на индустриската политика за периодот 2012-2013 година. Значаен инпут во зајакнување на институционалниот капацитет за имплементација на проактивната индустриска политика ќе биде реализацијата на ИПА проектот „*Зајакнување на институционалниот капацитет за имплементација на индустриската политика*“, кој се очекува да започне да се имплементира од 2013 година.

Во насока на потранспарентно информирање на бизнис заедницата за мерките и програмите наменети за нивна поддршка изработено е интерактивно веб - решение (конкурентност.мк), каде на единствено место се претставени сите мерки во програмите на Владата, донаторски проекти и други релевантни информации поврзани со конкурентноста.

Во рамки на вертикалниот аспект на индустриската политика, досега се подготвени неколку стратегии/програми за развој на одделни сектори и тоа текстил, туризам и челик. Со поддршка од Светска банка, се подготвија неколку секторски анализи кои даваат подobar преглед за зголемување на конкурентноста и извозните потенцијали на овие сектори и ќе ги утврдат потребните активности. За периодот 2013 – 2015 година, како посебни програми за секторска поддршка се програмите за поддршка и развој на туризмот. Од аспект на секторска извозна промоција преку донаторски проекти се реализира промоција на ИКТ, земјоделски производи и преработки и други.

Во Република Македонија посебно внимание се посветува и на општествената одговорност на претпријатија. Владата на Република Македонија ќе продолжи и во иднина со координација на активностите поврзани со развој на концептот на општествената одговорност во земјата. Веќе пет години, Министерството за економија доделува Национална награда за најдобри општествено одговорни практики на македонските претпријатија и планира оваа манифестација да продолжи да ја организира и во иднина.

Конкурентција и државна помош. Во април 2012 година, започна проектот од програмата ИПА 2009 „*Поддршка на Комисијата за заштита на конкурентноста за контрола на државната помош*“, кој ќе трае 18 месеци. Во рамките на проектот се одржуваат работилници и се подготвуваат уредби кои произлегуваат од Законот за контрола на државната помош. До крајот на 2012 година, треба да се донесат две уредби и една насока кои ќе бидат целосно усогласени со соодветните регулативи и насоки на ЕУ. Во периодот 2013-2015 година, планирани се следните активности:

- организирање обуки за сите чинители во контролата на државната помош – даватели и приматели на државна помош, судии и новинари;
- понатамошно зајакнување на административниот капацитет на Комисијата преку овозможување напредни обуки и зголемување на бројот на вработените од антитруст и концентрации;
- издавање Водич за разоткривање на незаконските договарања кај јавните набавки;
- понатамошно ефикасно спроведување на законодавството за заштита на конкурентноста со цел обезбедување слободна пазарна конкурентција и ефикасно спроведување на законодавството за контрола на државната помош и подобрување на квалитетот на одлуките за државна помош.

Заштита на потрошувачите. Во првиот квартал од 2013 година треба да започне реализација на ИПА проектот „*Хармонизација на законодавството и градење на капацитетите на полето на заштитата на потрошувачите*“ кој е предвидено да трае до 2015 година. Проектот се состои од две компоненти, каде првата компонента опфаќа

натамошна хармонизација на потрошувачкото законодавство, приближно иста заштита на потрошувачите како во ЕУ и доградување на капацитетот на владините и невладините институции за натамошно поуспешно креирање и водење на политиката на заштита на потрошувачите. Втората компонента опфаќа директна финансиска поддршка на невладините организации (НВО) од областа на заштита на потрошувачите и истата се очекува да придонесе за активно учество на НВО на полето на образованието и едукацијата на потрошувачите, информирање и советување на потрошувачите, зголемување на капацитетот на НВО за сопствено менаџирање на прашањата од областа на правата на потрошувачите, зголемување на свеста за правата на потрошувачите, имплементација на потрошувачката политика преку добро структурирани стратегии за зголемување на свеста на потрошувачите, активно учество во воспоставување и обезбедување процедури за алтернативно решавање на спорите и воспоставување и развивање база за регистрирање и разрешување на жалбите на потрошувачите.

4.2.4. Финансиски систем

Банкарство. Во насока на натамошна либерализација на движењето на капиталот, а во согласност со препораките од Извештајот на ЕК за напредокот на Република Македонија за 2012 година, до крајот на 2013 година ќе се донесе нов Закон за девизно работење.

Во 2013 година ќе се донесе Закон за изменување и дополнување на Законот за кредитно биро. Измените во Законот се во насока на воведување надзор над функционирањето на кредитното биро и проширување на опфатот на податоци со кои располага Кредитното биро. Со измените на Законот ќе се зголеми корисноста на податоците и услугите од страна на Кредитното биро, ќе се подобри ефикасноста на деловните субјекти и ќе се унапреди деловниот и инвестицискиот амбиент во Република Македонија, како еден од предусловите за привлекување странски инвеститори.

Во периодот 2013-2015 година, ќе се следат регулаторните промени на меѓународно и на ниво на ЕУ, особено во делот кој се однесува на мерките за подобрување на состојбите кај банките и формирање на т.н. bridge bank. По донесувањето на соодветните директиви, Република Македонија ќе пристапи кон нивно имплементирање. Во 2013 година, ќе започнат подготовителни активности за изработка на регулативата за напредните пристапи според Базел 2, во согласност со состојбите во банкарскиот сектор и банкарската супервизија. Се очекува регулативата да биде усвоена во посочениот тригодишен период. Во овој период ќе се работи на регулирање на стандардите содржани во Базел 3.

Со цел целосно усогласување со соодветното законодавство на ЕУ, во следниот среднорочен период ќе се донесе нов Закон за платниот промет. Заради комплексноста, одобрен е проект преку ИПА 2010 кој се очекува да започне со реализација на почетокот од 2014 година. Со транспонирањето на Директивата 2007/64/ЕС во националното законодавство, ќе се изврши либерализација на платежни услуги, односно на пазарот на платежни услуги ќе се овозможи влез на нови субјекти кои не се деловни банки. Донесувањето на новиот закон за платежните услуги ќе влијае на зајакнување на употребата и примената на нови дигитални и компјутерски уреди за извршување на платните трансакции, навремена подготовка на институциите задолжени за регулирање, лиценцирање и надгледување на даватели на платежните услуги и воведување на новите инструменти за плаќање кредитни трансфери и директни задолжувања.

Пазар на капитал. Во согласност со препораките на ЕК од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2012 година и целите за реформа на финансискиот систем од

Стратегијата „Европа 2020“, во периодот 2013 – 2015 година предвидени се повеќе активности во сферата на пазарот на капитал со крајна цел за воспоставување модерен, пазарно ориентиран, стабилен и конкурентен финансиски сектор. Во таа насока, планирано е донесување нов Закон за пазар на капитал кој ќе биде целосно усогласен со соодветното законодавството на ЕУ, а со кој ќе се обезбеди поголема заштита на малцинските акционери во акционерските друштва, поголема транспарентност на компаниите и воведување нови финансиски инструменти. За подготовка на новиот закон одобрен е проект преку ИПА 2010 кој се очекува да започне со реализација на почетокот од 2013 година. Исто така, ќе се донесе нов Закон за преземање на акционерски друштва со кој ќе се допрецизираат исклучоците од обврската за давање понуда за преземање, постапка на утврдување постоење на заедничко дејствување и ќе се уредат правилата на неутралност, реципроцитет и пробивање.

Заради усогласување на домашното законодавство со пакетот UCITS 4 (воведување фондови - потхранувачи и фондови - господари, воведување европски пасош, процедури за прекугранични и домашни спојувања на инвестициските фондови и обезбедување поголема информираност на инвеститорите преку воведување документ како додаток на основниот проспект на фондот), ќе се донесат измени на Законот за инвестициски фондови.

Во следниот среднорочен период, КХВ ќе реализира работни посети на релевантните регулаторни органи од регионот заради унапредување на своето работење и размена на искуства од областа на корпоративните финансии и супервизијата на пазарни учесници. Исто така, приоритетите на КХВ ќе бидат насочени и кон понатамошно зајакнување на пазарот на хартии од вредност преку повеќе активности, кои се планира да бидат опфатени во идната Стратегија за развој на пазарот на хартии од вредност за периодот 2013-2018 година и акцискиот план за спроведување на истата, меѓу кои се:

- интензивно подготвување на актите и процедурите за воведување на ISO 9001:2008;
- за унапредување и подобрување на транспарентноста и олеснување на работата на компаниите при доставувањето на финансиските извештаи, КХВ ќе продолжи со активности за унапредување на електронскиот систем за достава на извештаи и ќе продолжи со одржување работилници со акционерските друштва;
- учество во воведувањето систем за електронско доставување и обработка на релевантните финансиски податоци (спроведување XBRL Стратегија) од страна на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност, акционерските друштва со посебни обврски за известување, друштвата за управување со инвестициски фондови и инвестициските фондови;
- донесување План за континуитет во работењето на КХВ во кој ќе се опишат процедурите и мерките кои ќе се преземаат во одредени вонредни околности, со цел да се обезбеди непречено функционирање на работењето на КХВ;
- продлабочување на соработката со другите регулатори на пазарите на хартии од вредност во регионот за поддржување на активностите за интеграција на пазарите на хартии од вредност преку воспоставување заедничка платформа за тргување, порамнување - прифаќање заеднички правила за транспарентност и заеднички правила за котација;
- заради поттикнување и зголемување на тргувањето на секундарниот пазар и збогатување на пазарот со нови хартии од вредност, се планира организирање работилници и обуки за поттикнување на друштвата со ограничена одговорност за спроведување на IPO, како и поттикнување на постојните акционерски друштва за нови јавни понуди на хартии од вредност;

- изготвување програма заедно со Македонската берза и Централниот депозитар за хартии од вредност, за едукација на потенцијалните издавачи на хартии од вредност и на потенцијалните инвеститори и за промоција на пазарот на капитал и др.

Сектор на осигурување. Со цел имплементација на најдобрите практики на ниво на ЕУ, но пред сè заради зацврстување на стабилноста на секторот Осигурување, во следниот среднорочен период планирано е донесување нов Закон за осигурување во кој ќе се имплементира новата ЕУ Директива 2009/138/ЕЦ (Solvency II). Со новиот закон ќе се надминат слабостите и недореченостите на постојната регулатива, особено во делот на основањето и управувањето со осигурителните друштва, брокерските и посредничките услуги. Истовремено, на Агенцијата за супервизија на осигурувањето (во понатамошен текст АСО) ќе ѝ се дадат овластувања да пристапи кон дефинирање и утврдување динамика за имплементирање на стандардите за солвентност на осигурителните друштва. За имплементирање на стандардите за солвентност, АСО ќе обезбеди континуирана обука на постојниот кадар, како и доекипирање на секторот за супервизија.

Активностите во врска со Проектот за развој на осигурителниот пазар од катастрофални ризици продолжуваат и понатаму. Европа Ре до крајот на 2012 година ќе понуди партнерски договори за друштвата за неживотно осигурување кои дејствуваат на пазарот на осигурување во Република Македонија. Со овие друштва, Европа Ре ќе работи на развој на осигурителните производи кои се планирани да бидат промовирани во септември 2013 година. АСО презема низа активности за промовирање на развојот на овој сегмент од осигурителниот пазар, а до крајот на 2012 година ќе донесе и подзаконски акт за нето задршка кој ќе претставува почеток на користењето супервизија базирана на ризик.

Во рамките на соработката со Светската банка, на АСО ѝ беше одобрен техничка поддршка за либерализација на пазарот за задолжителното осигурување од автоодговорност што е во согласност со препораките од Извештајот на ЕК за напредокот на Република Македонија за 2011. Целта на проектот е да се развие регулаторна рамка и можност за актуарска пресметка на премиските стапки и техничките резерви кај задолжителното осигурување од автоодговорност.

Еден од главните приоритети на АСО е развојот на заштита на потрошувачите и постапување по претставки од осигурениците. За таа цел, АСО до крајот на 2012 година ќе организира работилница која ќе се однесува на унапредување на заштитата на потрошувачите како и за развивање на свеста и финансиско описменување на јавноста.

АСО ќе ја продолжи соработката со супервизорските тела од земјите членки на ЕУ со кои има склучено меморандуми за соработка, пред сè во вршењето заеднички супервизии со регулаторите од земјите од каде потекнуваат матичните компании и учество на АСО во супервизорски колеџи по покана на регулаторите од земјите во кои е седиштето на друштвата за осигурување кои се присутни на македонскиот пазар.

Во сегментот регулатива и лиценцирање, во периодот 2013-2015 година планирано е донесување на уште 6 подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за супервизија на осигурувањето и другите закони од надлежност на АСО, а кои регулираат прашања од областа на лиценцирањето и правила за оценка на акционери и менаџери, управување со ризик, реосигурување, начини на известување до АСО, итн. Покрај активностите во делот на воспоставување и континуирано подобрување на регулаторната рамка, во текот на 2013-2015 година АСО ќе се насочи и кон активности на понатамошно унапредување и развој на дејноста застапување и посредување во осигурувањето преку продолжување на активностите за спроведување континуирана обука на застапници и брокери во

осигурувањето. Континуираната обука на застапниците и брокери ќе придонесе за зголемување на ефикасноста на пазарот на осигурителни услуги и зголемување на довербата на корисниците на осигурителни услуги во осигурителниот сектор. Во моментот е во тек првата обука за актуари која ја организира АСО, а од која во 2013 година се очекуваат новите актуари. Поради големиот интерес за оваа обука, АСО планира да организира нов циклус за обука на актуари и во периодот 2013 – 2015 година.

АСО го започна проектот за самооценка за степенот на примена и усогласеност со Основните принципи на осигурувањето на Меѓународната асоцијација на осигурителни супервизори (IAIS) и доби задоволителни резултати за примената на ICP 1 и ICP 2. Во периодот 2013–2015 година, АСО ќе продолжи со проектот за самооценка и со останатите Основни принципи на осигурувањето. Во АСО во тек се подготовки на документација и имплементирање квалитативни стандарди за првата сертификација за добивање ISO 9001:2008, активност која е предвидена да заврши во 2013 година.

Сектор на капитално-финансирано пензиско осигурување. Унапредување на пензискиот систем, вклучувајќи го капитално-финансираното пензиско осигурување односно вториот и третиот столб од пензискиот систем, е предуслов за реализација на стратешките определби на Владата на Република Македонија за приближување кон европските стандарди и вредности и за обезбедување достоинствен живот на сите граѓани.

Врз основа на измената на Законот за задолжително капитално-финансирано пензиско осигурување од јули 2012 година, до крајот на годината се очекува именувањето членови на Советот на експерти на МАПАС и промена на интерните акти во првата половина на 2013 година, со што практично ќе се заокружи институционалната независност на МАПАС, што е во согласност со препораките на ЕК во Извештајот за 2012 година.

Во согласност со препораките на ЕК за зајакнување на супервизорскиот капацитет на МАПАС, во септември 2012 година вработените во Секторот за контрола се стекнаа со сертификати за инвестициски советници. Беше спроведена обука за вработените во секторите за контрола на тема - Пазари на капитал. Овие обуки ќе продолжат во текот на октомври и ноември 2012 година. Тројца вработени во МАПАС од крајот на 2012 и во 2013 година ќе учествуваат на обуки на Македонската берза за подобра едукација, професионалност и компетитивност. Исто така, се планира присуство на работилниците организирани од ИОПС за финансиска едукација, како и семинари поврзани со супервизија заснована на оценка на ризик со цел добивање сертификати за управување со ризик.

Во октомври 2012 година започна првата теренска контрола базирана на оценка на ризикот на второто пензиско друштво, од овластени лица од МАПАС со присуство на ИПА консултант од оваа област. До крајот на 2012 година треба да завршат активностите поврзани со контролата и да се сумираат резултатите, а потоа да се споредат со резултатите од првата ваква контрола на другото друштво.

Во МАПАС во тек се подготовки на документација и имплементирање на квалитативни стандарди за првата сертификација за добивање ISO 9001:2008, предвидено да заврши во 2013 година. Исто така, МАПАС работи и на воведување систем за управување со безбедност на информациите (ISMS) заради имплементација на ИСО 27001/2005.

До крајот на 2014 година се планира донесување на подзаконските акти кои произлегуваат од Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување. Во следниот среднорочен период ќе се работи на унапредување и натамошен развој на овој систем.

Заради поефикасно спроведување на супервизијата и намалување на можностите од преносот на потенцијалните ризици меѓу различните сегменти на финансискиот систем, во периодот 2013-2015 година ќе продолжи соработката меѓу националните супервизорски тела преку одржување редовни средби.

4.2.5. Земјоделство и земјоделска политика

Земјишна политика. Во земјишната политика, приоритетите за 2013-2015 година се:

- континуирана распределба на слободното државно земјоделско земјиште на земјоделските производители, вклучително и пасиштата;
- регулирање на употребата на земјоделско земјиште кое е поседувано од земјоделските производители, но без доказ за сопственост;
- евидентирање на постојните објекти за земјоделска намена изградени на земјоделско земјиште и овозможување изградба на земјоделски објекти по поедноставена постапка, без плаќање комуналии;
- воспоставување институционален капацитет за управување со процесите за консолидација на земјоделското земјиште и примена на активностите согласно Националната стратегија за консолидација на земјоделското земјиште со обезбедување поддршка на проекти за консолидација на земјоделското земјиште;
- доделување државно земјоделското земјиште на плодуюживање на социјално необезбедени категории население со цел да се обезбеди економска активност на овие категории и нивно вклучување во категории на вработени лица кои остваруваат егзистенција од земјоделска дејност.

Во следниот период исто така ќе се интензивираат активностите за информирање на земјоделските производители за постапките и придобивките од впишување на земјоделските објекти изградени на земјоделско земјиште и зајакнување на институционалното окружување за транспарентно спроведување на земјишната политика.

Политика на директна поддршка. Во транзиционен период на усогласување на системите за директна поддршка согласно приоритетите на Заедничката земјоделска политика и механизмите за исплата на директна поддршка согласно Европскиот земјоделски гарантен фонд (ЕАГФ), Република Македонија ќе ги спроведува мерките за директна поддршка во насока на:

- водење континуирана и стабилна политика на директна поддршка во земјоделството во сточарството, овоштарството и градинарството, полјоделството, лозарството и тутунопроизводството преку директни исплати по грло и по хектар;
- зајакнување на системот на ефикасност на мерките за директна поддршка преку примена на показатели и резултати од Системот за прибирање сметководствени податоци за земјоделското стопанство (ФАДН) при дефинирање на висината за исплатите;
- зајакнување на системот на исплата на мерките за директна поддршка и административна контрола преку примена на целосно изграден Интегриран систем за административна контрола (ИСАК) и комплементарните системи особено преку имплементација на електронско поврзување на регистрите за евиденција на земјоделските стопанства и имплементација на Системот за идентификација емјишни парцели, Винскиот катастар и Катастарот на овошни насади и маслинки;
- институционална надградба на Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој за примена на функциите на „Платежна агенција“ по принципите и механизмите за исплата на директна поддршка согласно ЕАГФ.

Уредување на пазарите со земјоделско - прехранбени производи. Во насока на целосно спроведување на одредбите од новиот Закон за квалитет на земјоделски производи кој е во согласност со регулативите на ЕУ за „Заедничка пазарна организација“, во следниот среднорочен период се предвидува воспоставување регистри за повисоки стандарди за географски индикации, ознаки на потекло и традиционална посебност. Со поддршка на проектот АгБиз финансиран од УСАИД, обезбедена е техничка помош за сите заинтересирани субјекти за регистрирање 11 производи со географски индикации во следниот среднорочен период.

Исто така, во следниот среднорочен период се предвидува обезбедување техничка поддршка за информирање на земјоделските производители за склучување договори за откуп на земјоделски производи, регистрација на откупувачите и едукација за начинот на кој функционира пазарот на земјоделски производи, поддршка на програми за промоција на национални брендови на нови алтернативни пазари и домашни маркетинг кампањи за производителите со ниска национална потрошувачка, воведување на националниот знак за квалитет „Македонско сонценце“, обезбедување постојани информации за движењата, побарувачката и цените на земјоделските пазари како и предвидувањата за движењата во наредните сезони преку Пазарниот информативен систем при МЗШВ.

Воедно, во следниот среднорочен период се предвидува формирање на новите задруги и зајакнување на нивниот капацитет за самостојно функционирање, воспоставување систем на континуирани обуки за менаџери кои ќе управуваат со земјоделските задруги за подобрување на маркетиншките, организациските и менаџерските способности, организирање национална медиумска кампања за промоција на економското здружување на земјоделците и иницирање интерес кај потенцијалните задружници.

Рурален развој. Приоритети на политиката на рурален развој за 2013-2015 година се:

- подобрување на постојните мерки кои се применуваат во ИПАРД програмата во насока на подобрување на условите за прифатливост и проширување на можностите за финансирање за целосно спроведување на програмските цели претежно со фокус на целите за модернизација и зголемување на конкурентност на земјоделските стопанства, примена на стандардите за безбедност на храна и диверзификација на економските активности во рурални средини;
- примена на мерки за анимација на руралната популација, бизнис секторот во руралните средини и невладиниот сектор за воспоставување ЛАГ и подготовка на капацитети за изготвување локални стратегии за развој на рурални средини и нивно спроведување;
- финансиска поддршка на процесот за побрзо предавање на земјоделските стопанства на млади земјоделци од 18 до 40 години со обезбедување финансиски стимулации за започнување на новиот земјоделски бизнис;
- поддршка на производството кое се базира на агро-еколошкиот пристап за одржување посебни традиционални предели, биодиверзитет и унапредување на традиционалните сорти и видови;
- поттикнување на основање и развој на семејни бизниси и остварување дополнителни приходи од земјоделски и неземјоделски дејности, преку кофинансирање проекти за диверзификација на активности во рурални средини.

Во однос, пак, на развој на руралниот туризам, фокусот во наредниот период ќе биде ставен во насока на зајакнување на туристичката понуда во руралните средини преку:

- зајакната промоција на мерките за поддршка на инвестициите во рурален туризам согласно ИПАРД програмата;

- континуирано спроведување мерки за поддршка на општините за збогатување на туристичката понуда на ниво на општини преку инвестиции во јавни излетнички места, инфраструктурно поврзување на културните знаменитости од локално значење, одбележување полски и шумски пешачки патеки, воспоставување велосипедски патеки и шеталишта итн;
- воведување унифицирани стандарди за рурално сместување согласно системот на стандарди на ЕУРГИТЕС за добивање домашна ознака „Калинка“ за категорија на објект и воспоставување информативна мрежа за сите даватели на туристички услуги;
- зајакнување на услугите во руралните средини преку едукација на давателите на туристички услуги во руралните средини за промоција и употреба на етно стилот, традиционалната архитектура, начинот на домување, народната уметност, ракотворбите, обичаите и фолклорот и традиционалните јадења со цел да бидат способни да креираат конкурентни туристички понуди;
- промоција на винскиот туризам со изработка на туристички програми „Патот на виното“ за домашни и странски посетители и организирани посети на винариите и винските региони, дегустација на традиционална македонска храна и вино, како и разгледување на процесот на производство на македонското вино.

Во насока на обезбедување систем на постојано партнерство и вклученост на невладиниот сектор во креирање и следење на ефектите на политиката за рурален развој се предвидува поддршка за воспоставување и функционирање на национална мрежа за рурален развој. Воедно, во следниот среднорочен период се предвидува воспоставување на систем за планирање на истражувањето и техничко-технолошките практики во областа на земјоделството и руралниот развој и воведување посебна повеќегодишна програма за истражување и развој во земјоделството. Во прилог на тоа, во периодот се предвидува обезбедување државна помош за инвестициони вложувања за реализација на апликативни и базични научно-истражувачки проекти и воспоставување показно - демонстративни подрачја врз основа на доставен и одобрен повеќегодишен план за реализација во висина од 1% од вкупните средства за рурален развој.

Безбедност на храна. Во поглед на безбедноста на храната, во периодот 2013–2015 година фокусот ќе биде ставен на следните активности:

- спроведување на повеќегодишната Стратегија за подобрување и следење на квалитетот на млекото и воспоставување систем за следење на квалитетот на млекото во согласност со препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2012 година;
- оценка на сообразноста на операторите кои работат со храна од животинско потекло од аспект на исполнетост на ЕУ стандардите за безбедност на храната, и следење на нивните активности за постигнување на минималните стандарди за безбедност на храната согласно ЕУ стандардите;
- воспоставување систем за третирање, собирање и преработка на отпадот од животинско потекло.

Во областа на ветеринарното здравство, активностите во следниот среднорочен период се насочени кон либерализација на ветеринарните услуги и зголемување на квалитетот на ветеринарните услуги, заокружување на регистрите за идентификација и регистрација на животните и воспоставување регистар на пчелни семејства, за поуспешно следење на болестите и контрола на бројот на пчелни семејства.

Фитосанитарна политика. Целите на фитосанитарната политика во периодот 2013-2015 година се во насока на изработка на долгогодишна стратегија со активни мерки и

политики за подигнување на квалитетот на семенскиот и саден материјал, зајакнување на системот на внатрешно следење на болестите кај растенијата, контрола на квалитетот на препаратите за заштита на растенија и ѓубривата и едукација на земјоделските производители за примена на сертифициран семенски и саден материјал како и принципите на добра земјоделска пракса и примена на исправни и одржливи методи на земјоделско производство за заштита на почвата и водата. За зајакнување на понудата на квалитетен посадочен материјал преку јавно-приватно партнерство ќе се овозможи изградба на најмалку еден современ расадник за семенски и саден материјал за производство на фито-исправен расад, особено за подрачјата со интензивно градинарско и овоштарско производство. Преку програмата за финансиска поддршка во руралниот развој како подготвителна мерка за примена на агро-еколошка поддршка, ќе се финансираат активности за воспоставување ген-банка на автохтони растителни сорти и систем на примена на автохотни сорти за одржување на нивната застапеност од аспект на зачувување на биодиверзитетот, што е во согласност со препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2012 година. Дополнително, во наредниот период напорите во оваа област ќе се насочат кон зајакнување на производството и пазарот со семе и саден материјал и заштитни средства преку посебни мерки за контрола на производството и трговијата на семенски материјал, нивно декларирање и проверка на квалитетот. Предвидени се и активности за зајакнување на правната регулатива во оваа област како и изработка и примена на мониторинг планови за извозни земјоделски производи од растително потекло.

4.2.6. Владеење на правото и извршување на договорите

Владата на Република Македонија во периодот 2013-2015 ќе продолжи со реализација на активностите кои ќе бидат насочени кон понатамошно јакнење на независноста и зголемување на ефикасноста на судството. Во таа насока, приоритетите на Владата на Република Македонија во периодот 2013-2015 година ќе бидат сконцентрирани кон имплементација на донесените закони од областа на правосудството.

Во следниот среднорочен период ќе биде спроведена почетната обука на Петтата генерација слушатели за судии и јавни обвинители во рамките на Академијата за судии и јавни обвинители. Притоа, при реализацијата на почетната обука посебен акцент ќе биде ставен на обука за правото на ЕУ и меѓународните стандарди и практичните аспекти и специјализацијата на кандидатите за судии и јавни обвинители уште во пораната фаза од обуката.

Во рамките на Академијата за судии и јавни обвинители ќе продолжат активностите за реализација на континуираната обука за судии и јавни обвинители, особено на теми кои се во насока на имплементација на меѓународните стандарди и специјализирани теми од областа на парничната постапка, трговското право, стечајното право и слично.

Во областа на независноста на судството, активностите ќе бидат насочени кон имплементација на законските одредби кои се однесуваат на системот на кариера во напредувањето на судиите, новите одредби за дисциплинска одговорност и утврдување нестручно и несовесно вршење на работата на судиите преку воведување објективизирани и мерливи критериуми, зголемувањето на транспарентноста во работата на судовите и спроведувањето на новиот систем на оценување на судиите преку објективни квалитативни и квантитативни критериуми.

Согласно со препораките од Пристапното партнерство за алоцирање на адекватни средства во судството, во периодот од 2013 до 2015 година Судскиот буџет ќе биде двојно зголемен и тоа со подеднакво годишно зголемување за 0,1%, и тоа од постојните 0,4% во однос на БДП до достигнувањето на 0,8% од БДП во 2015 година.

Во делот на собирањето на статистичките показатели за работата на судовите, приоритет ќе биде ставен на имплементацијата на донесената Методологија за судска статистика. За таа цел, изработена е софтверска апликација која ќе овозможи собирање, обработка и анализа на статистичките податоци за работа на судовите. Овој систем особено ќе придонесе за унапредување на планирањето во рамките на правосудството, за што ќе бидат користени единаесетте индикатори за мерење на успешноста на работата на судовите дефинирани во Методологијата.

Во областа на ефикасноста на судството, идниот период ќе бидат заокружени проектите за електронска достава и тонско снимање на судењата. Исто така, акцентот ќе биде ставен на работата на извршителите и нотарите по преземањето на платните налози и старите извршни предмети од судовите. Во областите на вештачењето и процената, активностите ќе бидат насочени кон зголемување на квалитетот на извршените вештачења и процени што ќе се постигне со зголемување на стручноста на вештите лица и проценителите. За реализација на оваа цел, ќе продолжат активностите за полагање на испитите за извршители и проценители, издавање лиценци и востановување на потребните регистри.

Во периодот 2013 – 2015 година, ќе продолжат активностите за имплементација на информатичката технологија во правосудните органи. Во таа насока, процесот на воведување информатичка технологија ќе биде проширен и на јавното обвинителство, при што се предвидува поврзување на информатичките системи меѓу судството и јавното обвинителство.

Во поглед на сузбивањето на организираниот криминал и корупцијата, активностите во следниот среднорочен период ќе бидат фокусирани кон примената на новите институти воведени во казненото законодавство, а пред сè, проширената конфискација и неоснованото збогатување, како и обука на сите субјекти во системот на борба против корупцијата. Исто така, посебно внимание ќе биде посветено на примената на новиот Закон за кривичната постака (што започнува од 01.12.2013), во кој клучна новина е пренесувањето на истрагата од судовите во надлежност на јавното обвинителство.

Во областа на казненото право, во периодот од 2013 до 2015 година ќе бидат реализирани повеќе активности за преземање на казнената евиденција од Министерството за внатрешни работи во судовите во Република Македонија.

4.2.7. Административни реформи

Реформа на јавната администрација. Цел на Владата на Република Македонија во наредниот среднорочен период е да спроведе реформи за зголемување на ефикасноста, ефективност и зајакнување на довербата кон администрацијата. Во таа насока, во делот на реформата на јавната администрација, предвидени се следниве мерки за периодот 2013 – 2015 година:

- зајакнување на капацитетите на МИОА и на Државниот управен инспекторат, согласно препораката на ЕК во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2012 година;
- продолжување на имплементацијата на проектот „Оцени ја администрацијата“ со цел непосредно изразување на задоволството на граѓаните од добиените услуги од

- државните институции преку посебен уред софтверски поврзан со системот за пресметка на платата, со цел подигнување на одговорноста на државните службеници;
- продолжување со реализацијата на проектот „Нема погрешна врата“ со цел граѓаните да бидат задолжително услужени без разлика дали се обратиле на вистинското место и во вистинската канцеларија;
 - продолжување на унапредувањето на порталот „Граѓански дневник“, во насока на јакнење на јавната свест за придобивките од оваа алатка;
 - систематска примена на РИА, со цел надминување на забелешката на ЕК наведена во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2012 година;
 - отпочнување со примена на системот за постојано мерење на задоволството на корисниците од административните услуги, во рамките на проектот „Барометар на квалитет“;
 - донесување Закон преку кој прецизно ќе се дефинира начинот на утврдување и зголемување на платите и зајакнување на принципот на кариера и напредување базирано врз компетентност;
 - продолжување на активностите за воведување ISO и CAF стандарди за квалитет во јавната администрација;
 - подготвување и усвојување нов Закон за општата управна постапка (ЗОУП), во насока на зголемување на правата на граѓаните во управните постапки и олеснување на исполнувањето на обврските кон државните институции што претставува забелешка на ЕК и Сигма; и
 - продолжување на имплементацијата на системот за интероперабилност за размена на податоци и документи во електронска форма меѓу институциите.

Подобрување на транспарентноста и одговорноста на администрацијата. Во однос на подобрувањето на транспарентноста и одговорноста на администрацијата, вниманието во наредниот тригодишен период ќе биде фокусирано кон процесот на јакнење на административните капацитети за стратешко планирање преку спроведување обуки за стратешко планирање што е во иста насока со приоритетите кои произлегуваат од Претпристапното партнерство. Се очекува континуирано јакнење на капацитетите за стратешко планирање и континуирано спроведување обуки за стратешко планирање што е во директна корелација со четиригодишната програма на Владата на Република Македонија.

Во периодот 2013-2015 година ќе се продолжи со координирано и хармонизирано спроведување на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор за периодот 2012-2017 година, со поттикнување и поддршка на учеството на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики и донесување одлуки и со јакнење на капацитетите за соработка со граѓанскиот сектор, што е во корелација со Стратегијата “Европа – 2020”.

Во фокусот на вниманието во наредниот тригодишен период ќе биде и постојаниот развој на граѓанскиот сектор преку поттикнување развој надвор од главниот град и руралните средини што е во иста насока со приоритетите кои произлегуваат од Претпристапното партнерство и Стратегијата „Европа – 2020“. Развојот на локални стратегии за соработка со граѓанскиот сектор во осум пилот општини ќе биде поддржан преку проектот ИПА „Одржлив граѓански сектор“. Во наредниот период континуирано ќе се развива и соработката со народниот правобранител.

4.2.8. Дополнителни реформски области

4.2.8.1. Надворешна трговија

Трговска отвореност. Степенот на трговската отвореност е важен индикатор и компонента на економскиот раст. Во изминатиот период се забележува континуирано проширување на интегрираноста на Република Македонија во светските трговски текови и пораст на трговската отвореност. Во 2011 година се забележува одредено стабилизирање и подобрување на перформансите на надворешниот сектор, при што трговската отвореност бележи позитивно поместување за 15,0 п.п. во однос на 2010 година и изнесува 109,5%. Неповолните движења во надворешното окружување во првите девет месеци од 2012 година резултираше со негативни движења во надворешниот сектор, при што извозот на стоки забележа поместување надолу од 3,5%, а увозот регистрираше поместување надолу од 1,9%. Според проекциите на Министерството за финансии, се очекува трговската отвореност во 2012 да изнесува 104% со тенденција на натамошен раст во 2013 и 2014 година на 107% и 114% соодветно, додека во 2015 година се очекува да изнесува околу 121%.

Либерализација на трговијата со стоки во рамките на ЦЕФТА. Активностите на Република Македонија во однос на Договорот за изменување и пристапување во ЦЕФТА 2006, во 2011 година беа насочени кон ратификација на Дополнителниот Протокол на ЦЕФТА 2006 за натамошна либерализација на трговијата. Дополнителниот Протокол со Република Албанија влезе во сила на 15.11.2011 година и со Република Молдавија на 13.01.2012 година. Постигната е целосна либерализација со укинување на царинските давачки во трговијата со земјоделско-прехранбени производи со Република Албанија и Република Молдавија со исклучок на виното за кое е доделена реципрочна квота од 1000 хекто литри. При исполнувањето на квотата ќе се применува редовна царинска стапка.

Трговија со услуги. Имајќи ги предвид предностите од воспоставување поголема слобода во трговијата со услуги во регионот во рамки на ЦЕФТА Договорот, во 2012 година се спроведоа активности за оцена на потенцијалите за дополнителна либерализација на услугите меѓу земјите членки на ЦЕФТА, односно се спроведе анализа на отвореноста на пазарите на услуги и идентификација на регулаторните бариери во трговијата со услуги. Резултатите од анализата укажаа на можност за натамошна либерализација на трговијата со услуги со цел поуспешна интеграција на земјите во глобалните пазари на услуги. Во таа насока во следниот среднорочен период се планираат активности за започнување на процесот за натамошна либерализација како утврдување заеднички приоритетни услужни сектори кои имаат потенцијал за либерализација како и временска рамка, опфат, формат и фактори кои треба да се земат предвид во процесот на либерализација.

Ратификација на Пан-Еуро-Мед кумулација. Законот за ратификација на Регионалната конвенција за Пан-еуро-медитерански преференцијални правила за потекло на стоката, потпишан на 15.06.2011 година, влезе во сила на 30.05.2012 година. Со ратификација на оваа Конвенција се овозможува замена на сите постоечки протоколи за потекло на стоките со преференцијални трговски договори кои ги склучи ЕУ и олеснување на административните постапки на веќе постоечките правила за потекло на стоките, со цел да обезбедат поголема хармонизација на примена на преференцијални правила за потекло. Во иднина, со склучувањето нови договори за слободна трговија, протоколите за потекло нема да бидат составен дел на договорите и со примената на оваа Конвенција ќе се применуваат унифицирани правила за потекло. По ратификацијата на оваа Конвенција, Република Македонија е во можност да применува преференцијални правила на Пан-еуро медитеранска кумулација во рамките на Регионалната конвенција со земјите-членки на

ЕУ, ЕФТА земјите, земјите од процесот на стабилизација и асоцијација и Република Турција.

Примена на дијагонална кумулација со ЕФТА земјите. Од 01.01.2012 година започна да се применува дијагоналната кумулација на потекло на стоките помеѓу Република Македонија, Република Албанија, Република Хрватска и Република Србија од една страна, и ЕФТА земјите од друга страна.

Договори за економска соработка. Следејќи ја добрата соработка што Република Македонија ја воспоставува со бројни земји на билатерална основа, се наметна потребата од продлабочување на соработката во економски области за кои постојат бизнис-интереси. Како приоритети за позиционирање на соодветниот развој и одржливост, овие договори овозможуваат нови инвестиции и соодветна деловна конкурентност. Во овој контекст, со склучувањето вакви билатерални договори за економска соработка, се предвидува да се опфатат разни економски области, како што се: енергетиката, инфраструктурата, транспортот, земјоделството, индустријата, шумарството, претприемништвото, туризмот и други области на економска соработка, кои можат да бидат меѓусебно договорени. Досега, Република Македонија има склучено 33 билатерални договори за економска соработка.

4.2.8.2. Привлекување странски директни инвестиции и промоција на извозот

Во периодот 2013-2015 година, АСИПИ ќе продолжи со маркетинг кампањите по меѓународни телевизиски канали и печатени медиуми со цел зголемување на имиџот на земјата како атрактивна локација за инвестирање со одлични услови за водење бизнис. Паралелно со овој процес ќе продолжи екипирањето на тимот на економски промотори, со цел поефективна директна презентација на земјата на странски компании кои се заинтересирани за експанзија и релокација на нивните бизнис- активностите во други земји. Во моментот се ангажирани 25 економски промотери кои вршат активна промоција на инвестициските можности и извозниот потенцијал на Република Македонија, со тенденција нивниот број во наредниот период да порасне на 30 економски промотори.

Од почетокот на 2013 година, ќе се активира новата веб-страница на АСИПИ која ќе овозможи поголема ефикасност и полесна прегледност на нејзините содржини. Согласно со активностите за промоција на извозот ќе има и соодветно прилагодување на веб-страницата за која цел е изработен интерактивен портал за трговија. Порталот ќе содржи релевантни информации за странските пазари и информации за македонските извозници, односно нивни профили. Во наредниот период, АСИПИ активно ќе го продолжи процесот на ставање во оперативност на Секторот за промоција на извозот, идентификување соодветни кадри од веќе постоечките капацитети во Агенцијата, како и обезбедување соодветен стручен кадар.

За понатамошно креирање на подобра деловна клима атрактивна за СДИ, во следниот среднорочен период, ќе продолжи реализацијата на Програмата за поттикнување инвестиции за периодот 2011-2014 година.

Рамка 4.1. СДИ во Република Македонија

Владата на Република Македонија ги смета СДИ како еден од темелите за економски раст во следниот период и преку АСИПИ е активна во напорите за привлекување приватни инвеститори во последниве неколку години. Покрај презентација на земјата на меѓународни саеми, објавени се и голем број реклами на познатите светски телевизиски мрежи и весници за подобреното деловно окружување. Покрај тоа, високи владини функционери (вклучувајќи ги и

Премиерот и Министерот за финансии) се често присутни на роуд-шоуа во однапред таргетираните земји, притоа директно обраќајќи им се на приватните инвеститори. Во текот на изминатите неколку години, значителни реформи се направени за да се подобри деловното окружување и тоа се рефлектира во извештаите на Светската банка за водење бизнис, Извештајот на Светскиот економски форум, Извештајот за економски слободи на Фондацијата Херитиџ и други реномирани извештаи каде Република Македонија е препознаена како лидер во регионот на ЈИЕ. Имено, Република Македонија постојано се наведува како една од петте најголеми реформатори во светот и во последниот Извештај за водење бизнис за 2013 година беше рангирана на високот 23^{то} место во светот по условите за водење бизнис. Исто така, воспоставени се слободни ТИРЗ, а со цел на заинтересираните инвеститори да им се обезбеди пристап до висококвалитетна физичката инфраструктура.

Овие напори помогнаа да се привлечат СДИ, кои достигнаа ниво од 4,5% од БДП во 2011 година. За разлика од другите земји во регионот, речиси сите инвестиции се извозно-ориентирани и повеќето од странските инвеститори имаат долгорочен план за инвестирање во земјата. Големи компании, како што се Џонсон Мети и Џонсон Контролс, веќе го проширија своето производство преку дополнителни инвестиции во изградба на нови погони и фабрики, што е знак на доверба во земјата. Неколку компании, исто така, инвестираа за прв пат во текот на 2012 година (претежно во лесна индустрија) и се очекува да започнат со производство кон крајот на 2012 или во почетокот на 2013 година. Во Табела 4.1. се прикажани новите планирани инвестиции, проценетиот аутпут и предвидените вработувања во периодот 2012 – 2015 година.

Табела 4.1. Избрани инвеститори и проценет аутпут (мил. евра)

	Нови планирани инвестиции			Производство/Извоз			Предвидени вработувања
	Вкупно	2012	2013	2012	2013	2014	2012-2015
Johnson Matthey	75,1	18,8	56,3	0,0	570,0	750,0	100
Johnson Controls Stip	20,0	10,0	10,0	3,2	12,2	13,9	1,300
Kemet Electronics	12,5	12,5	0,0	2,3	13,5	20,0	200
Техноhose	2,9	1,8	1,1	1,5	3,0	5,0	93
Protex/Prodis	2,7	2,6	0,1	2,0	3,0	4,0	100
Motherson	11,1	8,3	2,8	0,0	4,0	11,5	150
Van Hool	18,6	9,3	9,3	0,0	12,2	54,2	385
Kromberg&Schubert	15,0	5,5	9,5	6,8	31,4	64,5	1.907
Draexelmeier	15,4	1,1	14,3	0,7	34,7	123,7	2.984
Вкупно	173,3	69,9	103,4	16,5	684,0	1.046,8	5.920

*Извор: АСИПИ, проценки на Светската банка; *некои од инвестициите беа реализирани во 2011 и во почетокот од 2012 година*

Голем број на компании се во напредна фаза на преговори со Владата за нови СДИ (главно во автомобилската индустрија, производство на храна и градежништвото). Очекуваните гринфилд СДИ (во голема мера од страна на извозно-ориентираните индустрии) и инвестициите од други извори (претежно од реинвестирана добивка), во 2013 година се очекува да достигнат околу 270 милиони евра (3,3% од БДП). Очекувањата се дека овој тренд ќе продолжи во 2014 година, во согласност со агендата на структурни реформи во комбинација со агресивен маркетинг, како и проширување на бројот на слободни ТИРЗ од постоечките четири на десет зони.

Извор: Светска банка, АСИПИ, Министерство за финансии и Кабинет на Министерот задолжен за странски инвестиции, м-р Веле Самак

Во однос на обврските на АСИПИ за обезбедување на комплетна и квалитетна услуга на потенцијални странски инвеститори во фазата на прединвестирање, инвестирање и реинвестирање, во следниот период ќе бидат изработени база на инвестициони проекти, база на податоци за локации и готови објекти кои се нудат за продажба, заедничко вложување или под закуп и база на податоци за добавувачите.

Во периодот 2013-2015 година, во континуитет ќе се остварува блиска соработка со странските компании кои веќе инвестирале во земјата со цел идентификување на главните предизвици и проблеми со кои се среќаваат во секојдневното водење на својот бизнис, при што АСИПИ ќе ги информира релевантните институции, а со цел елиминирање на непотребните бариери за водење бизнис. Се очекува сите преземени активности да придонесат за зголемување на приливот на СДИ што ќе значи зголемување на економскиот раст и нови работни места.

4.2.8.3. Царински систем

Со цел исполнување на приоритетите за партнерство на Република Македонија со ЕУ, како и усогласување на царинското законодавство со Acquis, во 2012 година беа донесени измени и дополнувања на Царинскиот закон и Уредбата за спроведување на царинскиот закон.

Во рамките на Проектот за воспоставување Нов компјутеризиран транзитен систем (NCTS), што се реализира преку два паралелни проекта - Имплементација на NCTS и Поддршка на управувањето со имплементацијата на NCTS, во текот на 2012 година интензивно се работеше на воведување национална NCTS апликација. Се вршеа тестирања на апликацијата согласно ЕУ сценарија, а резултатите од тестирањето и потребните забелешки се пратени на изведувачот за нивна имплементација.

Усогласувањето на Царинската тарифа со Комбинираната номенклатура на ЕУ ќе продолжи континуирано да се спроведува и во наредниот среднорочен период, при што новите измени и дополнувања на Комбинираната номенклатура соодветно ќе бидат имплементирани во националното законодавство. Во насока на обезбедување еднообразна примена на правилата за распоредување на стоки и натаму ќе се продолжи со транспонирање на регулативите од оваа област преку соодветни дополнувања на Уредбата за применување на регулативите на Комисијата на европските заедници за распоредување одредени стоки во Комбинираната номенклатура.

Трендот на намалување на царинските давачки согласно предвидената динамика на намалување на царинските стапки предвидена во Програмата за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2011-2015 година, ќе продолжи и во следниот период. Имено од 01.01.2013 година, ќе бидат намалени или укинати царинските давачки за повеќе сектори и индустрии како металопреработувачката индустрија, автомобилската индустрија, а исто така ќе бидат намалени царинските стапки за автобуси, минибуси и товарни вагони наменети за железничкиот транспорт. Со намалувањето на царинските давачки за овие стоки директно ќе се влијае врз намалувањето на трошоците за производство што ќе резултира со зголемување на конкурентноста и продуктивноста во овие индустриски гранки, а воедно ќе се поттикне и развојот на транспортниот сектор.

Царинската управа (ЦУ) ќе продолжи со спроведување на активностите за натамошно унапредување на институционалните и административните капацитети преку континуан систем на обуки и унапредување на човечките ресурси. Борбата против корупцијата ќе продолжи преку преземање превентивни мерки за нејзино сузбивање, натамошно унапредување на веќе воспоставените системи кои овозможуваат контрола на коруптивните и девијантни појави и нивно навремено спречување, со постојано надоградување на сопствените институционални и административни капацитети. Во областа на транзитот, ЦУ ќе ги имплементира сите неопходни барања за пристапување на Република Македонија кон Конвенцијата за заедничка транзитна постапка помеѓу земјите членки на ЕУ и ЕФТА и вклучување на Република Македонија во новиот NCTS.

Во областа на акцизите, во периодот 2013-2015 година ќе се изврши ревидирање на националното акцизно законодавство и усогласување со директивите на ЕУ, како и воведување на нов систем за обработка на акцизни документи кој ќе овозможи електронско поднесување и обработка на акцизни пријави, сметководствено евидентирање и наплата на акцизен долг, евидентирање количини акцизни стоки пуштени во слободен промет, евидентирање и следење решенија за поврат на акцизи, евидентирање и следење на издавањето акцизни контролни марки, издавање и евидентирање акцизни дозволи и одобренја и нивни иматели, како и евидентирање и следење на залихи на акцизни добра.

Во периодот 2013-2015 година, ЦУ ќе воведат и имплементира нов Систем за обработка на царински декларации и акцизни документи (СОЦДАД) - решение кое во рамките на царинските и акцизните постапки ќе ѝ обезбеди на ЦУ управување со царинските декларации и акцизните документи, контрола на движењето на акцизните стоки и размена на електронски пораки во рамки на автоматско административно вршење операции, ефикасност во спроведување на контролите околу наплатените и вратените царински давачки, акцизи, такси и други давачки, олеснување на трговијата преку забрзан проток на стока, подобрување на безбедноста на синџирот на снабдување, согласно стандардите на ЕУ и Светската царинска организација. Овој систем ќе обезбеди размена на податоци помеѓу царинските органи и економските оператори, како и помеѓу царинските органи и другите владини институции. Во рамките на имплементацијата на нов СОЦДАД предвидена е интерконекција со системите на ЕУ - NCTS и ITE, што ќе биде реализирано преку проекти финансирани од ИПА 2008 и ИПА 2009.

Со имплементирање на новиот Систем на обработка на податоци ќе се воведат и интегрирана царинска и статистичка номенклатура на ЕУ ТАРИК (ТАРИМ), во насока на остварување на стратешките приоритети, како што се зголемување на бројот на компании кои користат поедноставени постапки и засилувањето на механизмите на надзор.

ЦУ ќе продолжи со унапредување на деловните и оперативните процеси во работењето преку унапредување на постојните и воведување модерни системи за управување со документи и примена на нови технологии во работењето, непрекината достапност и функционалност на сите оперативни информациски системи, натамошно реорганизирање и зајакнување на ЦУ, како и унапредување на системот за електронско учење.

Согласно ИКТ стратегијата на ЦУ, висок приоритет е дефинирањето алтернативни процедури и воспоставувањето информациски систем кој ќе овозможи брзо возобновување по евентуална катастрофа и кој ќе обезбеди континуитет на деловните процеси. Алтернативните процедури се деловни процедури и мерки, кои се преземаат во случаи дефинирани во Планот за обезбедување континуитет на деловните процеси или пак во Планот за постапување во вонредни ситуации. За ИТ системите кои се посебно критични, алтернативните процедури и нивната организација треба да бидат поддржани и во рамките на царинската легислатива. Исто така, ЦУ како приоритетни цели ги има поставено соработката со економските оператори и други државни институции и инспекциски служби, подобрување на соработката и размена на податоци со државните органи, други царински администрации и ЕУ органи, унапредување на деловните и оперативните процеси во работењето преку учество во проектите е-влада, борбата против недозволената трговија и организираниот криминал, подобрувањето на административниот капацитет на царинската служба во откривање разни форми на царински измами. Посебно внимание ќе се посвети на соработката со другите надлежни државни институции и инспекциски служби во натамошен развој и операционализација

на системот за анализа на ризикот, со цел подобрување на ефикасноста при откривање недозволена трговија и криминал. Ќе биде зајакната улогата на ЦУ кај безбедноста и заштитата на здравјето, животната средина и правата од интелектуална сопственост.

Во периодот 2013-2015 година важен приоритет на царинската лабораторија ќе биде подобрувањето на работните услови во лабораторијата, ревидирање на договорот за деловна-техничка соработка помеѓу ЦУ и Институт за хемија при Природно математичкиот факултет, како и сите потребни активности во насока на акредитација на лабораториските методи во дефинираниот опсег на тестирање.

4.2.8.4. Енергетика

Согласно Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2012 година, во првата половина од 2013 година се очекува да биде заокружена регулаторната рамка што согласно Законот за енергетика претставува предуслов за натамошна либерализација на пазарот на електрична енергија. Во периодот 2013 – 2015 година, ќе следат активности за овозможување целосно отворање на пазарите на електрична енергија и природен гас. Во согласност со препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2012 година, Програмата на Владата за субвенционирање на дел од сметките за потрошена енергија кај социјално загрозените домаќинства ќе продолжи континуирано да се имплементира. Во првата половина од 2013 година, се очекува да се изработи Програмата за реализација на Стратегијата за развој на енергетиката со која ќе се утврдат мерките, условите, начинот и динамиката на реализација на Стратегијата, како и обврските на државните органи, органите на ЕЛС и вршителите на енергетските дејности кои имаат обврска за обезбедување јавна услуга.

Во согласност со заложбите на Владата на Република Македонија за придонес кон исполнување на таргетите од Стратегијата “Европа 2020”, во 2012 година беа спроведувани активности за имплементација на Акцискиот план за енергетска ефикасност во кој се предвидуваат мерки и активности за обезбедување 9% заштеда на енергијата во 2018 година, во однос на просечната потрошувачка на енергија во периодот 2002-2006 година. Во согласност со препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2012 година, во периодот 2013-2015 година, ќе се работи на подзаконски акти за енергетска ефикасност во згради, спроведување енергетски контроли, јакнење на капацитетите на инволвираните институции во спроведување на политиките за енергетска ефикасност.

Имајќи ги предвид препораките на ЕК за промоција на електричната енергија произведена од обновливи извори на енергија, во периодот 2013-2015 година предвидено е да започне имплементацијата на новиот Акциски план за обновливи извори на енергија, каде ќе се предвидат мерки и активности за постигнување на стратешката цел за учество на обновливите извори во финалната потрошувачка на енергија во 2020 година. Во наредниот период, ќе се прави напор на годишно ниво да се носат Програми за надоместувањето на дел од трошоците направени за купени и вградени соларни колектори. Во 2013 година, ќе се спроведуваат активности за усогласување на националното законодавство со Директивата 2009/28. Исто така, ќе се спроведуваат активности поврзани со мерење на потенцијалот на ветерната енергија на пет места со цел да се испита можноста за искористување на ветерот за производство на електрична енергија. Во периодот 2013-2015 година, ќе се објавуваат и огласи за доделување концесија за вода за производство на електрична енергија.

4.2.8.5. Фискална децентрализација

Фискалната децентрализација останува еден од приоритетите кои произлегуваат од Пристапното партнерство на Република Македонија со ЕУ. Постигната е целта сите општини (освен Пласница) во 2012 година да ги финансираат пренесените надлежности со блок-дотации со што завршува фазниот пристап за пренесување и управување со материјалните и финансиски ресурси за пренесените надлежности во образованието, културата, детската и социјална заштита. Со измени и дополнувања на законската регулатива, во следниот среднорочен период се очекува зајакнување на капацитетите за развивање политики за финансирање на општините преку утврдување на вредноста на недвижниот имот за потребите на оданочување имот, кое ќе го врши стручно лице-проценувач, надградување на Методологијата за утврдување на пазарната вредност на недвижниот имот, зголемување на дотацијата од ДДВ, задолжување базирано на транспарентни и поедноставни постапки и јакнење на капацитетите за финансиско управување и контрола. Со успешно администрирање и наплата на сопствените приходи во наредниот среднорочен период ќе продолжи процесот на пораст на сопствените приходи на општините и капацитетот за менаџирање на средствата, извршувањето на пренесените надлежности и управувањето со финансиските средства и другите ресурси потребни за нивно извршување. Напредокот во делот на фискалната децентрализација се потврдува со податоците за наплатените даночни приходи врз кои општината има автономија на наплатата, кои во периодот 2005 - 2011 година се зголемија за два пати. Исто така, се констатира пораст на учеството на локалните даноци во БДП од 1% во 2005 година на 1,5% во 2011 година.

Владата ќе продолжи со спроведувањето на процесот на фискална децентрализација во рамките на целосно воспоставената законска и институционална рамка на локалната самоуправа, со развиени, одговорни и функционални ЕЛС и ниво на локална демократија што ќе ги приближи граѓаните што е можно повеќе до институциите на локалната самоуправа.

4.2.8.6. Транспорт

Согласно приоритетите од пристапното партнерство, Република Македонија продолжува со имплементацијата на Меморандумот за разбирање за Југоисточно - европската главна регионална мрежа и активно учествува во регионалните иницијативи, со цврста и значајна соработка во рамките на Транспортната опсерваторија на Југоисточна Европа (СЕЕТО). Република Македонија учествува во изработката на новиот петгодишен план 2013-2017 и реализирање на приоритетите од повеќе годишниот план 2012 - 2015. Исто така, Република Македонија активно учествуваше во преговорите за Договорот за основање Транспортна заедница помеѓу ЕУ и земјите од ЈИЕ, кои започнаа во јуни 2008 година.

Во април 2012 година Министерството за транспорт и врски ја ажурираше Националната транспортна стратегија (2007 – 2017). Главните цели на оваа стратегија се: промовирање на економскиот раст со градење, подобрување, управување и одржување на транспортните служби, инфраструктура и мрежи за добивање максимална ефикасност; промовирање на интегрираната и интерконектирана транспортна мрежа која воспоставува ефективни услуги за корисниците, како и активностите и областите во Република Македонија на кои им служи; промовирање на социјалниот фактор со поврзување на далечните и неразвиени заедници и зголемување на пристапноста на транспортната мрежа; промовирање на заштитата на животната средина и подобрување на здравството со градење и инвестирање во јавниот транспорт и другите видови ефикасен и постојан транспорт кој ја намалува

емисијата и потрошувачката на ресурси и енергија; подобрување на безбедноста на патувањето со намалување на несреќите и подобрување на личната безбедност на пешаците, велосипедистите, возачите, патниците и интеграција со олеснување на планирањето и издавањето билети за патувањето и овозможување редовна конекција помеѓу различните форми на транспорт. Следното ревидирање на целите и активностите предвидени со Стратегијата е планирано да се изврши во април 2014 година.

Патен сообраќај. Заради целосно регулирање на односите во патниот сообраќај со земјите од Европа, во периодот 2013-2015 година се планира продолжување на активностите за склучување Спогодби за меѓународен правоз на патници и стоки со земјите со кои Владата на Република Македонија сè уште нема склучено спогодба, односно со Кралството Шведска, Република Финска, Република Литванија, Република Португалија и со Република Ирска. Заради зајакнување на административните, оперативните и менаџерските капацитети на Државниот инспекторат за транспорт (ДИТ) што претставува забелешка на ЕК во Извештајот за напредокот за 2012 година, во рамките на проектот поддржан од ИПА за ефикасно спроведување на легислативата во патниот транспорт, во наредниот период се предвидува реализација на 18-месечната обука за спроведување на инспекциските контроли при вршење на превозот на патници и стоки во патниот сообраќај од страна на инспекторите од ДИТ.

Внатрешен воден сообраќај. Во текот на 2012 година се изврши Измена и дополнување на законот за внатрешна пловидба со цел имплементација на директивата (87/54/ЕЕС) за пристап на професии за обавување на дејноста превоз на стоки во внатрешната пловидба.

Железнички сообраќај. Во следниот среднорочен период, се предвидува продолжување на активностите поврзани со компензирање на дел од загубите во патничкиот превоз, преку обезбедување и реализација на финансиски средства во Буџетот на Министерството за транспорт и врски, а наменети за железничката инфраструктура преку Годишна програма за финансирање на железничката инфраструктура, изработка и објавување на Објавата на мрежа од страна на управителот на железничката инфраструктура. Воедно, се предвидува доекипирање на Управата за сигурност во железничкиот систем, како и изработка на упатства за издавање сертификати за сигурност на железничките превозници, издавање дозволи на машиновозачи, овластување за обучувачи и испитувачи за вршење обука и спроведување испити за општа професионална способност, за стручно познавање и компетентност во врска со железничко возило и железничка инфраструктура на машиновозачи.

Воздушен сообраќај. Во следниот среднорочен период предвидена е изработка на нова Национална стратегија за развој на воздухопловството во Република Македонија. Следејќи го концептот на „Единствено европско небо“, Владата на Република Македонија презема чекори за реструктурирање на воздушниот простор врз основа на протоколот на сообраќај, а не според националните граници. Со цел да се понудат конкретни решенија за унапредување на состојбата во секторот на воздушниот сообраќај, во тек е подготовка на регионален проект *„Подготовка на студија за важноста на секторот воздушен сообраќај за економскиот и социјалниот развој и соработка во ЈИЕ“*, кој би бил финансиран преку инструментот - Инвестициска рамка за Западен Балкан.

Позначајни активности кои се предвидени за следниот среднорочен период се: промовирање на употребата на хеликоптери за превоз од аеродроми до хотели, одморалишта и болници, а со цел употреба на хеликоптери за превоз како замена за урбаниот транспорт, давање на леталиштата под концесија, а со цел подобрување и развој на инфраструктурата, унапредување на безбедноста на воздушниот сообраќај, ревидирање

на постоечките и склучување нови билатерални спогодби за редовен воздушен сообраќај, ревизија на подзаконските акти кои произлегуваат од законот за воздухопловство со цел усогласување со воздухопловното право со ЕУ прописите, меѓународните стандарди и препорачани практики и ратификувани меѓународни договори, привлекување нови ниско-тарифни авиопревозници и започнување на иницијални активности околу сателитска навигација во транспортниот сектор.

Поштенски услуги. Работата на Агенцијата за пошти како независно регулаторно тело е насочена кон спроведување на законските обврски и надлежности во функција на зајакнување на условите за обезбедување на универзалната услуга, спроведување на контролирана и постепена либерализација на пазарот и заштита на интересите на корисниците на поштенските услуги. Со оглед дека со почетокот на 2015 година се укинува резервираната услуга, односно монополот во обезбедување на поштенските услуги, приоритетна активност на Агенцијата ќе биде постојано следење на давателот на универзалната услуга за целосно и доследно обезбедување на универзалната услуга во интерес на корисниците. Агенцијата за пошти, согласно своите надлежности за мониторинг на поштенскиот пазар, ќе биде насочена кон создавање квалитетни услуги вклучително во делот на брзината и точноста, со што давателите на поштенските услуги ќе бидат под постојан надзор од страна на овластените лица на Агенцијата.

Гасификација. Врз основа на изработената Физибилити студија за гасоводниот систем, изработен е идеен проект за целиот национален систем во вкупна должина од 849км, по кој во 2011/2012 година се изработија и Проект за инфраструктура и Основен проект за приоритетниот магистрален правец во должина од 410км поделен во пет делници. Исто така, Владата на Република Македонија започна постапки за донесување Програма за развој на гасното стопанство на Република Македонија за наредниот период од десет години и изработка на Студија за развој на дистрибуцијата на природен гас.

4.3. Матрица на фискални импликации за планираните реформски мерки (во денари)

Опис на политиката	2012	2013	2014	2015
4.2.1. Деловно окружување				
Формирање One Stop Shop за домашни и странски инвеститори (Регистар)				
А. Имплементација *	x			x
В. Директен нето ефект врз буџетот	0	--	0	0
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	9.400.000	--	27.700.000	27.700.000
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	9.400.000	--	27.700.000	27.700.000
Активности на Националниот совет за претприемништво и конкурентност (НСПК)				
А. Имплементација *	x		x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	600.000	4.300.000	0	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	300.000	12.000.000	12.000.000	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	900.000	16.300.000	12.000.000	--
Формирање Фонд за иновации и технолошки развој во Република Македонија				
А. Имплементација *		x		x
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	24.600.000	18.450.000	18.450.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	98.400.000	252.150.000	252.150.000
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	123.000.000	270.600.000	270.600.000
Учество во Платформата за развој на компании и иновации				
А. Имплементација*		x		x
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	3.075.000	0	0
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	4.305.000	4.305.000
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	3.075.000	4.305.000	4.305.000
Акционен план за подобрување на глобалната конкурентност на Република Македонија				
А. Имплементација *	x			

В. Директен нето ефект врз буџетот	--	18.000.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	18.000.000	--	--
Стратегија за иновации				
А. Имплементација*	x			x
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	8.625.000	5.227.500	5.227.500
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	93.480.000	182.757.500	186.242.500
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	102.090.000	187.985.000	191.470.500
Проект „Топ Менаџмент“ - фаза 2				
А. Имплементација*		x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	50.000.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	50.000.000	--	--
Процена на влијание на регулативата				
А. Имплементација*	x	x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	1.230.000	0	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	6.842.503	1.734.539	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	8.072.503	1.734.539	--	--
4.2.2.Пазар на труд				
Национална програма за научно-истражувачката и развојната дејност и програма за технолошки развој и мобилност (2012-2015)				
А. Имплементација*	x			x
В. Директен нето ефект врз буџетот	121.853.000	147.120.000	390.000.000	429.000.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	176.330.000	171.428.000	0	0
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	298.183.000	318.548.000	390.000.000	429.000.000
Превод на 1000 стручни, научни книги и учебници од кои се учи на врвните, најдобрите и најреномираните универзитети во САД и Англија, а од областа на правото во Франција и Германија				
А. Имплементација*	x			x
В. Директен нето ефект врз буџетот	90.000.000	90.000.000	80.000.000	70.000.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	0
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	90.000.000	90.000.000	80.000.000	70.000.000
„Лаборатории 2010/2020“ за јавните високообразовни установи				
А. Имплементација*	x			x
В. Директен нето ефект врз буџетот	137.678.000	252.028.000	400.000.000	600.000.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	0
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	137.678.000	252.028.000	400.000.000	600.000.000
Имплементација на Стратегијата за интегрирано образование и социјална инклузија				
А. Имплементација*	x			x
В. Директен нето ефект врз буџетот	1.033.957.484	964.398.370	962.396.000	962.396.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	55.876.079	110.043.759	94.428.900	84.889.000
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	1.089.833.563	1.074.442.129	1.056.824.900	1.047.285.000
Вешти и компетентни				
А. Имплементација*	x			x
В. Директен нето ефект врз буџетот	49.380.000	62.063.000	62.063.000	62.063.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	7.717.160	68.704.910	64.063.000	64.063.000
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	57.097.160	130.767.910	126.126.000	12.6126.000
Твининг „Модернизација на системот за образование и обука“				
А. Имплементација*		x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	8.040.530	1.914.412	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	45.562.998	10.848.333	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	53.603.526	12.762.745	--	--
ИПА „Набавка и надградба на опрема за изведување настава согласно со изработените и реформирани стандарди и наставни палнови и програми во системот за стручно образование и обука“				
А. Имплементација*		x	x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	4.776.373	3.184.249	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	27.066.114	18.044.075	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	31.842.487	21.228.324	--

ИПА „Јакнење на доживотното учење преку модернизација на системите за стручното образование и обука и образование на возрасни“				
А. Имплементација*		x		x
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	2.509.200	5.854.800	4.182.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	14.218.800	33.177.159	23.698.041
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	16.728.000	39.031.959	27.880.041
ИПА „Набавка на книги за интеркултурно образование и наставни материјали за училишта во етнички мешани заедници“				
А. Имплементација*			x	x
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	--	1.151.280	767.520
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	6.523.920	4.349.280
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	--	7.675.200	5.116.800
ИПА „Набавка на наставно – спортска опрема за училишта во етнички мешани заедници“				
А. Имплементација*		x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	1.062.720	708.480	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	6.022.080	4.014.720	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	7.084.800	4.723.200	--
Твининг проект „Поддршка за градење на капацитетите на Центарот за образование на возрасните, развој на програми за образование на возрасни и програми за описменување и за дооформување на основното образование на исклучените лица“				
А. Имплементација*	x	x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	7.380.677	1.591.374	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	41.823.998	9.017.745	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	49.204.674	10.609.119	--	--
ИПА „Набавка на систем со поддршка на база на податоци во однос на процесот на признавање на професионални квалификации“				
А. Имплементација*			x	x
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	--	2.167.135	1.444.756
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	12.280.433	8.186.956
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	--	14.447.568	9.631.712
ИПА „Имплементација на законска рамка во однос на процесот на признавање на професионални квалификации“				
А. Имплементација*			x	x
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	--	4.797.000	5.166.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	27.183.000	29.274.000
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	--	31.980.000	34.440.000
Твининг проект „Поддршка на Националната политика за вработување“				
А. Имплементација*	x	x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	6.139.596	1.674.435	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	34.791.044	9.488.464	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	40.930.641	11.162.899	--	--
Годишни оперативни планови за активни мерки на пазарот на труд и програма за самовработување преку заеми				
А. Имплементација*	x			x
В. Директен нето ефект врз буџетот	604.524.400	605.000.000	617.000.000	625.000.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	0
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	604.524.400	605.000.000	617.000.000	625.000.000
Поддршка на АВРМ во спроведување на активните мерки и услуги на пазарот на трудот				
А. Имплементација*			x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	--	4.449.600	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	25.214.400	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	--	29.664.000	--
Поддршка на АВРМ во спроведување на активните мерки и услуги на пазарот на трудот (градба)				
А. Имплементација*			x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	--	5.283.900	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	29.942.100	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	--	35.226.000	--
Поддршка на АВРМ во спроведување на активните мерки и услуги на пазарот на трудот (опрема)				
А. Имплементација*		x	x	

В. Директен нето ефект врз буџетот	--	1.668.600	1.112.400	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	9.455.400	6.303.600	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	11.124.000	7.416.000	--
Модернизација на АВРМ на Република Македонија				
А. Имплементација*	x	x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	3.825.266	5.100.354	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	21.676.505	28.902.006	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	25.501.770	34.002.360	--	--
Зајакнување на борбата против непријавена работа				
А. Имплементација*		x	x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	3.615.300	7.230.600	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	20.486.700	40.973.400	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	24.102.000	48.204.000	--
Зајакнување на борбата против непријавена работа (набавка на опрема за ДИТ)				
Имплементација*		x	x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	1.668.600	1.112.400	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	9.455.400	6.303.600	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	11.124.000	7.416.000	--
Подобрување на вработливоста на жените од немнозинските етнички групи на пазарот на трудот				
А. Имплементација*	x		x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	9.373.824	3.808.116	1.464.660	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	53.118.336	21.579.324	8.299.740	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	62.492.160	25.387.440	9.764.400	--
Зајакнување на улогата на партнерите на локално ниво на полето на подготовка и реализација на проекти од социјална вклученост				
А. Имплементација*		x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	726.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	4.117.000	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	4.853.000	--	--
Воведување компјутерски системи на евиденција за корисниците на социјални услуги во Центрите за социјална работа и едукација на стручните лица				
А. Имплементација*	x	x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	0	0	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	860.000	860.000	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	860.000	860.000	--	--
Поттикнување социјална инклузија и на инклузивен пазар на трудот				
А. Имплементација*	x	x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	8.136.928	5.424.619	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	46.109.258	30.739.505	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	54.246.186	36.164.124	--	--
Справување со невработеноста на младите, жените и долгорочно невработените лица (втор грант)				
А. Имплементација*		x	x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	7.416.000	17.613.000	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	42.024.000	99.807.000	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	49.440.000	117.420.000	--
Зајакнување на капацитети теза интеграција на пазарот на трудот со посебен акцент на жените од немнозинските етнички групи				
А. Имплементација*	x		x	--
В. Директен нето ефект врз буџетот	1.462.478	2.924.956	487.493	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	8.287.374	16.574.749	2.762.458	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	9.749.852	19.499.705	3.249.951	--
Зајакнување на улогата на партнерите на локално ниво на полето на подготовка и реализација на проекти од социјална вклученост (фаза 2)				
А. Имплементација*	--	x	x	--
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	1.112.400	741.600	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	6.303.600	4.202.400	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	7.416.000	4.944.000	--
Поттикнување социјална инклузија (програма за доделување грантови)				

А. Имплементација*			x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	--	13.084.883	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	74.147.671	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	--	87.232.554	--
Модернизација и адаптација на центрите за социјална работа (градба)				
А. Имплементација*			x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	--	5.339.520	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	30.257.280	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	--	35.596.800	--
Модернизација и адаптација на центрите за социјална работа (опрема)				
А. Имплементација*		x	x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	3.837.780	2.558.520	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	21.747.420	14.498.280	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	25.585.200	17.056.800	--
4.2.3. Сектор на претпријатија				
Програма за конкурентност, иновации и претприемништво				
А. Имплементација*		x		x
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	13.371.000	15.000.000	15.000.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	13.371.000	15.000.000	15.000.000
ИПА (2009) „Заклучување на капацитетите за имплементација на индустриската политика“				
А. Имплементација*	x			x
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	7.915.050	8.523.900	1.826.550
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	71.235.450	76.715.100	16.438.950
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	79.150.500	85.239.000	18.265.500
ИПА (2009) „Поддршка на Комисијата за заштита на конкуренцијата за контрола на државната помош“				
А. Имплементација*	x		x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	1.127.499	307.500	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	21.422.499	5.842.500	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	22.549.998	6.150.000	--
ИПА (2010) „Хармонизација на законодавството и градење на капацитетите на полето на заштитата на потрошувачите“				
А. Имплементација*		x		x
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	3.185.700	1.162.350	3.487.050
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	28.671.300	10.461.150	387.450
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	31.857.000	11.623.500	3.874.500
Стратегија за промоција на извозот				
А. Имплементација*	x		x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	1.000.000	1.200.000	1.400.000	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	4.000.000	4.000.000	4.000.000	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	5.000.000	5.200.000	5.400.000	--
4.2.4. Финансиски систем				
ИПА (2010) „Хармонизација со законодавството на ЕУ во делот – слободно движење на капитал и платежни финансиски услуги – Пазар на хартии од вредност и инвестициски услуги“				
А. Имплементација*		x	x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	4.797.000	3.198.000	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	43.173.000	28.782.000	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	47.970.000	31.980.000	--
Имплементација на стратегијата за XBRL				
А. Имплементација*		x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	178.350.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	178.350.000	--	--
Воведување на ISO 9001/2008 во Комисијата за хартии од вредност				
А. Имплементација*		x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	300.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	300.000	--	--

Проект за развој на осигурителен пазар од катастрофални ризици				
А. Имплементација*	x			x
В. Директен нето ефект врз буџетот	240.000.000	--	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	--	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	240.000.000	--	--	--
Воведување на ISO 9001/2008 во Агенцијата за супервизија на осигурување				
А. Имплементација*	x	x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	267.000	--	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	--	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	267.000	--	--	--
ИПА (2008) „Поддршка на МАПАС“				
А. Имплементација*	x			
В. Директен нето ефект врз буџетот	0	--	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	27.064.920	--	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	27.064.920	--	--	--
4.2.5. Земјоделство и земјоделска политика				
ИПА (2009) „Зајакнување на капацитетите за имплементација на политиките од областа на земјоделство и рурален развој“				
А. Имплементација*	x		x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	3.050.400	12.132.925	1.575.425	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	38.769.600	91.043.575	29.933.075	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	41.820.000	103.176.500	31.508.500	--
ИПА (2009) “Зајакнување на капацитетите на надлежните институции за безбедност во храна, ветерина и фитосанитарна политика”				
А. Имплементација*		x		x
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	2.384.047	5.562.777	3.973.412
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	21.456.427	50.064.997	35.760.712
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	23.840.475	55.627.775	39.734.125
ИПА (2010) “Набавка на вакцини против беснило”				
А. Имплементација*	x		x	
В. Директен нето ефект врз буџетот	0	--	0	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	43.542.000	--	29.028.000	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	43.542.000	--	29.028.000	--
Стратегија за подобрување и следење на квалитетот на млекото				
А. Имплементација*		x		x
В. Директен нето ефект врз буџетот	--	915.200.000	911.000.000	951.100.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	915.200.000	911.000.000	911.000.000
Програма за рурален развој				
А. Имплементација*	x	x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	644.938.000	700.000.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	644.938.000	700.00.000	--	--
Програма за семе и саден материјал				
А. Имплементација*	x	x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	2.000.000	4.000.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	2.000.000	4.000.000	--	--
Програма за заштита на растенија				
А. Имплементација*	x	x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	2.000.000	7.000.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	2.000.000	7.000.000	--	--
Програма за безбедност на храната и ветерина				
А. Имплементација*	x	x		
В. Директен нето ефект врз буџетот	163.000.000	172.312.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	--	--

V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	163.000.000	172.312.000	--	--
4.2.6. Владеење на правото и извршување на договорите				
Почетна обука на Петтата генерација слушатели за судии и јавни обвинители				
A. Имплементација*		x		x
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	10.800.000	11.000.000	8.000.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	10.800.000	11.000.000	8.000.000
Софтвер за собирање, обработка и анализа на статистичките податоци за работата на судовите				
A. Имплементација*	x			
V. Директен нето ефект врз буџетот	0	--	--	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	1.845.000	--	--	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	1.845.000	--	--	--
Електронска достава и тонско снимање на судењата				
A. Имплементација*	x			
V. Директен нето ефект врз буџетот	0	--	--	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	3.881.850	--	--	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	3.881.850	--	--	--
Имплементација на новиот Закон за кривична постапка				
A. Имплементација*		x		
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	81.990.000	0	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	79.950.000	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	81.990.000	79.950.000	--
ИПА (2009) „Поддршка на имплементацијата на реформата во правниот систем во кривичното право“				
A. Имплементација*	x		x	
V. Директен нето ефект врз буџетот	4.933.665	5.515.635	2.226.525	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	22.816.500	35.249.750	20.038.750	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	27.750.165	40.765.385	22.265.275	--
ИПА (2010) „Поддршка за ефикасна превенција и борба против корупцијата“				
A. Имплементација*		x		x
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	1.746.600	2.183.250	436.650
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	33.185.400	41.481.750	8.296.350
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	34.932.000	43.665.000	8.733.000
ИПА (2011) „Зајакнување на владеењето на правото - Активност 1 (Поддршка на Министерството за правда во пристапниот процес на земјата во ЕУ)“				
A. Имплементација*		x		x
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	2.075.625	1.660.500	415.125
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	39.436.875	31.549.500	7.887.375
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	41.512.500	33.210.000	8.302.500
4.2.7. Административни реформи				
Зајакнување на капацитетите на МИОА и администрација и на Државниот управен инспекторат				
A. Имплементација*		x		x
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	20.000	30.000	35.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	100.000	115.000	120.000
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	120.000	145.000	155.000
Проект „Оцени ја администрацијата“				
A. Имплементација*		x		
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	15.350.000	15.350.000	15.350.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	15.350.000	15.350.000	15.350.000
Унапредување на порталот „Граѓански дневник“				
A. Имплементација*		x		
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	615.000	--	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	--	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	615.000	--	--
Барометар на квалитет				
A. Имплементација*		x		x
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	20.500.000	20.500.000	20.500.000

V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	20.500.000	20.500.000	20.500.000
Воведување на стандардите ИСО и ЦАФ за квалитет на јавната администрација				
A. Имплементација*			x	x
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	--	18.450.000	18.450.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	--	18.450.000	18.450.000
Имплементација на систем за интероперабилност				
A. Имплементација*		x		
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	615.000	20.000.000	26.000.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	615.000	20.000.000	26.000.000
Систематска примена на РИА				
A. Имплементација*		x		
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	8.097.500	8.097.500	307.500
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	8.097.500	8.097.500	307.500
Стратегија за соработка на Владата со граѓанскиот сектор (2012 - 2017)				
A. Имплементација*	x			x
V. Директен нето ефект врз буџетот	12.000.000	12.000.000	12.000.000	12.000.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	12.000.000	12.000.000	12.000.000	12.000.000
ИПА 2009 „Одржлив граѓански сектор“				
A. Имплементација*		x	x	
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	0	0	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	49.200.000	43.050.000	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	49.200.000	43.050.000	--
Спроведување редовни обуки за стратешко планирање со органите на државната управа				
A. Имплементација*	x			
V. Директен нето ефект врз буџетот	30.000	30.000	30.000	30.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	30.000	30.000	30.000	30.000
4.2.9.3. Царински систем				
ИПА(2010) „Усогласување со акцизното законодавство и постапки на ЕУ“				
A. Имплементација*		x		x
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	1.174.900	1.468.284	293.632
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	22.320.000	27.900.000	5.580.000
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	23.494.900	29.368.284	5.873.632
ИПА(2010) „Анализа и подготовка на нов царински закон“				
A. Имплементација*		x		x
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	1.174.900	1.468.284	293.632
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	22.320.000	27.900.000	5.580.000
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	23.494.900	29.368.284	5.873.632
Имплементација на нов СОЦДАД				
A. Имплементација*	x		x	
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	51.700.000	100.000.000	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	51.700.000	100.000.000	--
ИПА(2009) „Интерконекција со NCTS и ITE системите на ЕУ“				
A. Имплементација*	x		x	
V. Директен нето ефект врз буџетот	8.308.000	5.890.000	9.982.000	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	117.180.000	30.690.000	74.958.000	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	125.488.000	36.580.000	84.940.000	--
4.2.9.4. Енергетика				
Имплементација на првиот Акциски план за енергетска ефикасност на Република Македонија				
A. Имплементација*	x			x
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	930.000	1.000.000	1.000.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0

V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	930.000	1.000.000	1.000.000
Имплементација на Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година				
A. Имплементација*	x	x		
V. Директен нето ефект врз буџетот	4.000.000	4.460.000	--	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	--	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	4.000.000	4.460.000	--	--
Имплементација на Стратегија за искористување обновливи извори на енергија до 2020 година				
A. Имплементација*	x			x
V. Директен нето ефект врз буџетот	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000
Програма за имплементација на Стратегијата за развој на енергетиката до 2030				
A. Имплементација*			x	x
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	--	4.906.000	5.396.600
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	--	4.906.000	5.396.600
ИПА (2009) „Зајакнување на капацитетите на Секторот за енергетика при Министерството за економија и Агенцијата за енергетика“				
A. Имплементација*		x		x
V. Директен нето ефект врз буџетот	--	5.036.850	5.424.300	1.162.350
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	45.331.650	48.818.700	10.461.150
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	50.368.500	53.243.000	11.623.500
4.2.9.6. Транспорт				
Југоисточно-европската транспортна опсерваторија (SEETO)				
A. Имплементација*	x			
V. Директен нето ефект врз буџетот	3.077.355	3.077.355	3.077.355	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	3.077.355	3.077.355	3.077.355	--
Финансиска поддршка за Wizz Air				
A. Имплементација*	x			
V. Директен нето ефект врз буџетот	45.000.000	86.000.000	135.000.000	40.000.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	45.000.000	86.000.000	135.000.000	40.000.000
ИПА(2010) „Зајакнување на административните, оперативните и менаџерските капацитети на ДИТ“				
A. Имплементација*	x		x	
V. Директен нето ефект врз буџетот	1.476.000	2.952.000	492.000	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	13.284.000	26.568.000	4.428.000	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	14.760.000	29.520.000	4.920.000	--
Годишна програма за финансирање во железничката инфраструктура				
A. Имплементација*	x	x	x	x
V. Директен нето ефект врз буџетот	202.000.000	304.307.000	200.000.000	200.000.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	202.000.000	304.307.000	200.000.000	200.000.000
Компензирање на загубите во железничкиот патнички сообраќај				
A. Имплементација*	x	x	x	x
V. Директен нето ефект врз буџетот	213.708.000	210.000.000	210.000.000	210.000.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	213.708.000	210.000.000	210.000.000	210.000.000
Вкупен нето буџетски ефект				
Вкупен ефект врз буџетските приходи	758.262.625	1.316.759.085	1.675.352.658	1.106.226.138
Вкупен ефект врз буџетските расходи	3.749.948.938	5.700.022.499	4.468.655.226	6.200.894.506

* Почеток и доколку е потребно, крај на имплементацијата обележано со ознака „X“

Извор: Институции – учесници во изработка на ПЕП 2012 – 2014.

ДЕЛ V

Прилози

Прилог 1

Податоци во прилог на Претпристапната економска програма 2013 – 2015

Табела 1а. Макроекономско сценарио

	ESA	2011	2011	2012	2013	2014	2015
		Ниво (во милијарди евра)	Стапка на промена				
1. Реален БДП по пазарни цени	B1*g	5,884	2,8	0,5	2,0	3,2	3,8
2. БДП по пазарни цени	B1*g	7,504	6,7	3,1	5,3	6,3	6,6
Компоненти на реален БДП							
3. Приватна потрошувачка	P3	4,640	4,0	0,8	1,5	2,8	3,4
4. Јавна потрошувачка	P3	0,937	-2,8	-0,5	0,3	0,6	1,0
5. Инвестиции во основни средства ¹⁹	P51	1,590	17,3	3,0	6,0	7,5	8,0
6. Промена во залихите (% од БДП)	P52+P53	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
7. Извоз на стоки и услуги	P6	2,774	11,3	-1,8	5,7	10,4	10,7
8. Увоз на стоки и услуги	P7	4,044	14,1	-0,2	5,3	9,1	9,5
Придонес во раст на БДП							
9. Финална домашна побарувачка		7,157	6,8	1,3	2,8	4,3	5,0
10. Промена во залихите	P52+P53	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
11. Нето извоз	B11	-1,270	-4,0	-0,8	-0,8	-1,1	-1,2

Извор: ДЗС и пресметки на Министерството за финансии

Табела 1б. Ценовни движења

		2011	2012	2013	2014	2015
1. БДП дефлатор	%,yoу	3,7	2,6	3,2	3,0	2,7
2. Дефлатор на приватната потрошувачка	%,yoу	3,3	2,1	3,5	3,2	2,8
3. НИСР	%,yoу	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
4. Стапка на инфлација (CPI)	%,yoу	3,9	3,3	3,5	3,0	2,7
5. Дефлатор на јавната потрошувачка	%,yoу	2,7	1,8	2,0	2,4	3,0
6. Дефлатор на инвестициите	%,yoу	-3,7	1,7	2,6	2,8	2,5
7. Дефлатор на извозот (стоки и услуги)	%,yoу	12,0	-1,2	2,4	3,0	3,0
8. Дефлатор на увозот (стоки и услуги)	%,yoу	5,8	-1,2	2,4	3,0	3,0

Извор: Министерство за финансии

Табела 1в. Движења на пазарот на труд

	ESA	2011	2011	2012	2013	2014	2015
		ниво	Стапка на промена				
1. Население (илјади)		--	2.058	2.061	2064,0	2.067	2.070
2. Население (стапка на раст, во %)		--	0,17	0,12	0,15	0,14	0,14
3. Работоспособно население (лица од 15-64)		--	1.656	1.667	1.675	1.686	1.698
4. Стапка на активност		--	56,8	56,6	56,6	56,7	56,9
5. Вработеност (Број на вработени, нац. деф.)		--	645,1	648,3	653,5	666,6	683,2
6. Вработеност, работни часови (Нац. деф.)		--	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
7. Вработеност (раст во %)		--	1,1	0,5	0,8	2,0	2,5
8. Вработени во јавен сектор, лица		--	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
9. Вработени во јавен сектор (раст во %)		--	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
10. Стапка на невработеност (Хармонизирана дефиниција, Eurostat; нивоа)		--	31,4	31,3	31,0	30,2	29,3
11. Продуктивност на трудот, лица (Реален БДП по вработен)		--	1,6	0,0	1,2	1,2	1,3
12. Продуктивност на трудот, работни часови (Реален БДП по работен час)		--	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
13. Надомест на вработените	D1	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.

Извор: ДЗС и пресметки на Министерството за финансии

¹⁹ Податоците се однесуваат на бруто инвестициите

Табела 1д. Секторски биланс

Процент од БДП	ESA	2011	2012	2013	2014	2015
1. Нето позајмување / задолжување vis-à-vis остаток од светот	B.9	3,7	0,0	0,3	1,1	--
од кое:						--
<i>Биланс на добра и услуги</i>		-21,0	-21,4	-21,1	-22,3	--
<i>Биланс на примарен доход и трансфери</i>		18,1	18,2	17,3	16,3	--
<i>Капитална сметка</i>		6,8	2,7	4,1	7,1	--
2. Нето позајмување / задолжување на приватниот сектор	B.9/ED P.B.9	-1,2	-1,0	-2,0	-0,7	--
3. Нето позајмување / задолжување на општа влада		4,9	1	2,3	1,8	--
4. Статистичко отстапување		-0,2	0,5	0	0	--

Извор: Народна банка на Република Македонија

Табела 1г. БДП, инвестиции и бруто додадена вредност

	ESA	2011	2012	2013	2014	2015
БДП и инвестиции						
БДП по тековни цени (во милијарди денари)	Blg	461,7	476,1	501,0	532,5	567,7
Инвестиции (% од БДП)		27,0	27,4	28,4	29,5	30,6
Реален раст на бруто додадената вредност						
1. Земјоделство		1,8	1,8	2,1	3,0	3,8
2. Индустрија (без градежништво)		4,0	-5,4	2,3	3,8	4,5
3. Градежништво		15,3	-0,4	3,5	5,0	4,8
4. Услуги		2,8	1,6	1,7	2,9	3,6

Извор: ДЗС и пресметки на Министерството за финансии

Табела 1е. Движења во надворешниот сектор

Во милиони евра	2011	2012	2013	2014	2015
1. Биланс на тековна сметка (% од БДП)	-3,0	-2,8	-3,8	-5,9	-6,5
2. Извоз на добра	3,18	3,09	3,50	3,96	4,28
3. Увоз на добра	4,86	4,83	5,36	6,08	6,53
4. Трговски биланс	-1,68	-1,74	-1,86	-2,12	-2,25
5. Извоз на услуги	0,80	0,84	0,92	1,03	--
6. Увоз на услуги	0,71	0,76	0,81	0,88	--
7. Услуги, нето	0,09	0,08	0,11	0,15	0,20
8. Нето каматни плаќања од странство	--	--	--	--	--
9. Друг нето доход од странство	-0,12	-0,12	-0,13	-0,20	-0,23
10. Тековни трансфери	1,48	1,56	1,58	1,65	1,67
11. од кои од ЕУ:	--	--	--	--	--
12. Биланс на тековна сметка	-0,23	-0,22	-0,30	-0,52	-0,61
13. Капитална и финансиска сметка	0,23	--	--	--	--
14. СДИ	0,34	0,10	0,25	0,40	0,52
15. Девизни резерви	2,07	--	--	--	--
16. Надворешен долг	4,85	--	--	--	--
17. од кој: јавен долг	2,06	--	--	--	--
18. од кој: деномин. во странска валута	--	--	--	--	--
19. од кој: достасани отплати	--	--	--	--	--
20. Девизен курс на денарот vis-à-vis еврото (крај на година)	61,50	61,50	--	--	--
21. Девизен курс на денарот vis-à-vis еврото (год. просек)	61,50	61,50	--	--	--
22. Нето странско штедење (% од БДП)	--	--	--	--	--
23. Домашно приватно штедење (% од БДП)	--	--	--	--	--
24. Домашни приватни инвестиции (% од БДП)	--	--	--	--	--
25. Домашно јавно штедење (% од БДП)	--	--	--	--	--
26. Домашни јавни инвестиции (% од БДП)	--	--	--	--	--

Извор: Народна банка на Република Македонија

Табела 1ж. Индикатори на одржливост

	Димензија	2008	2009	2010	2011	2012
1. Дефицит на тековна сметка	% од БДП	-12,8	-6,8	-2,0	-3,0	-2,8
2. Нето меѓународна инвестициона позиција	% од БДП	-48,6	-53,9	-50,6	-52,4	н.п.
3. Учество на извозот	%, уоу	3,4	-10,5	-0,2	11,7	н.п.
4. Реален ефективен девизен курс	%, уоу	1,5	1,0	-2,7	-0,5	н.п.
5. Номинален трошок на раб. сила по ед. п-од	%, уоу	6,7	14,0	0,6	-0,8	н.п.
6. Тек на кредити на приватен сектор	% од БДП	10,7	1,5	2,9	3,5	н.п.
7. Долг на приватниот сектор	% од БДП	71,7	75,9	77,5	78,6	н.п.
8. Државен долг	% од БДП	27,8	31,9	30,4	32,0	33,3

Извор: Народна банка на Република Македонија и Министерство за финансии

Табела 2. Преглед на Општ владин буџет

	ESA	2011	2011	2012 ²⁰	2013	2014	2015
		Ниво (во милијарди денари)	% од БДП				
Суфицит / дефицит (B9) по под сектори							
1. Општ владин буџет	S13	-11,887	-2,6	-2,7	-3,6	-3,3	-2,9
2. Буџет на централна власт	S1311	-10,833	-2,3	-2,5	-3,5	-3,2	-2,8
3. Централен буџет	S1312	/	/	/	/	/	/
4. Буџет на ЕЛС	S1313	-0,404	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
5. Буџетски фондови	S1314	-0,650	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Општа влада (S13)							
6. Вкупни приходи	TR	147,092	31,9	33,6	31,7	31,2	30,7
7. Вкупни расходи	TE	158,979	34,4	36,3	35,4	34,5	33,7
8. Суфицит / дефицит	EDP.B9	-11,887	-2,6	-2,7	-3,6	-3,3	-2,9
9. Каматни расходи	EDP.D41	3,474	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9
10. Примарно салдо		-8413	-1,8	-1,9	-2,8	-2,5	-2,1
11. Еднократни и други времени мерки		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
Компоненти на приходи							
12. Вкупни даноци (11 = 11a+11b+11c)		85,745	18,6	18,9	18,0	17,8	17,7
12a. Даноци на производство и увоз	D2	69,141	15,0	14,3	13,6	13,5	13,4
12b. Тековни даноци на доход и богатство	D5	14,432	3,1	4,0	3,9	3,8	3,7
12c. Даноци на капитал	D91	2,172	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
13. Социјални придонеси	D61	39,759	8,6	8,7	8,6	8,4	8,3
14. Данок на имот	D4	5,592	1,2	1,6	1,3	1,3	1,3
15. Друго (15 = 16-(12+13+14))		15,996	3,5	4,4	3,9	3,7	3,5
16 = 6. Вкупни приходи	TR	147,092	31,9	33,6	31,7	31,2	30,7
р.т.: Даночно оптоварување (D2+D5+D61+D91-D995)		125,504	27,2	27,6	26,6	26,2	26,0
Издвоени компоненти на расходи							
17. Колективна потрошувачка	P32	55,794	12,1	12,4	12,1	11,6	11,2
18. Вкупни социјални трансфери	D62 + D63	67,188	14,6	14,8	14,8	14,6	14,5
18a. Социјални трансфери во натура	P31 = D63	/	/	0,0	/	/	/
18b. Други трансфери	D62	/	/	0,0	/	/	/
198 = 9. Каматни расходи	EDP.D41	3,474	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9
19. Субвенции	D3	10,026	2,2	2,7	2,6	2,5	2,4
20. Инвестиции во основни средства	P51	22,497	4,9	5,7	5,0	4,9	4,7
21. Друго (22 = 23-(17+18+19+20+21))		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
22. Вкупни расходи	TE	158,979	34,4	36,3	35,4	34,5	33,7
р.т. надомест на вработените во јавен сектор	D1	35,626	7,7	7,7	7,3	7,2	7,1

Извор: Министерство за финансии

²⁰ Фискалните податоци за 2012 година се од Ребалансот на Буџетот за 2012 година. Податоците за Општиот Владин буџет за 2012 година ќе бидат објавени во јуни 2013 година. Оваа забелешка се однесува и на податоците за 2012 година во табела 3, 4, 5 и 6.

Табела 3. Функционална поделба на расходите (вклучително и отплати) на Општа влада

Процент од БДП	COFOG	2011	2012	2013	2014	2015
1. Општи јавни услуги	1	2,7	3,1	3,3	н.п.	н.п.
2. Одбрана	2	1,3	1,3	1,2	н.п.	н.п.
3. Јавен ред и мир	3	2,8	2,7	2,6	н.п.	н.п.
4. Економски политики	4	8,3	7,2	8,2	н.п.	н.п.
5. Заштита на животната средина	5	0,1	0,1	0,1	н.п.	н.п.
6. Комунални услуги и услуги за домување	6	1,3	1,0	1,0	н.п.	н.п.
7. Здравство	7	5,4	5,4	5,2	н.п.	н.п.
8. Рекреативни, културни и религиозни активности	8	0,9	0,7	0,8	н.п.	н.п.
9. Образование	9	4,6	4,6	4,4	н.п.	н.п.
10. Социјална заштита	10	10,9	11,4	11,6	н.п.	н.п.
11. Вкупни расходи (ставка 7 = 23 во Табела 2)	TE	38,3	37,4	38,4	н.п.	н.п.

Извор: Министерство за финансии

Табела 4. Движења на долгот на општа влада

Процент од БДП	ESA	2011	2012	2013	2014	2015
1. Бруто долг ²¹		27,8	31,9	30,5	32,2	33,5
2. Промена на стапката на бруто долг		3,6	4,1	-1,4	1,7	1,3
Придонес кон промена на нивото на бруто долг						
3. Примарно салдо ²²		-1,8	-1,8	-2,8	-2,5	-2,1
4. Каматни расходи ²³		0,8	0,8	0,8	0,8	0,9
5. Состојба – тек прилагодување		--	--	--	--	--
од кои:		--	--	--	--	--
- Разлики помеѓу кеш и пресметковна основа		--	--	--	--	--
- Нето акумулација на финансиски средства		--	--	--	--	--
од кои:		--	--	--	--	--
- Приватизација		--	--	--	--	--
- Ефекти на вреднување и друго		--	--	--	--	--
p.m. имплицитна каматна стапка на долгот		--	--	--	--	--
Други релевантни променливи						
6. Ликвидни финансиски средства		--	--	--	--	--
7. Нето финансиски долг (7 = 1 - 6)		--	--	--	--	--

Извор: Министерство за финансии

Табела 5. Циклични движења

Процент од БДП	ESA	2011	2012	2013	2014	2015
1. Реален раст на БДП (%)	B1g	2,8	0,5	2,0	3,2	3,8
2. Суфицит / дефицит на Општ владин буџет	EDP.B.9	-2,5	-2,5	-3,5	-3,2	-2,8
3. Каматни расходи	EDP.D.41	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9
4. Еднократни и други времени мерки		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
5. Потенцијален раст на БДП (%)		3,4	3,4	3,4	3,4	3,4
<i>Придонес:</i>						
- труд		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
- капитал		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
- вкупна факторска продуктивност		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
5. Производствен јаз		0,8	-1,2	-1,6	-0,8	0,6
6. Циклична буџетска компонента		0,3	-0,4	-0,5	-0,3	0,2
7. Циклично прилагодено салдо (2-7)		-2,7	-2,1	-3,0	-2,9	-3,0
8. Циклично прилагодено примарно салдо (8+3)		-2,0	-1,4	-2,2	-2,1	-2,1
9. Структурно салдо (8-4)		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.

Извор: Министерство за финансии

²¹ Како што е дефинирано во регулативата 3605/93 (не според ESA).

²² Ставка 10 во Табела 2.

²³ Ставка 9 во Табела 2.

Табела 6. Разлики со претходната Претпристапна економска програма (ПЕП)

	2011	2012	2013	2014	2015
1. Раст на БДП (процентни поени)					
Претходна Програма	3,5	3,0 – 4,0	3,5 - 4,2	4,0 – 4,7	--
Нова Програма	2,8	0,5	2,0	3,2	3,8
Разлика	-0,7	--	--	--	--
2. Суфицит / дефицит на општа влада (% од БДП)					
Претходна Програма	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	--
Нова Програма	-2,5	-2,5	-3,5	-3,2	-2,8
Разлика	0,0	0,0	1,0	0,7	--
3. Бруто долг на општа влада (% од БДП)					
Претходна Програма	27,0	28,8	до 28,8	до 28,8	--
Нова Програма	27,8	31,9	30,5	32,2	33,5
Разлика	0,8	3,1	--	--	--

Извор: Пресметки на Министерството за финансии

Табела 7. Долгорочна одржливост на јавните финансии

% од БДП	2007	2010	2020	2030	2040	2050	2060
Вкупни расходи	32,8	35,9	33,4	33,0	32,6	32,0	31,7
Од кои:							
- Расходи поврзани со стареење на населението	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п
- Расходи по основ на пензии	7,7	8,9	9,0	9,0	8,8	8,6	8,5
- Пензии за социјално осигурување	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п
- Старосна и предвремена пензија	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п
- Други пензии (инвалидитет, др.)	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п
- Професионални пензии (ако е во општа влада)	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п
- Здравство	4,4	4,5	5,0	5,0	5,2	5,4	5,5
- Долгорочна нега (оваа ставка претходно беше вклучена во здравство)	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п
Образование	н.п	4,6	4,8	5,0	5,0	5,0	5,0
Други расходи поврзани со стареењето на населението	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п
Каматни расходи	0,8	0,7	0,9	1,0	1,0	0,9	0,8
Вкупни приходи	32,2	33,4	32,4	32,4	32,4	32,0	31,5
Од кои: приход од имот	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п
Од кои: од придонеси за пензии (социјални придонеси)	6,0	6,2	6,3	6,5	6,6	6,5	6,5
Износ на с-ва за пензии и резерви	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п
Од кои: консолидиран износ на с-ва на ПИОМ (други с-ва освен обврски на државата)	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п	н.п
Претпоставки							
Раст на продуктивноста на трудот	2,5	1,8	1,6	2,0	2,2	2,2	2,2
Реален раст на БДП	6,1	2,9	3,8	4,7	4,0	3,8	3,5
Стапка на активност, мажи (20-64) ²⁴	74,8	76,3	79,3	83,0	85,7	88,0	89,6
Стапка на активност, жени (20-64)	50,4	51,8	56,3	61,4	66,0	70,5	75,0
Стапка на активност, вкупно (20-64)	62,8	64,2	67,8	72,2	75,8	79,3	82,3
Стапка на невработеност	35,2	32,2	24,5	14,2	9,5	6,1	4,8
Однос меѓу населението над 65 г. и вкупното население	9,6	9,7	10,0	10,3	10,6	11,0	11,4

Извор: Пресметки на Министерството за финансии

²⁴ Пресметките за пазарот на трудот се однесуваат за возрасната група 15-64 години.

Табела 7а. Потенцијални обврски

% од БДП		2012	2013
Јавни гаранции	% од БДП	5.0%	6.9%
<i>Од кои: поврзани со финансискиот сектор</i>	% од БДП	2.4%	2.6%

Извор: Министерство за финансии

Табела 8. Основни претпоставки за надворешното окружување користени како основа за макроекономската рамка на ПЕП

	Димензија	2011	2012	2013	2014	2015
Краткорочна каматна стапка ²⁵	Год. просек	1,33	1,19	1,11	1,10	1,10
Долгорочна каматна стапка	Год. просек	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
USD/EUR девизен курс	Год. просек	1,40	1,37	1,32	1,30	1,30
Номинален ефективен девизен курс	Год. просек	1,7	-0,9	1,5	1,6	1,6
Девизен курс во однос на евро	Год. просек	61,5	61,5	61,5	61,5	61,5
Глобален раст на БДП, со исклучок на ЕУ	Год. просек	5,1	3,8	3,1	3,3	3,9
Стапка на раст на ЕУ	Год. просек	2,1	1,5	-0,3	0,4	1,6
Стапка на раст на релевантни странски пазари ²⁶	Год. просек	7,5	6,1	5,0	5,3	5,7
Светски увоз, со исклучок на ЕУ	Год. просек	--	--	--	--	--
Цени на нафта (Брент, EUR/барел)	Год. просек	60,5	79,7	87,3	83,9	79,3

Извор: Европска комисија, Есенски проекции 2012; ММФ, Светски економски преглед, октомври 2012 година

Табела 9. План на структурни реформи и достигнувања

Мерки предвидени со претходната Претпристапна економска програма за периодот 2012 - 2014	Прифатено (Да/Не)	Датум*	Коментар
Сектор претпријатија			
Донесување Уредба за утврдување на условите и постапката за доделување регионална помош согласно Законот за контрола на државната помош	да	2011	
Спроведувањето на Проектот ИПА 2009 - Подршка на Комисијата за заштита на конкуренцијата за контрола на државната помош	да	2011	
Уредба за утврдување на условите и постапката за доделување на регионална помош	да	2011	
Уредба за поблиските услови за групно изземање на одредени видови хоризонтални договори за специјализација	да	2011	
Уредба за поблиските услови за групно изземање на одредени видови договори за истражување и развој	да	2011	
Уредба за групно изземање одредени видови договори за осигурување	да	2011	
Уредба за групно изземање одредени видови вертикални договори	да	2011	
Уредба за групно изземање одредени видови договори за дистрибуција и сервисирање моторни возила	да	2011	
Уредба за поблиските услови за групно изземање на одредени видови договори за трансфер на технологија, за лиценца или за know-how	да	2011	
Уредба за поблиските услови за договори од мало значење	да	2011	
Уредба за поблиските услови и постапка под кои Комисијата за одлучување по прекршок одлучува за ослободување или намалување на глобата	да	2011	
Уредба за формата и содржината на известувањето за концентрација и потребната документација која се поднесува заедно со известувањето	да	2011	

²⁵ Тримесечен LIBOR.

²⁶ Централна и Источна Европа (14 земји). Извор: ММФ, Светски економски преглед, октомври 2012 година.

Индустриска политика			
Имплементација на Стратегијата за индустриска политика на Република Македонија (2009-2020)	да	континуирано	
Имплементација на Стратегијата за развој на текстилната индустрија и Акциски план за ревитализација на текстилната индустрија.	да	континуирано	
Програма за имплементација на индустриска политика за 2011 година	да	континуирано	
Програма за поддршка и развој на кластерското здружување	да	континуирано	
Стратегија за промоција на извозот	да	2012	
Програма за имплементација на индустриска политика за 2011 година	да	континуирано	
Поддршка на развојот на претприемништвото и малите и средни претпријатија			
Организирање регионални форуми за МСП	да	континуирано	
Програма за развој на МСП	да	континуирано	
Програма за поддршка на МСП	да	континуирано	
Одржување веб портал за МСП	да	континуирано	
Субвенционирање на проектите за поддршка и промоција на занаетчиството	да	континуирано	
Организирање локални семинари за иновации и МСП	да	континуирано	
Стратегија за иновации на Република Македонија 2012-2020	да	2012	
Земјоделство			
Донесување Програма за унапредување на рибарството и аквакултурата во Република Македонија за период од 12 години	да	2012	
Изработка на Мониторинг програми на штетни организми и нивна имплементација	да	2012	
Изработка на Мониторинг програми за производи за заштита на растенијата и нивна имплементација	да	2012	
Дијагностицирање и детерминирање на штетните организми, биолошки тестирања, испитување на физичко-хемиските својства на производите за заштита на растенијата, анализа на активна материја, анализа на семенски материјал	да	континуирано	
Финансиски сектор			
Закон за дополнителна супервизија на финансиски конгломерати	да	2012	
Закон за изменување и дополнување на Законот за банки	не	2013	
Измена на Законот за инвестициски фондови	да	2013	
Стратегија за развој на пазарот на капитал	не	2012	
Нов Закон за пазар на капитал	не	2014	
Нов Закон за осигурување	не	2013	
Закон за вложување на Република Македонија во акционерскиот капитал на Европа Ре	да	2012	
Закон за исплата на пензии и пензиски надоместоци	да	2012	
Пазар на труд			
Анализа на потребите на пазарот на трудот, за усогласување на квалификацискиот профил на работната сила со потребата на претпријатијата	да	континуирано	
Национална програма за научно-истражувачката и развојната дејност и програма за технолошки развој (2012-2015)	да	2012	
Оспособување за вработување на возрасните лица кои не завршиле образование за прво ниво на стручни	да	континуирано	

квалификации			
Преквалификација и доквалификација, оспособување и обука на вработени и возрасни лица	да	континуирано	
Проект: „Рана социјализација“	да	континуирано	
Стратегија за стручното образование и обука на Република Македонија	не	2013	
Креирање стандарди на занимања, наставни планови и испитни програми во Центарот за СОО согласно потребите на пазарот на труд	да	континуирано	
Проект: „Оформување средно стручно образование за лица со завршено само основно образование“	не	2012	
Административна реформа			
Обука на државни службеници вклучени во процесот на реформата на јавната администрација	да	континуирано	
Градење на капацитетите на одделението за реформа на јавната администрација за следење на спроведувањето на Стратегијата за реформа на јавната администрација	да	континуирано	
Спроведување оценка за утврдување на влијанието на регулативата	да	континуирано	
Поттикнување развој на граѓанскиот сектор, особено надвор од главниот град и руралните средини	да	континуирано	
Регулаторна гилотина за поедноставување на прописите и намалување на трошоците за занаетчиите	да	2012	
Реформа во судството			
Закон за изменување и дополнување на законот за адвокатура	да	2012	
Закон за изменување и дополнување на Законот за прекршоци	да	2012	
Објавување на судските пресуди на веб страниците на судовите	да	континуирано	
Полнење на базата на закони - LDBIS	да	континуирано	
Систем (софтверската апликација) за собирање, обработка и анализа на статистичките податоци во судовите	не	2012	
Други области			
Подготовка на проектна документација за гасификација	не	2012	
Повеќегодишен план на СЕЕТО 2012-2016	да	2012	
Повеќегодишен план на СЕЕТО 2013-2017	не	2013	
Договор за основање Транспортна заедница помеѓу ЕУ и земјите од Југоисточна Европа	не		датумот за потпишување на Договорот не е прецизиран од страна на ЕК
Четврто ажурирање на Националната транспортна стратегија	да	2012	
Петто ажурирање на националната транспортна стратегија	не	2014	
Закон за интероперабилност во железничкиот систем	да	2011	
Закон за изменување и дополнување на Законот за договори за превоз	да	2011	
Закон за сигурност во железничкиот систем	не	2012	Во собраниска процедура
Закон за железничкиот систем	не	2011	
Годишна програма за инвестиции во железничката инфраструктура	не	2012	
Закон за изменување и дополнување на внатрешната	да	2011	

пловидба во делот на прекршоците и управните постапки при издавање одобренија за линиска пловидба			
Измени и дополнувања на Законот за внатрешна пловидба со цел усогласување на Законот со директивите за пристап до професија 87/540/ЕЕС и техничките барања за безбедност 76/135/ЕЕС./	не	2012	
Закон за изменување и дополнување на Законот за облигационите и стварноправните односи во воздушниот сообраќај	да	2011	
Договор за концесија за развој, финансирање, користење и одржување на аеродромот „Александар Велики“ – Скопје	да	2011	
Договор за концесија за развој, финансирање, користење и одржување на аеродромот „Александар Велики“ – Скопје	да	2011	
Привлекување нови и нискотарифни авиопревозници	да	континуирано	
Донесување подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за поштенските услуги	да	2011	
Стратегија за развој на поштенски услуги	да	2011	
Донесување Закон за изменување и дополнување на Законот за царинска тарифа	не	2012	

* датум на усвојување

Извор: Институции – учесници во подготовката на ПЕП (2011 – 2013)

Прилог 2

Институции, организации и здруженија од кои е побарано официјално мислење за Претпристапната економска програма за периодот 2013 – 2015 година

- Министерство за економија;
- Министерство за информатичко општество и администрација;
- Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство;
- Министерство за правда;
- Министерство за труд и социјална политика;
- Министерство за образование и наука;
- Министерство за транспорт и врски;
- Народна банка на Република Македонија;
- Комисија за заштита на конкуренцијата;
- Генерален секретаријат на Владата на Република Македонија;
- Секретаријат за европски прашања на Република Македонија;
- Кабинет на Заменик Претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања, м-р Владимир Пешевски;
- Агенција за супервизија на осигурување;
- Агенција за вработување на Република Македонија;
- Комисија за хартии од вредност на Република Македонија;
- Агенција за капитално – финансирано пензиско осигурување;
- Агенција за странски директни инвестиции и промоција на извозот;
- Царинска управа на Република Македонија;
- Македонска академија на науки и уметности;
- Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Економски факултет – Скопје;
- Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Факултет за земјоделски науки и храна – Скопје;
- Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Правен факултет „Јустинијан I“ – Скопје;
- Универзитет Американ Колеџ, Факултет за деловна економија и организациони науки;
- Универзитет на Југоисточна Европа, Факултет за бизнис и економија – Тетово;
- Државен Универзитет во Тетово, Економски факултет – Тетово;
- Универзитет „Гоце Делчев“, Економски факултет – Штип;
- Универзитет „Гоце Делчев“, Земјоделски факултет – Штип;
- Универзитет „Св. Климент Охридски“, Економски факултет – Прилеп;
- ФОН Универзитет, Факултет за економски науки – Скопје;
- Европски Универзитет, Факултет за економски науки – Скопје;
- Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Економски институт – Скопје;
- Заедница на единиците на локална самоуправа - Скопје;
- Сојуз на синдикатите на Република Македонија;
- Самостоен синдикат за образование, наука и култура на Република Македонија;
- Унија на независни и автономни синдикати на Република Македонија;
- Стопанска комора на Република Македонија;
- Сојуз на стопански комори на Република Македонија;
- Стопанска комора на Северозападна Македонија;
- Американска стопанска комора на Република Македонија;
- Федерација на фармери на Република Македонија;
- Центар за истражување и креирање политики – Скопје;
- Институт за демократија, солидарност и цивилно општество – Скопје;
- Центар за економски анализи – Скопје;
- CeProSARD - Центар за промоција на одржливи земјоделски политики и рурален развој;
- Македонски центар за меѓународна соработка – Скопје.

Институција - носител:

Министерство за финансии на Република Македонија

Сектор за макроекономска политика

Одделение за макроекономски модели и проекции

ул. "Кирил и Методиј", бр.54

(зграда на Нова Македонија)

1000 Скопје, Република Македонија

Интернет - страница: www.finance.gov.mk

Институции – учесници:

- Министерство за финансии;
- Народна банка на Република Македонија;
- Агенција за супервизија на осигурување;
- Комисија за хартии од вредност;
- Агенција за капитално – финансирано пензиско осигурување;
- Кабинет на Заменик Претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања;
- Генерален секретаријат на Владата на Република Македонија;
- Министерство за економија;
- Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство;
- Министерство за правда;
- Министерство за труд и социјална политика;
- Министерство за образование и наука;
- Министерство за транспорт и врски;
- Министерство за информатичко општество и администрација;
- Комисија за заштита на конкуренцијата;
- Агенција за вработување на Република Македонија;
- Агенција за странски инвестиции и промоција на извозот;
- Државен завод за статистика; и
- Царинска управа на Република Македонија.

Скопје, јануари 2013